

T.C
KADIR HAS ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İŞLETME ANA BİLİM DALI
FİNANS VE BANKACILIK BİLİM DALI

**BASEL UZLAŞILARININ TÜRK BANKACILIK
SİSTEMİNE OLASI ETKİLERİ**

Yüksek Lisans Tezi

Berna ÇALIŞKAN

İstanbul, 2011

T.C
KADİR HAS ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İŞLETME ANA BİLİM DALI
FİNANS VE BANKACILIK BİLİM DALI

BASEL UZLAŞILARININ TÜRK BANKACILIK SİSTEMİNE OLASI ETKİLERİ

Yüksek Lisans Tezi

Berna ÇALIŞKAN

Danışman: Dr. Serkan ÇANKAYA

İstanbul, 2011

GENEL BİLGİLER

İsim ve Soyadı	: Berna Çalışkan
Anabilim Dalı	: İşletme
Program	: Finans ve Bankacılık
Tez Danışmanı	: Dr. Serkan Çankaya
Tez Türü ve Tarihi	: Yüksek Lisans – Ocak 2011
Anahtar Kelimeler	: Risk Yönetimi, Türk Bankacılık Sistemi, Basel III

ÖZET

BASEL UZLAŞILARININ TÜRK BANKACILIK SİSTEMİNE OLASI ETKİLERİ

Sermaye hareketlerinin serbestleşmesiyle birlikte dünya genelindeki gelişmelerin ekonomik boyutları tüm ekonomik birimleri etkiler hale gelmiştir. Bu nedenle bankacılık faaliyetleri kapsamında ortaya çıkması muhtemel risklerin daha detaylı ölçülmesi ve kontrol altında tutulması zorunluluğu ortaya çıkmaktadır.

Bu çalışma ile Basel Uzlaşılarının Türk Bankacılık Sistemine olası etkileri ele alınmıştır. Öncelikle, Basel II ve Basel III Kriterleri hakkında bilgi verilmiş olup daha sonra Basel Uzlaşılarının Türk Bankacılık Sistemine muhtemel etkileri incelenmiş ve Türk Bankacılık Sisteminde yer alan bankaların risk yönetimi ile ilgili mevcut durumları ve Basel III kriterlerine uyum düzeyinin belirlenmesine yönelik bilgi edinmek amacıyla bankaların risk yönetimi birimlerine yönelik anket çalışması gerçekleştirilmiştir.

Bu tez çalışmasının sonucunda, Türk Bankacılık Sektörünün Basel II kriterlerine tam geçiş gerekliliklerini büyük ölçüde tamamladığı ve Basel III kriterleri kapsamında yeni yapılanmanın Türk Bankacılık Sistemine getireceği yeniliklere yönelik beklentilerin olumlu yönde olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

GENERAL KNOWLEDGE

Name and Surname	: Berna Sayar alışkan
Department	: Department of Business Administration
Programme	: Finance and Banking
Thesis Advisor	: Dr. Serkan ankaya
Type and Date of Thesis	: Master – January-2011
Key Words	: Risk Management, Basel-III, Turkish Banking System

ABSTRACT

POSSIBLE EFFECTS OF BASEL CONVENTIONS ON TURKISH BANKING SYSTEM

Together with the liberalization of capital movements, the economic units of all sizes have become affected by the worldwide economic developments. For this reason, the possible risks within the scope of banking activities must be measured in a more detailed way and kept under control.

In this study, the effects of the Basel Conventions on Turkish Banking System have been discussed. First, Basel II and Basel III criteria were informed about and then the possible effects of Basel Conventions on Turkish Banking System were analyzed. A survey was carried out in order to understand the current status of risk management of the banks' in the Turkish banking system and their compliance to Basel III criteria.

As a result of this study, it is concluded that the Turkish banking sector mostly completed the requirements of the Basel II criteria, and the new structure under the Basel III criteria, have emerged favorable expectations of new improvements in the Turkish Banking System.

İÇİNDEKİLER

Sayfa No

TABLO LİSTESİ	vi
ŞEKİL LİSTESİ	viii
KISALTMALAR.....	ix

1. GİRİŞ.....	1
---------------	---

2. BASEL KOMİTESİ VE BASEL I UZLAŞISI	3
2.1. ULUSLARARASI ÖDEMELER BANKASI VE BASEL KOMİTESİ.....	3
2.1.1. Uluslararası Ödemeler Bankası	3
2.1.2. Basel Bankacılık Gözetim ve Denetim Komitesi	4
2.2. BASEL I SERMAYE YETERLİLİĞİ UZLAŞISI	6
2.2.1. 1988 Basel Düzenlemesi	6
2.2.1.1. 1988 Basel Düzenlemesi'nin Bölümleri.....	7
2.2.1.1.1. Sermayenin Bileşenleri.....	8
2.2.1.1.2. Kulüp Kuralı ve Kredi Risk Ağırlıkları.....	9
2.2.1.1.3. Sermaye Yeterliliğinin Hesaplanması	11
2.2.2. 1996 Düzenlemesi: Piyasa Risklerinin SYO Hesaplamasına Dahil Edilmesi.....	13
2.2.3. Basel I'e Yönelik Eleştiriler	14
2.3. BASEL II – Sermaye Yeterliliği Düzenlemesi.....	15
2.3.1. Basel II'nin Amaç, Kapsam ve Hedefleri	16
2.3.2. Basel II Düzenlemesinin Yapısal Blokları	18
2.3.2.1. Birinci Yapısal Blok: Asgari Sermaye Yeterliliği.....	20
2.3.2.1.1. Kredi Riski	21
2.3.2.1.1.1. Standart Yaklaşım	22
2.3.2.1.1.2. İçsel Derecelendirmeye Dayalı Yaklaşım.....	35
2.3.2.1.2. Operasyonel Risk	37
2.3.2.1.2.1. Temel Gösterge Yaklaşımı	39
2.3.2.1.2.2. Standart Yaklaşım ve Alternatif Standart Yaklaşım	40
2.3.2.1.2.3. İleri Ölçüm Yaklaşımı	41
2.3.2.1.3. Piyasa Riski.....	42
2.3.2.1.3.1. Standart Yaklaşım	42
2.3.2.1.3.2. Riske Maruz Değer Yaklaşımı	43
2.3.2.1.3.3. RMD Modellerinin Karşılaştırılması.....	48
2.3.2.2. İkinci Yapısal Blok (Pillar II) – Denetim Otoritesinin İncelenmesi.....	49
2.3.2.2.1. Birinci Kural: Sermaye Yeterlilik Düzeylerinin Değerlendirilmesi	49
2.3.2.2.2. İkinci Kural: Yasal Sermaye Yeterliliklerinin Değerlendirilmesi	53
2.3.2.2.3. Üçüncü Kural: Denetim Otoritesinin Yaptırım Gücü	53

2.3.2.2.4. Dördüncü Kural: Denetim Otoritesinin Erken Müdahale Gücü.....	53
2.3.2.3. Üçüncü Yapısal Blok (Pillar III) - Piyasa Disiplini.....	55
2.4. Basel III Uzlaşısı.....	57
2.4.1 Basel III Uzlaşısının Ortaya Çıkış Süreci.....	57
2.4.2. BASEL III Amaç, Kapsam ve Hedefleri.....	60
2.4.3. Basel II ve Basel III Düzenlemelerinin Karşılaştırılması.....	62
2.4.4. Basel III Uzlaşısının Getirdiği Yenilikler.....	64
3. TÜRK BANKACILIK SİSTEMİ VE BASEL UZLAŞILARI.....	67
3.1. Türkiye’de Basel II’ye Geçiş Çalışmaları.....	67
3.1.1. Basel – II’ye Geçişe İlişkin Hazırlanan Yol Haritası.....	67
3.2. Basel III’e Geçiş Aşamaları.....	71
3.3. Türk Bankacılık Sektörünün Güncel Görünümü.....	74
3.3.1. Türk Bankacılık Sisteminin Sermaye Yapısı Analizi.....	75
3.3.2. Performans Göstergelerinin Değişimi.....	77
3.3.3. Bankalara İlişkin Kredi Notları Açısından Bakış.....	79
3.3.4. Türk Bankacılık Sisteminde Risk ve Sermaye Değerlendirmesi.....	80
3.3.4.1. Kredi Riski.....	80
3.3.4.2. Piyasa Riski.....	81
3.3.4.3. Operasyonel Risk.....	82
3.3.4.4. Bankacılık Sektöründe Sermaye Yeterliliği.....	82
3.4. Basel II’nin Finansal Birimler Üzerine Etkileri.....	83
3.5. Basel II’nin Reel Sektöre Etkileri.....	84
3.6. Basel III Uzlaşısı ve Reel Sektör.....	90
3.7. Basel II’nin Türk Bankacılık Sistemine Etkileri.....	90
3.7.1. Ekonomik Gelişmelerin Bankaların Davranışları Üzerinde Yaratacağı Etkiler.....	90
3.7.2. OECD Ayrımının / Kuralının (Club Rule) Kalkmasının Bankaların Kamu Portföyü ve Sermaye Yükümlülüğü Üzerine Etkileri.....	91
3.7.3. Derecelendirme Kuruluşlarının Artan Öneminin Yaratacağı Etki.....	92
3.7.4. Bankaların İç Yapılanma ve Yatırımlarına Olan Etkileri.....	93
3.8. Basel III Düzenlemelerinin Türk Bankacılık Sistemine Etkileri.....	96
4. TÜRK BANKACILIK SEKTÖRÜNDE FAALİYET GÖSTEREN BANKALARIN BASEL III KRİTERLERİNE UYUM DÜZEYİNİN GENEL ÇERÇEVEDE DEĞERLENDİRİLMESİNE YÖNELİK BİR ARAŞTIRMA	100
4.1. Araştırmanın Amacı.....	100
4.2. Araştırmanın Metodolojisi.....	100

4.2.1. Araştırmanın Modeli	101
4.2.2. Veri ve Bilgi Toplama Yöntem ve Aracı	101
4.3. Araştırma Verilerinin Analizi ve Değerlendirilmesi.....	101
4.3.1. Risk Yönetim Organizasyonu.....	103
4.3.2. Veri Tabanı ve Yazılı Talimat / Tanımlar	104
4.3.3. Bankaların Basel III Kriterlerine Uyum Düzeyi.....	108
5. SONUÇ.....	116
EKLER.....	120
KAYNAKÇA.....	123

TABLO LİSTESİ

Sayfa No

Tablo 2.1 : Basel- I ve Basel-II Karşılaştırması.....	17
Tablo 2.2 : Basel-II’de Yer Alan Risk Ölçüm Yöntemleri.....	20
Tablo 2.3 : Üç Büyük Rating Kuruluşunun Derecelendirme Notları.....	22
Tablo 2.4 : Hazine ve Merkez Bankasına Kullandırılan Krediler Risk Ağırlıklandırma Skalası.....	24
Tablo 2.5 : Ülke Hazine ve Merkez Bankalarına İlişkin Basitleştirilmiş Standart Yaklaşım Seçeneği.....	24
Tablo 2.6 : Bankalara Kullandırılan Krediler Risk Ağırlıklandırma Skalası.....	25
Tablo 2.7 : Bankalara Kullandırılan Krediler Risk Ağırlıklandırma Skalası.....	25
Tablo 2.8 : Kurumsal Firmalar Risk Ağırlıklandırması.....	27
Tablo 2.9 : Kredi Dönüşüm Faktörleri.....	31
Tablo 2.10 : Standart Yaklaşımına Göre Faaliyet Kolları Betaları.....	40
Tablo 2.11 :RMD Yöntemlerine İlişkin Karşılaştırma.....	48
Tablo 2.12 : Basel II ve Basel III Düzenlemelerinin Karşılaştırılması.....	62
Tablo 3.1 :Türkiye’nin Basel – II Yol Haritası.....	69
Tablo 3.2 : Basel III’e Geçiş Aşamaları.....	72
Tablo 3.3 : TBS’nin Sermaye Yapısı Analizi.....	76
Tablo 3.4 : Sermaye Yeterlilik Rasyoları ve Temel göstergeler.....	77
Tablo 3.5 : Derecelendirme Notu Olan Bankalar.....	79
Tablo 3.6 : Not Durumuna Göre Bankaların Dağılımı.....	79
Tablo 3.7 : Ortalama Rakamsal Notlar.....	80
Tablo 3.8 : Türler İtibarıyla Krediler.....	81
Tablo 3.9 : Basel II’nin Finansal Birimler Üzerine Etkisi.....	83
Tablo 3.10 : Basel II Düzenlemelerine Göre KOBİ Sınıflandırması.....	86
Tablo 3.11 : Derecelendirme Notlarına Karşılık Risk Ağırlıkları.....	88
Tablo 3.12 : Basel II’nin Getirdiği Maliyetler.....	93
Tablo 3.13 : Basel III’ün Olumlu ve Yetersiz Yönleri.....	97
Tablo 4.1 : Ankete Katılım.....	102

Tablo 4.2 : Risk Yönetimi Organizasyon Dokümanı	103
Tablo 4.3 : Risk Yönetimi Modellemesi için Yeterli Veri Tabanı.....	104
Tablo 4.4 : Bankanın Karşılaşabileceği Risk Türlerine İlişkin Tanımlamalar	105
Tablo 4.5 : Risk Türlerine İlişkin Yapılan Tanımlamaların Kontrol Edilme Durumu	106
Tablo 4.6 : Risk Yönetimi Birimlerinde Çalışanların İş Tanımı.....	107
Tablo 4.7 : Bankaların Basel III Uyum Düzeyi	108
Tablo 4.8 : Basel III Uyum Sürecine Yönelik Strateji ve Politikalar	109
Tablo 4.9 : Basel III Kriterlerine Uyum Sürecine Yönelik Bütçe Tahsisi.....	110
Tablo 4.10: Basel III Kriterleri Uygulamalarında Yeterli Teknik Bilgiye Sahip Personel İhtiyacı	111
Tablo 4.11: Basel III Kriterleri ile İlgili Personel Eğitimlerinin Durumu	112
Tablo 4.12: Bankaların Basel III'e Uyum Sürecinde Sorun Yaşayabilecekleri Alanlar	113
Tablo 4.13: Basel III ile Güvenli Sermaye Limitlerinin Artırılması Türk Bankalarını Nasıl Etkiler	114

ŞEKİL LİSTESİ

	Sayfa No
Şekil 4.1: Risk Yönetimi Organizasyon Dokümanı.....	103
Şekil 4.2: Risk Yönetimi Modellemesi için Yeterli Veri Tabanı	104
Şekil 4.3: Bankanın Karşılaşabileceği Risk Türlerine İlişkin Tanımlamalar	105
Şekil 4.4: Risk Türlerine İlişkin Yapılan Tanımlamaların Kontrol Edilme Durumu .	106
Şekil 4.5: Risk Yönetimi Birimlerinde Çalışanların İş Tanımı	107
Şekil 4.6: Bankaların Basel III Uyum Düzeyi.....	108
Şekil 4.7: Basel III Uyum Sürecine Yönelik Strateji ve Politikalar	109
Şekil 4.8: Basel III Kriterlerine Uyum Sürecine Yönelik Bütçe Tahsisi	110
Şekil 4.9: Basel III Kriterleri Uygulamalarında Yeterli Teknik Bilgiye Sahip Personel İhtiyacı.....	111
Şekil 4.10: Basel III Kriterleri ile İlgili Personel Eğitimlerinin Durumu	112
Şekil 4.11: Bankaların Basel III'e Uyum Sürecinde Sorun Yaşayabilecekleri Alanlar	113
Şekil 4.12: Basel III ile Güvenli Sermaye Limitlerinin Artırılması Türk Bankalarını Nasıl Etkiler	114

KISALTMALAR

AB	: Avrupa Birliği
ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
BCBS	: Basel Committee on Banking Supervision
BDDK	: Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu
BIS	: Bank for International Settlements
BKDK	: Bağımsız Kredi Derecelendirme Kuruluşu
CA	: Current Approach
CDO	: Collateralized Debt Obligations
CRD	: Capital Requirements Directives
DİBS	: Devlet İç Borçlanma Senedi
EAD	: Exposure at Default
EL	: Expected Loss
GİDDY	: Gelişmiş İçsel Derecelendirmeye Dayalı Yaklaşım
GSYİH	: Gayri Safi Yurt İçi Hasıla
IMF	: International Monetary Board
IRB	: İçsel Derecelendirme Yaklaşımı
KDK	: Kredi Derecelendirme Kuruluşları
KOBİ	: Küçük Ve Orta Büyüklükteki İşletmeler
KOSGEB	: Küçük Ve Orta Ölçekli Sanayi Geliştirme Ve Destekleme İdaresi Başkanlığı
LGD	: Loss Given Default
M	: Effective Maturity
MB	: Merkez Bankaları
OECD	: Organisation For Economic Co-operation And Development
OPEC	: Organization of The Petroleum Exporting Countries

QIS	: Quantitative Impact Impact Study
PD	: Probability of Default
RMD	: Riske Maruz Değer
SA	: Standardised Approach
SGY	: Sermaye Gereksinimleri Yönergesi
SPK	: Sermaye Piyasası Kurulu
SSA	: Simplified Standardised Approach
SYR	: Sermaye Yeterliliği Rasyosu
TBB	: Türkiye Bankalar Birliği
TBS	: Türk Bankacılık Sistemi
TMSF	: Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu
TP	: Türk Parası
UL	: Beklenmeyen Kayıp
VaR	: Value at Risk

GİRİŞ

Bankacılık tarihi ve finansal piyasaların geçmişi incelendiğinde, krizler ve gelişim sürecinin temelinde risk ve bu risklerin daha etkin değerlendirilmesi ve yönetilmesi konusu önem kazanmaktadır. Gelişen teknoloji ile birlikte dünya genelinde yaşanan gelişmelerin gerek dış ekonomik ilişkiler ve gerekse finansal sistem aracılığıyla tüm ekonomik birimleri etkiler hale gelmesi, özellikle son dönemde yaşanan finansal krizin etkilerinin de benzer şekilde zincirleme sonuçlar doğurması, bankacılık faaliyetleri ile ilgili oluşması muhtemel risklerin mümkün olduğunca ölçülmesi ve kontrol altında tutulması ihtiyacını artırmıştır. Bankacılık sektöründe görülen dalgalanmalar ve krizler neticesinde sektörde düzenleme, denetim ve gözetim sistemi birçok ülkede tekrar gözden geçirilmiş ve söz konusu kurumların yapılarında reformlar gerçekleştirilmiştir. Bankacılık sektörünü dünyada ortak standartlar altında birleştirme konusundaki çalışmaları Uluslararası Ödemeler Bankası (Bank for International Settlements – BIS) ve onun bünyesinde oluşturulan Basel Komitesi yürütmektedir. Bu çalışmanın amacı Basel Uzlaşılarının Türk Bankacılık Sistemine mevcut ve olası etkilerini incelemektir.

Basel Komitesi tarafından 1988 yılında yayımlanan Basel I Sermaye Uzlaşısı ile bankaların uyması gereken çalışma standartları belirlenmiş ve banka sermayelerinin riskli aktiflere oranını ifade eden sermaye yeterlilik oranının %8'den az olamayacağı karara bağlanmıştır. Ancak mevcut piyasa şartlarına bağlı olarak Basel I Uzlaşısı yetersiz kalmış ve bu nedenle 26 Haziran 2004 tarihinde son halini alan Basel II Uzlaşısı yayımlanmıştır. Üç ayrı yapısal bloktan oluşan Uzlaşılı'da, geliştirilmiş sermaye yeterliliği rasyosuna ilave olarak denetsel gözden geçirme, kamuoyunun bilgilendirilmesi suretiyle piyasa disiplinin sağlanması hususları eklenmiştir.

Basel II kriterleri özellikle global kriz sürecinde beklenen performansa ulaşamadığı yönünde ciddi eleştiriler almış, bu nedenle Basel Komite sistemik öneme sahip kuruluşlarından kaynaklanan dışsalıkların azaltılmasını sağlamak amacıyla ek sermaye, likidite ya da diğer denetim tedbirleri ihtiyacını gözden geçirmiştir. Bu kapsamda krizin küresel ekonomiye vermiş olduğu zararların tekrarlanmaması için 27 ülkenin merkez bankaları ve bankacılık düzenleme kurumlarının gerçekleştirdikleri

Çalışmaların ardından 12 Eylöl 2010 tarihinde kabul edilen yeni dölzenlemeler Basel III kriterleri adı altında toplanmıştır.

Çalışma üç bölümden oluşmaktadır. Çalışmanın birinci bölümünde Basel Uzlaşıları ele alınmıştır. Bu kapsamda Basel uzlaşıları ve tarihi süreci incelenmiş, Basel standartlarının amaçları, uygulama kapsamı ve temel unsurları ele alınmış, Basel II ve Basel III standartlarının farkları irdelenerek yeni sistemin getirdikleri ve yapılması istenen yenilikler ele alınmıştır.

İkinci bölümde; Türk Bankacılık Sisteminin güncel görünümü ve Basel II ve Basel III standartlarının uygulanması ile ilgili hususlar incelenmiştir. Bu kapsamda Basel uzlaşılarının Türk Bankacılık Sistemi için önemi ve olası etkileri üzerinde durulmuştur.

Üçüncü bölümde, sektördeki bankaların Basel III uzlaşısına uyum sürecine yönelik mevcut durumları ve uygulamaları hakkında bilgi edinmek amacıyla bankaların risk yönetimi birimlerine 12 sorudan oluşan bir anket sunulmuş ve ankete verilen yanıtlar değerlendirilerek Basel III kriterlerine genel çerçeve de uyumun hangi aşamada olduğu ve Basel III ile birlikte yeni yapılanmanın Türk Bankacılık Sistemine etkilerinin hangi yönde olacağı konusunda bilgi sahibi olunmuştur. Çalışma konunun değerlendirilmesine yönelik sonuç bölümü ile son bulmaktadır.

2. BASEL KOMİTESİ VE BASEL I UZLAŞISI

2.1. ULUSLARARASI ÖDEMELER BANKASI VE BASEL KOMİTESİ

2.1.1. Uluslararası Ödemeler Bankası (Bank for International Settlements, BIS)

Dünyanın en eski uluslararası finansal kurumu olan ve 17 Mayıs 1930 yılında kurulan Uluslararası Ödemeler Bankası (Bank for International Settlements – BIS), merkez bankalarının uluslararası işbirliğini sağlayan ana merkez durumundadır.

BIS in kuruluşunda merkez olarak kurucu ülkelerin (Belçika, Fransa, Almanya, İtalya, Japonya, İngiltere ve ABD) mutabakatı ile bağımsız ve tarafsız bir ülke olan İsviçre'nin Basel şehri tercih edilmiştir.¹

BIS, 1. Dünya Savaşı sonrası Almanya'nın parasal yükümlülüklerinin yerine getirilmesine yönelik 20 Ocak 1930 tarihli Hague Antlaşması kapsamındaki Young Planı'nın uygulanması aşamasında ortaya çıkan ihtiyaç neticesinde kurulmuştur.² Uluslararası Ödemeler Bankası Berlin'deki Agent General for Reparations tarafından yerine getirilen görevleri devralmıştır. Banka, parasal ve mali istikrarın sağlanması amacıyla merkez bankaları ve diğer kurumlar arasındaki işbirliğini sağlamaya odaklandığından savaş tazminatları meselesi unutulmuştur.³

BIS küresel düzeyde parasal ve finansal istikrar sağlanmasına yönelik olarak merkez bankalarına acil finansal destek sağlayarak ve özellikle uluslararası bankacılık denetimini güçlendirmek amacıyla standartların oluşturulması ve önlemler sunulması konularında ulusal merkez bankalarından ve denetim kurumlarından gelen uzmanları destekleyerek faaliyette bulunmaktadır.

¹ Bank for International Settlements (BIS) , <http://www.bis.org/about/origins.htm> (05.12.2008)

² Esra Baykal, **Global Finans Sisteminin Gizli ve Büyük Gücü: BIS**, Activeline , Eylül 2005, s.1. <http://www.makalem.com/> (15.02.2008)

³ BIS, **About The Basel Committee**, <http://www.bis.org/bcbs/index.htm>

Basel Bankacılık Denetleme Komitesi'nin yanı sıra, parasal ve mali istikrarı sağlamaya yardım eden BIS merkezli diğer komitelerse şunlardır: Küresel Mali Sistem Komitesi, Ödeme ve Sözleşme Sistemleri Komitesi ve Piyasalar Komitesidir.⁴

2.1.2. Basel Bankacılık Gözetim ve Denetim Komitesi (Basel Committee on Banking Supervision) – BCBS

1973 yılının Mart ayında Bretton Woods sözleşmesinin sona erdirilmesine bağlı olarak sabit kur politikasının terk edilmesi ve uluslararası ticaretin gelişmeye başlaması, ardından 1974 yılında OPEC' in petrol fiyatlarını dört kat artırması sonucunda ortaya çıkan petrol krizi uluslararası para piyasalarında büyük dalgalanmalara ve bankalar arasında sorunlar yaşanmasına yol açmıştır. Eşzamanlı olarak, Alman Bankası Bankhaus I.D. Herstatt'ın bir gün içerisinde iflas etmesi finansal piyasalarda ortaya çıkan sorunlara ortak bir çözüm bulunması gereğini gündeme getirmiştir.⁵

Uluslararası Ödemeler Bankası (BIS), bankaların dünya çapında ortak standartlarla çalışmasını sağlamak üzere kendi bünyesinde 1974 yılında Basel Komitesini (Basel Committee on Banking Supervision- BCBS) kurmuştur. İsviçre'nin Basel kentinde kurulan bu Komite G-10 ülkeleri (Kanada, Fransa, Almanya, İtalya, Japonya, Hollanda, İspanya, İsveç, İngiltere ve ABD) ve Lüksemburg, Belçika Merkez Bankası Başkanları tarafından oluşturulmuştur.⁶ Her ülke kendi Merkez Bankası ile temsil edilmektedir. Eğer o ülkenin kendi Merkez Bankası yok ise bankacılık konusunda yetkili makamlar tarafından temsil edilir.

Basel Bankacılık Gözetim ve Denetim Komitesi ilk olarak 1988 yılında Sermaye Uzlaşısı'nı (Basel Capital Accord) yayımlamıştır. Komite Haziran 1999 tarihinde 1988 tarihli düzenlemenin yerini almak üzere yeni bir düzenleme taslağı hazırlamıştır.

⁴ BIS, <http://www.bis.org/about/origins.htm> , (05.12.2007)

⁵ Hasan Candan , Alper Özün, **Bankalarda Risk Yönetimi ve Basel II** , 2. Baskı, İstanbul:Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 2009, s.8

⁶ Bandırma İktisadi Araştırmalar Enstitüsü, **Basel II Uygulamaları ve Kobiler**, Bilgilendirme Kitapçığı Dizisi, Yayın no:BK-3, 2007, S.9. <http://www.baniae.com/003.pdf> (17.04.2008)

Risk duyarlılığı daha fazla olan yeni düzenleme taslağı Mart 2000 sonuna kadar tartışılmıştır. Gelen yorumları da dikkate alan geliştirilmiş yeni bir taslak Ocak 2001’de kamuoyuna sunulmuş ve uluslararası alanda konuyla ilgili tartışmalar neticesinde Komite 2003 yılında düzenlemeye son halini vermiş ve 2006 yılında Avrupa’da uygulamaya girmiş, 2009 yılında ise ABD’de uygulanmasına yönelik takvim oluşturulmuştur.

Basel Komitesi, üye ülkelerin bankacılık denetim ve düzenlemelerini geliştirerek, ortak ve standart yaklaşımlar oluşturarak, uluslararası alanda kabul görmesini amaçlamaktadır. Bu hedef kapsamında uluslararası denetim sistemindeki eksiklikler nedeniyle denetimden kaçan banka olmaması ve gerçekleştirilecek denetimin de yeterli olması amaçlanmaktadır. Komite tarafından yürütülen faaliyetleri üç başlık altında toplamak mümkündür;⁷

- i) Ülkeler arasında, banka denetimi ve mevzuatı ile ilgili bilgi paylaşımı ve değişimi sağlamak,
- ii) Uluslararası bankacılık faaliyetlerinin denetimindeki etkinliği artırmak,
- iii) Bankacılık denetim, gözetim ve düzenlemesi ile ilgili standartlar oluşturmaktır.

Basel Komitesi, resmi olarak yasal bir statüye veya otoriteye sahip olmamakla birlikte ilgili ülkelerin kamu kurumlarının üye olduğu bir organizasyondur. Komite tarafından ihdas edilen standart ve ilkeler, büyük ölçüde etkili yönlendirici tavsiyeler (soft-low) niteliğinde olup, dünya genelinde kabul görmektedir. Basel Komitesi’nin eski düzenlemelerinde olduğu gibi yeni düzenlemelerinin de zorunlu olmadığı aşikardır. Ancak, eski düzenlemelerin bütün dünyada kabul görerek uygulanması, IMF ve Dünya Bankası gibi kuruluşların çalışmalarında bu düzenlemeleri desteklemeleri, uluslararası bankacılık faaliyetlerinde bu standartları uygulayan bankaların tercih edilmesi gibi

⁷ BIS, **History of the Basel Committee and It’s Membership**, <http://www.bis.org/history.pdf>, Ağustos 2009

hususlar Komite'nin yeni düzenlemelerinin zorunlu olmamasına rağmen en geniş şekilde uygulanacağını bir işareti olarak değerlendirilmektedir.⁸

2.2. BASEL I SERMAYE YETERLİLİĞİ UZLAŞISI

2.2.1. 1988 Basel Düzenlemesi

1980'lerin ortalarında dünyanın en büyük bankalarının bile sermaye rasyoları rekabetçi baskıdan dolayı tehlikeli olabilecek şekilde aşağı seviyelere düştüğünde, Basel Komitesi de kendisini müdahalede bulunmak ve önlem almak zorunda hissetmiştir. 1970'lerin ortalarından itibaren çabalarını temel olarak uluslararası gözetimdeki açıkları kapatmaya, uygun gözetim standartları geliştirmeye yoğunlaştıran Basel Komitesi, söz konusu kötüye gidiş periyodunda sermaye yeterliliğine ilişkin tavsiye metinleri yayımlamaya karar vermiştir. Bu kararın sonucu olarak da G-10 ülkelerinde uygulanması öngörülen Basel Sermaye Uzlaşısı ortaya çıkmıştır.⁹

Basel I, bankacılığın regülasyonu ve risk yönetimi alanında, ilk kapsamlı ortak uluslararası uzlaşmayı oluşturmuştur. Basel I'in temel amacı, uluslararası bankacılık sisteminin istikrarını, emniyetini ve güvenilirliğini korumak, bankaların risk kültürlerini oluşturmak, yöneticilerin ve banka sahiplerinin bakış açılarını yeni düzenlemelere uyumlu olarak geliştirmek, teknolojik yatırımları tamamlamak, personeli eğitmek ve farklı ülkelerdeki uygulamalarla yeknesaklık sağlayarak, uluslararası bankalar arasında rekabet eşitsizliğini azaltmak olarak belirlenmiştir.¹⁰

Sermaye yeterliliğine ilişkin, küresel finans sektöründe birçok ülkenin yürürlüğe koyduğu Basel-I, uluslararası alanda faaliyet gösteren bankaların varlıkları ile tuttıkları sermaye arasında risk esasına dayalı bir ilişki kurulmaya çalışılmıştır. Bu amaca uygun olarak başkanlığını Bank of England'ın yaptığı Komite, Cooke rasyosu

⁸ Mehmet Hasan Eken, **Basel II ve Risk Yönetimi**, Finans Kulüp, s.1
http://finanskulup.org.tr/assets/makale/M_Hasan_Eken_BaselII_Risk_yonetimi.pdf , (11.04.2008)

⁹ Oesterreichische Nationalbank, **BASEL II History**, s.1., (29.09.2008)

¹⁰ Lee Kidder, "Basel II : Roadblock or Opportunity?", Mortgage Banking, September 2003, s.93.

olarak da bilinen sermaye yeterliliği rasyosunu (SYR) ortaya koymuştur. Buna göre bankaların sermaye yeterlilik rasyosu asgari yüzde 8 olmalıdır. ¹¹

$$\text{Cooke Rasyosu: (SYR) = Sermaye Tabanı / Risk Ağırlıklı Aktifler} \geq \%8 \quad (1)$$

Türkiye Basel I standartlarını 26 Ekim 1989 tarihinde yayımlanan “3182 Sayılı Bankalar Kanunu’na İlişkin 6 No’lu Tebliğ” ile mevzuata dahil etmiştir. Ancak Türkiye bu standardı kademeli bir geçiş süreci ile uygulamaya koymuştur. 1989 yılında %5, 1990 yılında %6, 1991 yılında %7 ve 1992 yılında %8’e yükseltmiş ve bu değer korunmuştur.

2.2.1.1. 1988 Basel Düzenlemesi’nin Bölümleri

Düzenleme, üç bölümden oluşmaktadır. İlk bölümde sermayenin bileşenleri tanımlanmakta, ikinci bölümde aktiflere uygulanacak risk ağırlıkları verilmekte ve son bölümde asgari sermaye oranının nasıl hesaplanacağı anlatılmaktadır.

Basel I düzenlemesi ile birlikte bankacılıkta bankanın karşılaştığı risklerden dolayı ödeme gücü içine düşmemesi için elinde bulundurması gereken sermaye başka bir deyişle ekonomik ve yasal sermaye birbirinden ayrılmıştır.

Ekonomik sermaye, bankanın faaliyetlerinden kaynaklanabilecek (beklenmeyen) kayıplara karşı tampon görevi görmesi için ayrılan sermayeyi ifade etmektedir. **Yasal sermaye** ise, düzenleyici otorite tarafından tanımlanmakta ve bankanın farklı bankacılık faaliyetleri için, özellikle finansal sistemin sağlığı mevduat sahiplerinin korunması amacıyla, elinde bulundurması kanunen zorunlu olan sermaye tutarıdır.¹²

¹¹ Suat Teker, K.Evren Bolgün, M.Barış Akçay, “**Banka Sermaye Yeterliliği: Basel II Standartlarının Bir Türk Bankasına Uygulanması**”, Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi, Sayı 12, 2005, s.44.
<http://www.esosder.org/dergi/1204-TEKER.pdf>

¹² Stephany Griffith Jones, Avinash Persaud, **The Pro-cyclical Impact of Basel II on Emerging Markets and Its Political Economy**, June, www.New-rules.org/docs/ffdconsultantdocs/

2.2.1.1.1. Sermayenin Bileşenleri

Sermaye yeterliliği riske bağlı olarak sermaye oranının belirlenmesidir. Ana sermaye (birinci kuşak) sermayenin temel bileşenidir ve esas olarak banka hissedarlarının tamamı ödenmiş ortaklık sermayeleri ile tüm vergi yükümlülüklerinden arındırılmış ve kamuya açıklanmış, dağıtılmamış karlardan oluşmaktadır. Standarda göre, bir bankanın sermayesinin yüzde 50'si ana sermaye formunda olmalıdır.

Katkı sermaye, ana sermaye bileşenleri dışında kalmasına rağmen taşıdığı nitelikler nedeniyle sermaye kapsamına alınabilecek kalemlerden oluşmaktadır. İkinci kuşak sermaye olarak da adlandırılan katkı sermayenin, banka sermayesi içindeki payı en fazla ana sermaye kadar olabilecektir. Katkı sermayeye dahil olan kalemlerin standarda göre katılım ve oranları şöyledir;¹³

- i) Hisse senetlerinde yeniden değerlendirme yapan ülkeler, tarihi fiyatları ile bugünkü fiyatları arasındaki farkın %55'ini düşerek, katkı sermaye kapsamına alırlar,
- ii) İhtiyari rezervler ülkelere göre farklılık arz edebilir,
- iii) Genel karşılıklar standarda göre katkı sermaye içinde en fazla risk ağırlığı olan varlıkların %1.25'i oranında yer alır.
- iv) Sermaye benzeri kredilerin garantisiz, ikincil ve tamamen ödenmiş olmaları gerekmektedir. Gözetim otoritesinin onayı olmadan elden çıkarılamaz. Faiz ödemeleri ertelenebilmeli ve tahmin edilemeyen banka kayıplarını karşılayabilmelidir.
- v) İkincil borçlar, ana sermayenin %50'si oranında yer alabilir ve kalan vadeleri en az 5 yıl olmalıdır.

Risk ağırlıklı sermaye oranını belirlemek üzere ana sermaye hesaplamasından indirilecek ilk kalem şerefiyedir. Sermaye tabanından indirilmesi gereken bir diğer

¹³ Nihal Değirmenci, "Sermaye Yeterliliği Konusundaki Basel Standartları ve Seçilmiş Bazı Ülkelerdeki Uygulamaların Değerlendirilmesi", TCMB Uzmanlık Yeterlilik Tezi, Ankara, 2003, s.16-17.

kalem de, konsolidasyon uygulanmayan durumlarda bankanın bankacılık ve finans sektöründe faaliyet gösteren iştiraklerine yapılmış olan yatırımlar da toplam sermaye tabanından indirilmelidir.

Normalde beklenen uygulama, bankacılık gruplarının sermaye yeterliliği oranını bulmak üzere iştiraklerinin hesaplarının konsolide edilmesidir. Bankaların ellerinde bulunan başka banka veya mevduat toplayan kurumların hisse senetleri veya diğer enstrümanların sermayeden indirilmesi konusunda ulusal düzenleyiciler serbest bırakılmıştır. Bu kalemlerin sermayeden indirilmemesi halinde uygulanacak risk katsayısı %100 olarak belirlenmiştir.¹⁴

2.2.1.1.2. Kulüp Kuralı ve Kredi Risk Ağırlıkları

1988 Basel standardında bilanço içi ve bilanço dışı hesaplar, %0, %20, %50 ve %100 risk katsayılarıyla ağırlıklandırılırlar. Yalnız burada bilanço dışı varlıkların hesaplamaya dahil edilmesinde iki aşamalı bir yöntem uygulanmaktadır. Birinci aşamada kredi dönüştürme katsayıları ile nakdi kredi benzeri haline getirilmekte ve ikinci aşamada uygun risk ağırlıkları ile çarpılmaktadır.¹⁵ Düzenleme kapsamında yer alan bilanço dışı aktifler ve kredi dönüşüm katsayıları ise şu şekildedir; belli bir teminat karşılığı verilen garanti ve teminat mektupları için %100, satın alınan menkul kıymetlerin ödenmeyen kısmı için %100, geri dönülebilir aktif satışları için %100, senet ihracı için %50, teminatı olmayan garanti ve teminat mektupları için bir yılda uzun vadeli ise %50, aksi halde %0, kısa vadeli, kendi kendine likit hale gelebilen ticari bağlantılı nazım hesaplar için %20, gerçek vadesi bir yıldan az olan veya şarta bağlı olmaksızın iptal edilebilen taahhütler için %0'dır.¹⁶

¹⁴ TSPAKB Türkiye Sermaye Piyasası Aracı Kuruluşları Birliği, **Basel II: Yeni Sermaye Yeterliliği Standardı**, Sermaye Piyasasında Gündem Dergisi, Sayı 31, Mart 2005, s.7-8.

¹⁵ Tamer Aksoy, **Basel II ve İç Kontrol**, Ankara Serbest Muhasebeci ve Mali Müşavirler Odası, Yayın No 53, Ankara, 2007, s.26.

¹⁶ Nermin Dilara Karakaş, **Basel II Düzenlemesinin Türkiye'deki Kobilerin Kredilendirme Sürecine Etkileri**, Yüksek Lisans Projesi, Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir, 2007, s.11-12.

Eğer varlıkların risk ağırlıkları belirlenirken borçlunun özellikleri dikkate alınıyorsa buna “ Kulüp Kuralı” denmektedir. Buna göre;¹⁷

- OECD’ye üye ülkelerin* merkez bankaları ve hazinelerinden olan alacaklar kredi riski taşımazlar.(Risk Ağırlığı %0)
- OECD’ye üye ülkelerde kurulu banka ve finans kuruluşlarından olan alacaklar ile çok taraflı banka ve mali kurumlardan olan alacaklar, OECD üyesi olmayan ülkelerde kurulu banka ve finans kuruluşlarından olan alacaklara nazaran daha düşük kredi riski taşırlar. (Risk Ağırlığı %20)

Basel Komitesi, bu iki ayrımı göz önünde bulundurarak bilanço içi kalemlerin risk ağırlıklandırılmasını şu şekilde sınıflandırmıştır;¹⁸

Yüzde 0 risk ağırlığı uygulanacak bilanço kalemleri:

- Banka bilançosunda bulunan nakit değerler,
- Merkez bankalarına ve merkezi hükümetlere ulusal para cinsinden verilen ve ulusal para cinsinden tahsil edilecek borçlar,
- OECD üyesi ülkelerin merkez bankalarına ve merkezi hükümetlerine verilen tüm diğer borçlar ile OECD ülkelerinin merkezi hükümetlerince teminat altına alınan aktif kalemleri.

Yüzde 20 risk ağırlığı uygulanacak bilanço kalemleri:

- Uluslararası kalkınma bankalarından olan veya bu bankalarca teminat altına alınan varlıklar,

* OECD üyesi ülkeler : Belçika, Kanada, Fransa, Almanya, İtalya, Lüksemburg, Hollanda, İspanya, İsveç, İsviçre, İngiltere, Amerika Birleşik Devletleri, Japonya, Avusturya, Avustralya, Çek Cumhuriyeti, Danimarka, Finlandiya, İrlanda, İzlanda, Kore, Macaristan, Meksika, Norveç, Polonya, Portekiz, Türkiye, Yeni Zelanda ve Yunanistan’dır.

¹⁷ M. Ayhan Altıntaş, “**Bankacılıkta Risk Yönetimi ve Sermaye Yeterliliği**”, Ankara, Turhan Kitabevi, 2006, s.70.

¹⁸ BIS, **Basel Committee on Banking Supervision**, The Basel Capital Accord, 1988, s.21-22.

- OECD içinde yerleşik bankalardan olan veya bu bankalarca teminat altına alınan aktifler,
- OECD dışındaki ülkelerde yerleşik bankalara kullanılan veya bu bankalarca garanti altına alınan vadesi bir yıla kadar olan krediler,
- OECD içinde yer alan yerel yönetimlere verilen borçlar ve tahsil edilmekte olan nakit aktifler.

Yüzde 50 risk ağırlığı uygulanacak bilanço kalemleri:

- Sahibi tarafından kullanılan veya kiraya verilen bir gayrimenkul ile teminat altına alınan banka kredileri.

Yüzde 100 risk ağırlığı uygulanacak bilanço kalemleri:

- Özel sektöre kullanılan krediler,
- OECD dışındaki bankalara kullanılan vadesi bir yıldan uzun krediler,
- OECD dışındaki ülkelerin merkezi hükümetlerine yabancı para cinsinden kullanılan krediler,
- Mülkiyeti kamu kuruluşlarına ait ticari işletmelere kullanılan krediler,
- Bankanın kullandığı binalar, araziler, tüm araç ve gereçler ve diğer sabit varlıklar,
- Gayrimenkul yatırımları,
- Diğer bankalardan sağlanan sermaye araçları ve tüm diğer varlıklardır.

2.2.1.1.3. Sermaye Yeterliliğinin Hesaplanması

1988 Basel Kriterlerine göre sermaye yeterliliği rasyosunun hesaplanmasında ilk olarak, ana sermaye tutarı ile katkı sermayenin toplamından sermayeden indirilecek kalemler düşülerek sermaye tabanı bulunmaktadır. Daha sonra bu sermaye tabanı tutarı,

çeşitli risk katsayılarıyla (%0, %20, %50, %100) ağırlıklandırılmış varlıkların toplamıyla oranlanarak sermaye yeterliliği rasyosuna ulaşılmaktadır.

Minimum SYR hesaplaması şu şekildedir;¹⁹

A. Ana Sermaye (1. Kuşak)

. Ödenmiş sermaye

.Yedek akçeler

.Kamuya açıklanmış rezervler (dağıtılmamış karlar)

B. Katkı Sermaye (2. Kuşak)

.İhtiyari rezervler

.Yeniden Değerleme

.Genel karşılıklar

.Sermaye benzeri krediler

C. Sermaye = (A + B)

D. Sermayeden İndirilen Kalemler

.Şerefiye

.Mali İştirakler

E. Sermaye Tabanı = (C – D)

F. Toplam Risk Ağırlıklı Varlıklar

.Risk ağırlığı yüzde 0 olanlar

.Risk ağırlığı yüzde 20 olanlar

¹⁹ Değirmenci, s.23.

.Risk ağırlığı yüzde 50 olanlar

.Risk ağırlığı yüzde 100 olanlar

$$\text{Minimum SYR} = E/F = \text{Toplam Sermaye} / \text{Kredi Riski} > 8 \%$$

2.2.2. 1996 Düzenlemesi: Piyasa Risklerinin SYO Hesaplamasına Dahil Edilmesi

Basel komitesi 1996 yılında kredi riski yanı sıra piyasa riski içinde yasal sermaye bulundurmaya gerektirecek şekilde standardı yeniden düzenlemiştir. Diğer bir ifade ile, SYR oranına (pay ve paydasına) piyasa riskine karşılık gelecek eklemelerde bulunulmuştur. SYR' nin payında yer alan "sermaye tabanı"na piyasa riskini karşılayacak "üçüncü kuşak sermaye"; paydasında yer alan "risk ağırlıklı varlıklar" ve "gayrinakdi krediler ve yükümlülükler" toplamına "piyasa riskine esas tutar"eklenmiştir.²⁰ Bu konuda yayınlanan değişiklik metninde, standart kapsamındaki bankaların, 1997 yılının sonundan itibaren SYR' nin hesaplanmasında kredi riskinin yanında piyasa risklerini de dikkate almaları gerektiği açıklanmıştır.

Üçüncü Kuşak Sermaye; ana sermayenin kredi riski için kullanılmayan ve piyasa riski için kullanılabilir kısmının %250'sini geçmemek kaydıyla,²¹

- Yalnızca piyasa risklerinden doğan sermaye ihtiyacını karşılamak üzere sermaye tabanına eklenen,
- Herhangi bir teminatı olmayan, tamamı bankaya ödenmiş, başlangıç vadesi en az iki yıl olan,
- Gözetim otoritesinin izni olmaksızın vadesinden önce geri ödenmesi ve kapatılması veya mahsubu talep edilemeyen,

²⁰ Değirmenci, s.35.

²¹ BDDK, Sermaye Ölçümü ve Sermaye Standartlarının Uluslararası Düzeyde Uyumlaştırılması (Yeni Basel Sermaye Uzlaşısı) Gözden Geçirilmiş Düzenleme (Türkçe Çeviri), Haziran 2004, s.19. (20.05.2009)

- Yapılacak geri ödemenin, bankanın sermaye yeterliliği oranının Sermaye Yeterliliği Yönetmeliği'nde belirtilen standart oranın altında olması durumunda, vadesi gelmiş olsa bile faizinin veya anaparasının geri ödenmesini engelleyici hükümler içeren,
- Bankacılık ilke ve teamüllerine aykırı hüküm, şart ve kısıtlamaları taşımayan sözleşmelere dayalı sermaye benzeri krediler ile katkı sermayenin ana sermayenin üzerinde kalan kısmıdır.²²

Bankalar piyasa riskini ölçümünde iki farklı yöntem kullanmaktadır.

Bunlar standart yaklaşım ve içsel riske maruz değer yaklaşımıdır. Bankalar belirli koşulları yerine getirdiği takdirde denetim otoritesinin onayına bağlı olarak kendi içsel risk yönetim modelleri geliştirmelerine izin verilmektedir.

2.2.3. Basel I'e Yönelik Eleştiriler

Bankaların krizlere ve finansal kırılganlığa karşı duyarlılıklarını arttırmak ve finansal istikrarı sağlamak amacıyla Basel I düzenlemelerinin getirmiş olduğu kurallar başlangıç aşamasında sorun yaratmamakla birlikte, uygulanan sermaye standardı çeşitli nedenlerden dolayı risk ölçümünde yetersiz kalmış ve özellikle büyük bankaların kredi riskinin duyarlılığının ölçülmesinde daha farklı sermaye analizlerine gereksinim duyulmuştur.²³

Basel I uzlaşısına yönelik eleştiriler şu şekilde özetlenebilir;²⁴

- Risk temelli sermaye yaklaşımında kullanılan sermaye kavramı, bir bankanın beklenen ya da beklenmeyen kayıplarını karşılama kapasitesini yeterince ifade etmemektedir.

²² Altıntaş, s.68.

²³ Smith C. Dwight, **BASEL II and BASEL I A: New Capital Rules on Track , but Stil a Long Trip Ahead**, Bank Accounting and Finance, December 2005- January 2006, s.27.

²⁴ TBB, **Sermaye Yeterliliği Konusunda BIS Tarafından Getirilen Yeni Öneriler ve Değerlendirilmesi**, Araştırma Grubu, Kasım 2002, s.2.

- Kullanılan risk ölçütü doyurucu değildir. Varlıkların riski değerlendirilirken kredi riskindeki farklılıklar yeterince dikkate alınmamıştır. Bunun sonucu olarak bankalar Risk Temelli Sermaye Oranlarını tutturabilmek için mali araç değişikliği yaparak “arbitraj” yoluna gidebilmişlerdir.

Bununla birlikte, teknolojiye ve finansal piyasalarda sürekli gelişmeler yaşanması, bankaların gerçekte operasyonel riskleri de üstlenmelerine rağmen mevcut düzenlemenin banka sermayesini sadece piyasa ve kredi riskleri ile ilişkilendirmiş olması, kredi riskini hesaplamada tek bir oranın kullanılması ve farklı faaliyetlerde bulunan tüm bankaların aynı yönteme tabi tutulması, temel kredi riski kriteri olarak OECD üyeliğinin esas alınması gibi nedenler bankacılık sektöründe rekabet eşitliğini ortadan kaldırmıştır.²⁵

2.3. BASEL II – SERMAYE YETERLİLİĞİ DÜZENLEMESİ

Mali yenilikler üretilmeye devam edilirken gelecekte yaşanacak muhtemel şoklar çerçevesinde oluşabilecek finansal belirsizlikleri engellemek için bankacılık sektörü sağlam bir sermaye ve likidite gücüne gereksinim duymaktadır.²⁶ Günümüzde finansal piyasalar bütünleştikçe, hükümetler finansal piyasalara kısıtlamalar getiren düzenlemeleri tamamen ortadan kaldırmakta ya da kısıtlamaları gevşeterek liberalizasyona yönelmektedir. Ayrıca, liberalizasyon hareketleri ve teknolojik gelişmeler hükümetlerin etkisini azaltırken finansal piyasaların globalleşmesini entegrasyonunu teşvik ettiği için uluslararası finansın gücünü arttırmaktadır. Ancak bu süreçte başta bankacılık sektöründe yaşanan olumsuzluklar; risklerin artması ve krizler, finansal sistemin düzenlenmesini zorunlu hale getirmiştir.²⁷

²⁵ Teker vd., a.g.e., s.45.

²⁶ Nout Wellink, **Basel II Market Developments and Financial Institution Resiliency**, BIS, s.4. <http://www.bis.org/review/r080304a.pdf> (16.04.2008)

²⁷ Ahmet Turgut, **Bankalar ve Kobi'ler için Dönüm Noktası: Basel II Standartları**, KMU Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi, Aralık 2007, s.24.

Basel- I Uzlaşısı üzerinde geniş çaplı bir revizyon yapılması taleplerini gündeme getiren temel faktörler, ilk düzenlemenin yetersizliğini ortaya çıkaran piyasa deneyimleri, hızlı bir finansal inovasyon sürecinin yaşanması, risk yönetimi uygulamalarında hem kredi riski hem operasyonel risk için gelişmiş düzenlemeler ortaya konulması arzusudur.²⁸

Bu konuda Basel Komite, Basel standardını geliştirmek ve yenilemek zorunda kalmıştır. Basel II düzenlemelerinin ilk tartışma metni 1999 yılı Haziran ayında kamuoyu ile paylaşılmıştır. Denetim otoriteleri ve bankaların ilk metin üzerindeki görüşlerinin olgunlaşması ve temel konularda sağlanan uzlaşma neticesinde ana hatları belirginleşen Basel II ilke ve düzenlemeleri üzerinde tam mutabakatın sağlanması altı yıllık bir süreyi almıştır. 2005 yılı Kasım ayında piyasa riski hesaplamalarına spesifik riskin dahil edilmesini içeren ilave sonrasında nihai halini alan Basel II Uzlaşısı, 2006 yılı haziran ayında tam tekmil olarak yayımlanmıştır.²⁹

Basel II düzenlemesinin G -10 ve AB ülkelerinde 2007 yılı başından itibaren uygulanması planlanmaktadır. Son olarak da Haziran 2008’de yapılan bir duyuru ile, ortaya çıkan ekonomik krizin derin etkileri ve buna bağlı olarak Basel II kapsamında tespit edilen bazı eksikliklerin giderilmesi yönünde yapılacak çalışmalar neden gösterilerek uygulamanın başlatılması ileriki bir tarihe ertelenmiştir.³⁰

2.3.1. Basel II’nin Amaç, Kapsam ve Hedefleri

Basel Komitesinin 1988 tarihli düzenlemeyi gözden geçirme çalışmasının temel amacı; *“Bir taraftan sermaye yeterliliği mevzuatının uluslararası etkin bankalar arasında önemli bir rekabet eşitsizliği kaynağı olmamasını sağlamadaki tutarlılığı*

²⁸ Mark Illing , Graydon Paulin, **“Basel II and The Cyclicity of Bank Capital”**, Canadian Public Policy (UniversityofTorontoPress),2005,vol.31,No.2,
<http://economics.ca/cgi/jab?journal=cpp&view=v31n2/cppv31n2p161.pdf>

²⁹ Candan vd., s.10.

³⁰ BDDK, **Basel II Uygulamasının Ertelemesine İlişkin Basın Açıklaması**, 16 Kasım 2008, s.1.

sürdürürken, diğer taraftan da, uluslararası bankacılık sisteminin istikrarını ve sağlamlığını güçlendiren bir düzenleme oluşturmaktır” şeklinde belirtilmektedir.³¹

Basel II sermaye uzlaşısının daha kapsamlı bir şekilde oluşturulan ana hedefleri şunlardır;³²

- i) Finansal sistemin daha güvenilir bir şekilde işlemlerini sağlamak,
- ii) Bulundurulması gereken sermayenin, alınan risklerle ilişkilendirilmesini sağlamak,
- iii) Bankaların risk yönetim kabiliyetlerini arttırmak,
- iv) Bankalar arası (uluslararası ve yerel bankalar) rekabeti geliştirmek ve güçlendirmektir.

Basel II standardı ile sermaye yeterliliğinin bileşenleri yeniden tanımlanmış, risklerin nasıl yönetileceği belirlenmiş ve kamuya açıklanan sermaye yeterliliği bilgilerinin kapsamı genişletilmiştir.

Tablo 2.1: Basel- I ve Basel-II Karşılaştırması

Basel I	Basel II
Tek tip risk ölçümüne odaklıdır.	Bankaların dahili risk yönetim metodolojilerine, denetimlere ve piyasa disiplinine dayalı bir yapı gerektirmektedir.
Tüm kuruluşlar için tek tip model uygulanmaktadır.	Daha esnek bir uygulama sağlamaktadır.
Risk temeline dayalı sermaye gereği yapısı	Riske daha fazla duyarlıdır.

Kaynak: “ **Yeni Basel Antlaşması – Basel II**”, Active Bankacılık ve Finans Dergisi, Sayı 23, Mart-Nisan 2002, s.48.

³¹ Basel Bankacılık Denetim Komitesi, **Sermaye Ölçümü ve Sermaye standartlarının Uluslararası Düzeyde Uyumlaştırılması (Yeni Basel Sermaye Uzlaşısı)**, Bank of International Settlements, Switzerland, Haziran 2004, s.13.

³² Hall J.B. Maximilian, “**Basel II: Panacea or missed opportunity?**“, Journal of Banking Regulation, Vol. 7, No: 1-2, 2006, s.109.

İlk bakışta dikkat çeken farklardan biri, Basel II ile sermaye yeterliliği yeterliliği hesaplamalarında daha önceki düzenlemede yer almayan operasyon risklerini hesaplamalara dahil etmesidir. Ayrıca Basel II ile birlikte kredi risklerinin hesaplanmasında, mevcut düzenlemede bulunan klasik risk ağırlıklarına son verilmekte, bunun yerine kredi derecelendirme yaklaşımı getirilmektedir.³³

Basel II kapsamında bankaların sermaye yeterliliklerini kendilerinin değerlendirilmesi istenmekte ve hem sermaye yeterliliği hem de bankanın kendisini değerlendirme süresinin bankacılık denetim otoritesi tarafından denetlenmesi ve değerlendirilmesi istenmektedir.³⁴

Basel II’de risk yönetiminin önemli olduğu olgusu ile banka yetkilileri iç risk ölçüm yöntemlerinden sorumlu tutulmuştur. Ayrıca sermaye yeterliliğine ilişkin bilgilerin piyasaya zamanında açıklanması zorunluluğu getirilmiştir.

2.3.2. Basel II Düzenlemesinin Yapısal Blokları

Basel II Kriterleri Üç Yapısal bloktan oluşmaktadır;³⁵

- **Birinci Yapısal Blok (Pillar I):** Asgari Sermaye Yeterliliği,
- **İkinci Yapısal Blok (Pillar II):** Denetim Otoritesinin İnceleme Süreci,
- **Üçüncü Yapısal Blok (Pillar III):** Piyasa Disiplini.

Basel II düzenlemelerinde yer alan yapısal blokların uygulanabilmesi için aşağıda belirtilen düzenlemelerin yapılması gerekmektedir;³⁶

- Kurum çapında entegre etkin risk yönetimi sistemlerinin oluşturulması,

³³ Eken, s.2.

³⁴ BDDK Araştırma Dairesi ,**10 Soruda Yeni Basel Sermaye Uzlaşısı (Basel II)**, http://www.bddk.org.tr/websitesi/turkce/BaselII/125010_Soruda_BaselII.pdf, Ocak 2005

³⁵ Serpil Yaşar, Ayhan Topcu, **Basel-II Sürecinde KOBİ’ler : Sermaye Piyasaları ve Anadolu Yaklaşımı Çerçevesinde Konunun Değerlendirilmesi**, SPK Sermaye Piyasası Kurulu Araştırma Raporu, Araştırma Dairesi, 2008, s.18.

³⁶ Tamer Aksoy, **Basel II Temel Düzenlemeleri, Etkiler ve Ülkemize Yönelik Eleştiriler**, Ankara Serbest Muhasebeci Mali Müşavirler Odası, Sayı: 162, Eylül-Ekim 2005, s.19.

- Etkin iç kontrol sistemlerinin oluşturulması,
- Risk odaklı muhasebe ve yönetim bilgi sistemlerinin oluşturulması,
- Risk (kredi, piyasa, operasyonel, diğer) veri tabanları yönetim sisteminin oluşturulması,
- Kurum çapında özkaynak değerlendirme sistemlerinin oluşturulması,
- Risk provizyonu ayırma ve teminat değerlendirme sistemlerinin oluşturulması,
- Stratejik planlama sisteminin oluşturulması,
- Kamuyu aydınlatma sisteminin (hesap verebilirlik) oluşturulması,
- Kurumsal yönetim uygulamaları değerlendirme sisteminin oluşturulması,
- Risk odaklı denetim sisteminin (bağımsız dış denetim ve otoritenin kamusal denetimi) oluşturulması gerekmektedir.

Basel II Düzenlemesi'nin uygulama kapsamına baktığımızda, önemli bir özelliği bankaların birbirlerine iştirakleriyle oluşan “ banka gruplarını” da ayrıca ele almasıdır. Bankaların diğer mali alanlardaki (sigorta vs.) ortaklıkları ile ticari şirketlerdeki ortaklıkları ayrıca ele alınacaktır. Burada amaç, bu tür ortaklıklarla bankaların yapay sermaye genişlemesine gitmelerini önlemektir. Bu uygulamalardan ilki banka gruplarını konsolide ederek ele almaktır. Diğeri ise, bankanın tüm iştiraklerindeki yatırımları ile önemli azınlık paylarının defter değeri ile bankanın sermayesinden düşülerek ulaşılan yalıtılmış bankayı esas almaktadır. Konsolidasyon yapılmayan ülkelerde bu uygulamalardan birini seçmek için üç yıllık süre tanınacaktır.³⁷

³⁷ TBB, Sermaye Yeterliliği Konusunda BIS Tarafından Getirilen Yeni Öneriler ve Değerlendirilmesi, s.2.

2.3.2.1. Birinci Yapısal Blok: Asgari Sermaye Yeterliliği

Asgari sermaye yükümlülüğü, bankaların maruz kaldıkları riskleri (kredi riski, piyasa riski, operasyonel risk) daha iyi ölçmek ve bunu en az sermaye düzeyi ile ilişkilendirmektedir. Bu yaklaşımın arkasında, bankaların mali sağlamlık oranlarının güçlü olması ve böylece banka iflaslarının önüne geçilerek mali piyasalarda istikrarsızlığın yaşanmaması yatmaktadır.³⁸ Basel – I’de sermaye hesaplanırken kredi ve piyasa riski dikkate alınırken Basel –II ile birlikte ilk defa “operasyonel risk” sermaye yeterliliğinin ölçülmesinde bir unsur olarak benimsenmiştir.

Risklerin ölçümünde piyasa riskinin ölçülmesinde bir değişiklik olmazken Basel I düzenlemesinde yer alan Standart Yaklaşım ve Riske Maruz Değer Yaklaşımı (VaR) korunmuştur. Kredi riskinin değerlendirilmesinde önemli değişiklikler yapılmış ve kredi riskinin hesaplanması için basit, orta ve gelişmiş düzeyde olmak üzere farklı ölçüm yöntemleri seçenek olarak sunulmaktadır. Bunlar; “Basitleştirilmiş Standart Yaklaşım (SSA)”, “Standart Yaklaşım (SA)” ve “İçsel Derecelendirmeye Dayalı Yaklaşım (IRB)”.İçsel Derecelendirmeye Dayalı Yaklaşım kendi içerisinde temel ve ileri içsel derecelendirme olarak ikiye ayrılır. Basel II’nin en önemli farklılıklarından biri olan operasyonel riskin ölçümü ise “Temel Gösterge Yaklaşımı (BIA)”, “Standart Yaklaşım (SA)”, “Alternatif Standart Yaklaşım (ASA)” veya İleri Ölçüm Yaklaşımları ile yapılabilecektir.³⁹

Tablo 2.2: Basel-II’de Yer Alan Risk Ölçüm Yöntemleri

GELİŞMİŞLİK DÜZEYİ	PİYASA RİSKİ	KREDİ RİSKİ	OPERASYONEL RİSK
BASİT		Basitleştirilmiş Standart Yaklaşım	
ORTA	Standart Yaklaşım	Standart Yaklaşım	Alternatif Standart Yaklaşım
			Standart Yaklaşım

³⁸ Hatice Biçen Yılmaz, **Basel II ve Kobiler Üzerindeki Etkileri**, Paradoks Ekonomi Sosyoloji ve Politika Dergisi, Yıl 3, Sayı 1, s.4. <http://www.paradoks.org> (17.03.2008)

³⁹ Münir Yayla ve Yasemin Türker Kaya, **Basel II Ekonomik Yansımaları ve Geçiş Süreci**, ARD Çalışma Raporları: 2005/3, BDDK Araştırma Dairesi, Mayıs 2005, s.2.

GELİŞMİŞ	Riske Maruz Değer Yaklaşımı	Temel İçsel Derecelendirmeye Dayalı Yaklaşım	İleri Ölçüm Yaklaşımları
		Gelişmiş İçsel Derecelendirmeye Dayalı Yaklaşım	

Kaynak: Ayhan Yüksel, **Basel-II'nin Kobi Kredilerine Muhtemel Etkileri**, BDDK Araştırma Dairesi, Araştırma Raporları, Ağustos 2005, s.5.

Basel II Standartları %8'lik asgari sermaye yeterlilik rasyosunu değiştirmemiştir. Buna göre Basel II'de yer alan sermaye yeterlilik oranı şu şekildedir.

$$\text{Sermaye Yeterlilik Oranı} = \frac{\text{Özkaynak}}{\text{Kredi Riski} + \text{Piyasa Riski} + \text{Operasyonel Risk}} \geq \%8 \quad (2)$$

2.3.2.1.1. Kredi Riski

Kredi riski; *“bir finansal sözleşmenin taraflarından birinin sözleşmeden doğan yükümlülüklerinden birini yerine getirmemesi ve bunun diğer tarafın aleyhine finansal bir zarara sebep olmasıdır”*.⁴⁰

Kredi riski yönetimi; kredi riskinin belirlenmesi, ölçülmesi, izlenmesi, kontrolünün sağlanması ve raporlanması ile bu riskleri karşılamak için yeterli sermayenin ayrılması konusundaki faaliyetleri kapsar. Kredi riski yönetimi, “iyi kredi vermek” ile sınırlı olmayan, kredilerin bir bütün olarak değerlendirildiği ve sermaye getirisinin riske göre hesaplandığı bir anlayışı kavramaktadır. Kredi riski yönetiminin temel amacı, kredi portföyünün kalitesinin banka hedefleri ve risk iştahı ile uyumunun gözetilmesidir.⁴¹

Basel II'nin kredi risk ölçümünde benimsediği iki temel yaklaşım vardır. Bunlar, kredi riskinin bağımsız kredi derecelendirmelerine dayandığı Standart Yaklaşım

⁴⁰ OECD Glossary of Statistical Terms, <http://stats.oecd.org/glossary> (16.05.2008)

⁴¹ Candan vd., s.134-135.

ve denetim otoritesinin onayına tabi olarak bankaların içsel derecelendirme sistemlerini kullanmalarına olanak veren İçsel Derecelendirmeye Dayalı Yaklaşımdır.⁴²

Basitleştirilmiş Standart Yaklaşım da kredi risk ağırlığının belirlenmesinde ihracat kredi kuruluşları tarafından verilmiş ülke notlarının kullanılmasına izin verilmektedir.

2.3.2.1.1.1. Standart Yaklaşım

Standart Yaklaşım ile ilgili temel yenilik risk ağırlıklarının belirlenmesinde bağımsız kredi derecelendirme notlarının esas alınacak olmasıdır.⁴³ Krediler ve alacaklar; devletten, bankalardan, aracı kurumlardan ve şirketlerden gibi çeşitli alt kategorilere ayrılmış ve bunlar için verilen notlara göre risk ağırlık oranları belirlenmiştir. Bunun dışında, kredi risklerinin azaltılması ve daha az risk karşılığı ayrılabilmesi için teminatlar ve garantiler gibi birçok unsura ilişkin detaylı belirlemelerde de bulunmaktadır.

Dışsal kredi derecelendirme kuruluşları için objektiflik, bağımsız olma, kamuyu aydınlatma ve kredibilite gibi yeterlilik koşulları getirilmiş ve bunların sağlanıp sağlanmadığını belirleme görevi ülke denetim otoritelerine verilmiştir.⁴⁴

Uluslararası arenada birçok rating kuruluşu olmasına karşın, genel kabul görmüş üç kuruluş; Standard & Poor's, Moody's ve Fitch öne çıkmakta ve Basel II'de özellikle Standard Poor's'un rating notları referans alınmaktadır.⁴⁵

Tablo 2.3: Üç Büyük Rating Kuruluşunun Derecelendirme Notları

S & P	Moody's	Fitch
AAA	Aaa	AAA
AA+	Aa1	AA+

⁴² BCBS, "International Convergence of Capital Measurement and Capital Standards", A Revised Framework, Comprehensive Version, June, 2006, s.19.

⁴³ Richard Smith, Saketh Kaveripatnam, **The first Pillar-Credit Risk: The Standardised Approach**, John Tattersall, Richard Smith (Ed.), **A Practitioner's Guide to The Basel Accord** içinde (47-65), United Kingdom: City&Financial Publishing, 2005, s.47.

⁴⁴ Mustafa Özçam, **Basel II Uzlaşısı**, SPK Araştırma Raporu, Araştırma Dairesi, 2004, s.4.

⁴⁵ Turgay Geçer, **Basel II ve Kredi Riski: Kaos İçindeki Düzen**, Active, Eylül-Ekim 2004, s.2.
<http://www.makalem.com> (22.05.2008)

AA	Aa2	AA
AA-	Aa3	AA-
A+	A1	A+
A	A2	A
A-	A3	A-
BBB+	Baa1	BBB+
BBB	Baa2	BBB
BBB-	Baa3	BBB-
BB+	Ba1	BB+
BB	Ba2	BB
BB-	Ba3	BB-
B+	B1	B+
B	B2	B
B-	B3	B-
CCC+	Caa1	CCC+
CCC	Caa2	CCC
CCC-	Caa3	CCC-
CC	Ca	CC
C	C	C
D	D	D

Kaynak: Turgay Geçer, **Basel II ve Kredi Riski: Kaos İçindeki Düzen**, Active, Eylül-Ekim 2004, s.2.

Varlıkların Sınıflandırılması ve Sınıflara Göre Risk Ağırlıkları

Basel II dokümanında bankaların bütün alacakları için sınıflandırma ve rating notlarına göre risk ağırlıklarının ne olacağı belirlenmiş durumdadır. Bu çerçevede banka alacakları;

Hazine ve Merkez Bankalarına Kullanılan Krediler

Bankaların, ülke hazinelerinden ve merkez bankalarından olan alacakları, aşağıdaki skalaya göre risk ağırlıklandırmasına tabi tutulacaktır. Burada risk ağırlıklandırması yapılırken ülkenin rating notları dikkate alınacaktır.⁴⁶

⁴⁶ Şenol Babuşcu, **Basel II Düzenlemeleri Çerçevesinde Bankalarda Risk Yönetimi**, Ankara: Akademi Eğitim Yayıncılık, 2005, s.266-267.

Tablo 2.4: Hazine ve Merkez Bankasına Kullandırılan Krediler Risk Ağırlıklandırma Skalası

Kredi Değerlendirmesi	AAA ile AA- arası	A+ ile A- arası	BBB+ ile BBB- arası	BB+ ile B- arası	B- 'nin altı	Derecelendirilmemiş
Risk Ağırlığı	%0	%20	%50	%100	%150	%100

Kaynak: BDDK, **Sermaye Ölçümü ve Sermaye Standartlarının Uluslararası Düzeyde Uyumlaştırılması (Yeni Basel Sermaye Uzlaşısı) Gözden Geçirilmiş Düzenleme** (Türkçe Çeviri), Haziran 2004, s.28.

Ulusal uygulama tercihinin bağlı olarak bankalar, buldukları ülkenin hazine veya merkez bankasına yerel para cinsinden kullandıkları ve fonladıkları krediler için daha düşük risk ağırlığı uygulayabileceklerdir. Bu durumda diğer ülkelerin ulusal denetim otoriteleri de kendi bankalarının o ülkenin hazinesi veya merkez bankasına ulusal para cinsinden kullandıkları kredileri için aynı risk ağırlığı uygulamalarına izin verebilecektir.⁴⁷ YP cinsi alacaklarda yukarıdaki tablo esas alınacaktır.

BDDK ulusal otorite olarak, yetki çalışmalarında mevcut uygulamada olduğu gibi TL cinsinden ödeme yükümlülüğü doğuran işlemler için %0 risk ağırlığına tabi tutulmasına onay vermiştir.

Tablo 2.5: Ülke Hazine ve Merkez Bankalarına İlişkin Basitleştirilmiş Standart Yaklaşım Seçeneği

İKK Risk Notu	0-1	2	3	4-6	7
Risk Ağırlığı	%0	%20	%50	%100	%150

Kaynak: BIS, 2004, S.16.

Bankalara Kullandırılan Krediler

Bankalardan olan alacaklar için iki opsiyon vardır ve denetim otoriteleri tercih ettikleri opsiyonu tüm bankalara uygulamaktan sorumludur. Derecelendirilmemiş

⁴⁷ Candan vd., 2009, s.158.

bankalara buldukları ülkeye uygulanandan daha düşük bir risk ağırlığı uygulanamayacaktır.⁴⁸

Tablo 2.6: Bankalara Kullanılan Krediler Risk Ağırlıklandırma Skalası (Opsiyon 1)

Hazinenin ve Merkez Bankasının Derecelendirme Notu	AAA ile AA-arası	A+ İle A- arası	BBB+ ile BBB- arası	BB+ ile B- arası	B-'nin altı	Derecelendirilmemiş
1.Opsiyonda Risk Ağırlığı	%20	%50	%100	%100	%150	%100

Kaynak: BDDK, Sermaye Ölçümü ve Sermaye Standartlarının Uluslararası Düzeyde Uyumlaştırılması (Yeni Basel Sermaye Uzlaşısı) Gözden Geçirilmiş Düzenleme (Türkçe Çeviri) s.32.

Birinci opsiyon, bankalara uygulanacak risk ağırlığı belirlenirken bulunduğu ülkelerin hazine ve MB'na kullanılan kredilere uygulanan risk ağırlığından bir kategori daha yüksek bir risk ağırlığı verilir. Ancak derecesi BB+ ile B - arasında olan ülkeler ile derecelendirilmemiş ülkelerin bankalarına azami % 100 risk ağırlığı uygulanacaktır.

Tablo 2.7: Bankalara Kullanılan Krediler Risk Ağırlıklandırma Skalası (Opsiyon 2)

Bankalar İçin Kredi Değerlendirmesi	AAA ile AA- arası	A+ ile A- arası	BBB+ ile BBB- arası	BB+ ile B- arası	B-'nin altı	Derecelendirilmemiş
2.Opsiyonda Risk Ağırlığı	%20	%50	%50	%100	%150	%50
2.Opsiyonda Kısa Vadeli Alacaklar İçin Risk Ağırlığı	%20	%20	%20	%50	%150	%20

Kaynak: BDDK, Sermaye Ölçümü ve Sermaye Standartlarının Uluslararası Düzeyde Uyumlaştırılması (Yeni Basel Sermaye Uzlaşısı) Gözden Geçirilmiş Düzenleme (Türkçe Çeviri) s.32.

İkinci opsiyon ise risk ağırlığının ilgili bankanın bağımsız derecelendirme notu doğrultusunda belirlenmesine dayanır ve derecelendirme notu bulunmayan bankalara kullanılan krediler için uygulanacak risk ağırlığı %50'dir. Bu opsiyonda, orijinal

⁴⁸ Tevfik Altınok, **Piyasalarda Risk Yönetimi Zorunludur**, Finans Politik Ekonomik Yorumlar Dergisi, Sayı: 507, Haziran 2006, s.14.

vadesi üç ay veya kısa olan krediler için, asgari %20 olmak kaydıyla, bir kategori daha düşük risk ağırlığı uygulanabilecektir. Bu uygulama, derecelendirme notu olmayan bankalar için de uygulanacak ancak %150 risk ağırlığına tabi bankalar için geçerli olmayacaktır.⁴⁹

Yeni Sermaye Uzlaşısı'nın uygulanmasıyla OECD kuralı terk edilerek ülkelerin ve bankaların kendi notları dikkate alınacağından, varlıkları arasında bu tür kredilerin geniş yer tuttuğu bankalar için eskiye kıyasla daha fazla sermaye gereksinimi doğacaktır.⁵⁰

Kamu Kurum ve Kuruluşlarına Kullandırılan Krediler

Basel –II düzenlemesinde Hazine ve Merkez Bankası dışındaki kamu kurumları, bu kurumlardan ayrı değerlendirilmiştir. Ulusal sınırlar içerisinde Kamu Kurum ve Kuruluşlara kullandırılan krediler için, bankalara kullandırılan krediler için öngörülen 1. ve 2. opsiyon seçenekleri ulusal uygulama tercihlerine göre belirlenir. İkinci opsiyonun tercih edilmesi halinde, kısa vadeli alacaklar için olan bölüm burada uygulanmayacaktır.

Çok Taraflı Kalkınma Bankalarına Kullandırılan Krediler

Genel olarak bankalardan olan alacakların ikinci opsiyonunda olduğu gibi bağımsız kredi derecelendirme notlarına dayandırılacaktır. Ancak kısa vade avantajı uygulanmadan ele alınacaktır.⁵¹

⁴⁹ BDDK, Sermaye Ölçümü ve Sermaye Standartlarının Uluslararası Düzeyde Uyumlaştırılması (Yeni Basel Sermaye Uzlaşısı) Gözden Geçirilmiş Düzenleme (Türkçe Çeviri), s.31-32.

⁵⁰ BIS, 2004, s.15.

⁵¹ Altıntaş, s.406.

Basel Komitesi tarafından belirlenen aşağıda belirtilen kriterleri taşıyan kalkınma bankaları* için %0 risk ağırlığı uygulamasını kabul etmiş ve bu bankaların listesini de yayımlamıştır.⁵²

- Bağımsız derecelendirme notlarının AAA olması,
- Hissedarlarının en az AA- veya daha iyi kredi derecelerine sahip olması,
- Ödenmiş sermaye tutarının oldukça yüksek olması,
- Yeterli likidite düzeyine sahip olması,
- Etkin risk yönetimi ve katı kredilendirme koşulları olmalıdır.

Menkul Kıymet Şirketlerine Kullanılan Krediler

Söz konusu şirketlerin bu düzenlemede belirtilenlere denk denetimsel ve yasal düzenlemelere (özellikle, riske dayalı sermaye yükümlülüğü) tabi olmaları kaydıyla, menkul kıymet şirketlerinden alacaklar, bankalardan olan alacaklar gibi değerlendirilebilecektir. Aksi halde, söz konusu alacaklar, kurumsal kredilere ilişkin kurallara tabi olacaktır.⁵³

Kurumsal Krediler

Kurumsal firmalardan alacaklara yönelik risk ağırlık tablosu şu şekildedir;

Tablo 2.8: Kurumsal Firmalar Risk Ağırlıklandırması

Kredi Değerlendirmesi	AAA ile AA- arası	A+ ile A- arası	BBB+ ile BB- arası	BB- 'nin altı	Derecelendirilmemiş
------------------------------	-------------------	-----------------	--------------------	---------------	---------------------

* %0 risk ağırlığı uygulanacak Çok Taraflı Kalkınma Bankaları şunlardır: Uluslararası İmar ve Kalkınma Bankası(IBRD), Uluslararası Finans Kurumu(IFC), Asya Kalkınma Bankası(ADB), Afrika Kalkınma Bankası(AFDB), Avrupa İmar ve Kalkınma Bankası(EBRD), Amerika Kıtası Kalkınma Bankası(IADB), Avrupa Yatırım Bankası(NIB), Avrupa Yatırım Fonu(EIF), Kuzey Avrupa Yatırım Bankası (NIB), Karaipler Kalkınma Bankası(CDB), İslam Kalkınma Bankası(IDB), Avrupa Konseyi Kalkınma Bankası(CEDB)

⁵² BDDK, Sermaye Ölçümü ve Sermaye Standartlarının Uluslararası Düzeyde Uyumlaştırılması (Yeni Basel Sermaye Uzlaşısı) Gözden Geçirilmiş Düzenleme (Türkçe Çeviri), s.33.

⁵³ BDDK, Sermaye Ölçümü ve Sermaye Standartlarının Uluslararası Düzeyde Uyumlaştırılması (Yeni Basel Sermaye Uzlaşısı) Gözden Geçirilmiş Düzenleme (Türkçe Çeviri), s.33.

Risk Ağırlığı	%20	%50	%100	%150	%100
---------------	-----	-----	------	------	------

Kaynak: BDDK, Sermaye Ölçümü ve Sermaye Standartlarının Uluslararası Düzeyde Uyumlaştırılması (Yeni Basel Sermaye Uzlaşısı) Gözden Geçirilmiş Düzenleme (Türkçe Çeviri), s.33.

Derecelendirme notu bulunmayan şirketlere kullanılan krediler için sigorta şirketleri de dahil olmak üzere risk ağırlığı %100 olarak uygulanacaktır ve bu şirketlere bulunduğu ülkelerin hazine ve MB'na uygulanandan daha yüksek bir risk ağırlığı uygulanamaz. Denetim otoriteleri uygun gördükleri takdirde %100 risk oranını yükseltebilecektir. Bunun yanı sıra, bankaların bağımsız derecelendirme notlarını dikkate almadan tüm portföy için %100 risk ağırlığı uygulayabilirler ancak bu durum denetim otoritelerinin izniyle mümkündür.⁵⁴

Banka bağımsız derecelendirme notlarını portföyün de yer alan tüm krediler için uygulamalı yada hiçbir biçimde uygulamamalıdır. Bu da denetim otoritesinin onayına tabidir.

Perakende Krediler

Perakende portföyde yer alabilecek kredilerin aşağıdaki dört kriteri taşıması gerekmektedir:⁵⁵

- i) **Borçlu Kriteri:** Gerçek kişi (ler) veya küçük işletmelere verilmeleri,
- ii) **Ürün Kriteri:** Kredi kartı limitleri, kredi mevduat hesapları, vadeli bireysel krediler, finansal kiralama, eğitim kredileri ve küçük işletmelere kullanılan kredileri kapsarken menkul kıymetler ve gayrimenkul kredileri bu kategoride yer almamaktadır.
- iii) **Çeşitlendirme Kriteri:** Yasal perakende portföyünün, riskleri azaltan ve %75 risk ağırlığı uygulanacak şekilde çeşitlendirilmiş olması gerekmektedir. Bu

⁵⁴ BCBS, “**International Convergence of Capital Measurement and Capital Standards**”, A Revised Framework, Comprehensive Version, June, 2006, s.22-23.

⁵⁵ BDDK, Sermaye Ölçümü ve Sermaye Standartlarının Uluslararası Düzeyde Uyumlaştırılması (Yeni Basel Sermaye Uzlaşısı) Gözden Geçirilmiş Düzenleme (Türkçe Çeviri), s.34.

nedenle bir lehtara kullanılan kredi, yasal perakende portföyünün %0,2'sini aşamaz. Bu konuda insiyatif denetim otoritelerine bırakılmıştır.

iv) **Kredilerin Düşük Tutarlı Olması Kriteri:** Tek bir borçluya kullanılan perakende kredilerin toplam tutarı 1 milyon Euro'yu aşamaz.

Denetim otoriteleri bankalara perakende kredilere uygulayacakları risk ağırlıklarını yükseltme yükümlülüğü getirebileceklerdir.

İkamet Amaçlı Gayrimenkul İpoteği Karşılığı Krediler

Tamamı konut amaçlı gayrimenkul ipoteği ile teminat altına alınmış krediler %35 risk ağırlığına tabi tutulmaktadır. Denetim otoriteleri, bu ayrıcalıklı oranının sadece konut edindirme kapsamında uygulanmasını ve ipotek miktarının kredi üzerine ihtiyatlı bir marj ilave edilerek belirlenmesini sağlamalıdır. Denetim otoriteleri, bu kriterlerin karşılanmadığı kanısına vardıkları takdirde söz konusu standart risk ağırlığını artırmalıdır.⁵⁶

Ticari Gayrimenkul İpoteği Karşılığı Krediler

Basel Komitesi, ticari gayrimenkullerin teminata alınması suretiyle kullanılan kriterlerin, bankacılık sektöründe son dönem sorunlu aktiflerin en büyük kaynağı olduğu tespitinden hareketle, bu tür krediler için risk ağırlığını prensipte %100 olarak belirlemiştir.⁵⁷ Ancak, gelişmiş ve iyi organize olmuş emlak piyasaları olan ülkelerde, kredinin ipotekli kısmının (ipotek konusu kıymetin piyasa değerinin %50'sinin veya kredi açıldığı tarihteki değerinin %60'nın altına düşmemesi kaydıyla) %50risk ağırlığına tabi tutulmasına olanak tanınmaktadır.⁵⁸

- Ticari gayrimenkulun piyasa değerinin %50'sine kadar olan kredilerden kaynaklanan zararların, herhangi bir yıl içinde ödenmiş kredilerin %0,3'ünü,

⁵⁶ Babuşçu, **Basel II Düzenlemeleri Çerçevesinde Bankalarda Risk Yönetimi**, s.271.

⁵⁷ Altıntaş, s.413.

⁵⁸ Candan vd., s.165.

- Ticari gayrimenkul ipotekli kredilerden kaynaklanan zararların, herhangi bir yıl içinde ödenmemiş kredilerin %0,5'ini aşmamış olmalıdır.

Tahsili Gecikmiş Alacaklar

Herhangi bir kredinin (ikamet amaçlı gayrimenkul ipotek kredileri hariç) tahsili 90 günden fazla gecikmiş bulunan teminatsız kısmının özel karşılıklar düşüldükten (zarar kaydedilen kısımlar da dahil) sonra kalan net tutarı için uygulanacak risk ağırlığı, aşağıdaki gibi belirlenecektir;⁵⁹

- Özel karşılıkların kredinin ödenmemiş kısmının %20'sinde az olması halinde, %150 risk ağırlığı,
- Özel karşılıkların kredinin ödenmemiş kısmının %20'sinden az olmaması halinde, % 100 risk ağırlığı,
- Özel karşılıkların kredinin ödenmemiş kısmının %50'sinden az olmaması halinde, %100 risk ağırlığı uygulanacak; ancak denetim otoritesi ulusal uygulama tercihinə göre bu oranı %50'ye düşürebilecektir.
- İkamet amaçlı kredilerde 90 günden fazla gecikme olursa, özel karşılıklardan sonra kalan net tutara %100 risk ağırlığı uygulanır. Vadesi geçen kredilerde özel karşılıklar bakiyenin %20'si altında değilse, ulusal tercihe bağlı olarak %50 risk ağırlığı uygulanabilir.

Yüksek Risk Kategorileri

Karşı taraf kategorilerine göre %150 risk ağırlığına tabi olan risklere ek olarak;⁶⁰

⁵⁹ İbrahim Arslan, “**Basel Kriterleri ve Türk Bankacılık Sektörüne Etkileri**”, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, www.sosyalbil.selcuk.edu.tr/İbrahim%20ARSLAN/ARSLAN%20İBRAHİM.pdf 2006, s.49.

⁶⁰ BDDK, **Sermaye Ölçümü ve Sermaye Standartlarının Uluslararası Düzeyde Uyumlaştırılması (Yeni Basel Sermaye Uzlaşısı) Gözden Geçirilmiş Düzenleme (Türkçe Çeviri)**, s.37.

- Kredi notu B-‘nin altında kamu kurum ve kuruluşlarından, bankalardan ve menkul kıymet şirketlerinden alacaklar,
- Kredi notu BB-‘nin altında olan kurumsal alacaklar,
- Dereceleri BB+ ile BB- arasında olan ve %350 risk ağırlığına tabi tutulacak menkul kıymetleştirme dilimleri oluşturacaktır.

Ayrıca denetim otoriteleri risk sermayesi ve özel sermaye yatırımları gibi varlık sınıflarına %150 veya daha yüksek bir risk ağırlığı uygulanmasına karar verebilecektir.

Diğer Aktifler

Diğer tüm aktifler %100 risk ağırlığına tabi tutulacaktır.

Bilanço Dışı İşlemler

Bilanço dışı kalemler, öncelikle “ Kredi Dönüştürme Faktörü (KDF)” ile çarpılacak ve kredi eşdeğerlerine indirgenecektir. Bulunan bakiyeye, karşı tarafa ait risk ağırlığı uygulanacaktır.⁶¹

Tablo 2.9: Kredi Dönüşüm Faktörleri

İŞLEM	KDF
Kendi kendine itfa olan ve yükleme yükümlülüğü ile teminatlandırılan kısa vadeli akreditiflerde	20
Banka menkul kıymetlerinin teminat olarak verilmesi	100
1 yıldan kısa vadeli cayılamaz taahhütler	20
1 yıldan uzun vadeli cayılamaz taahhütler	50
Koşulsuz cayılabilir taahhütler	0

⁶¹ Altıntaş, s.415.

Kaynak: Şenol Babuşcu, **Basel II Düzenlemeleri Çerçevesinde Bankalarda Risk Yönetimi**, Ankara: Akademi Eğitim Yayıncılık, 2005, s.272.

Bağımsız Kredi Derecelendirme Kuruluşlarının (BKDK) Uyması Gereken Kriterler

Standart yöntemde ağırlıklı olarak dış derecelendirme kuruluşlarının rating notları esas alınmaktadır. BKDK'ların kabul edilme kriterleri şunlardır:⁶²

- Nesnellik,
- Bağımsızlık,
- Uluslararası Erişim,
- Kamuyu Aydınlatma,
- Yüksek Kalitede Bilgi Kaynakları,
- Kredibilitedir.

Bankalar, değişik durumlar için değişik kuruluşların değerlendirilmelerini esas almamalı her durum için mümkün olduğunca aynı şirketin değerlendirmesini kullanmalıdır.

Risk Ağırlıklarının Belirlenmesi;

- Birden fazla derecelendirme notu olduğunda; iki değerlendirme arasından yüksek olan risk ağırlığı, ikiden fazla risk ağırlığı varsa en düşük ikinci risk ağırlığı kullanılır,
- Yabancı para ve yerel para cinsinden risk dereceleri birbirlerinin yerine kullanılamaz,
- Şirketler için yapılan bağımsız kredi derecelendirmesi grubun diğer şirketleri için kullanılamaz,

⁶² Müslüm Demirbilek, “**Basel II: Yeni Sermaye Yeterliliği Standardı**”, Sermaye Piyasasında Gündem Dergisi, 2006, Sayı 31, <http://www.tspakb.org.tr>

- Kısa vadeli dereceler, sadece banka ve şirketlerin kısa vadeli riskleri için kullanılabilir,
- Risk ağırlığının tespitinde kısa vadeli dereceler sadece derecelendirilmiş kredilerin risk ağırlıklandırmasında dikkate alınmaktadır.

Standart Yaklaşımlarda Kredi Risk Azaltım Teknikleri

Bankalar kredi risklerini azaltmak üzere, çeşitli teknikler kullanmaktadır. Bunlar; teminat alınması, kefalet, kredi türevleri ve bilanço içi netleşme anlaşmalarıdır.

Bankalar kredi riski azaltıcı teknikleri uygulayıp sermaye ihtiyaçlarını azaltabilmeleri için, yasal asgari standartları sağlaması gerekmektedir;⁶³

- Kullanılan tüm belgelerin ilgili tarafları bağlayıcı olması ve ilgili mevzuatta belirtilen yaptırım gücüne sahip olması,
- Bankaların yeterli hukuksal incelemeyi yapmış olması,
- Sağlam bir hukuki temel olması,
- Mevcut yaptırım gücünü muhafaza etmek üzere ilave incelemeleri tamamlamış olması gerekir.

Teminatlandırma İşlemleri:

Teminatlı işlem, kullanılmış veya potansiyel bir kredi nedeniyle maruz kaldıkları ve bu kredi risklerinin karşı tarafın ya da karşı taraf adına üçüncü şahsın sağladığı bir teminatla tamamen veya kısmen güvence altına alınmasıdır. Bankalar mevcut olan kredi risklerinin teminatlandırılmış kısmı için karşı tarafın risk ağırlığı yerine teminatın risk ağırlığını esas alan basitleştirilmiş yaklaşımı (%20 taban değeri vardır) ya da kredi riski tutarını teminata atfedebilen tutar kadar düşürerek teminatın kredi riskine mahsup edilmesine olanak veren kapsamlı yaklaşımı uygulamayı

⁶³ Babuşcu, **Basel II Düzenlemeleri Çerçevesinde Bankalarda Risk Yönetimi**, s.274.

seçebilirler. Her iki yaklaşımda da kısmi teminat kabul edilebilir ancak kredi ile teminatın vadesi arasındaki uyumsuzluklara sadece kapsamlı yaklaşımda izin verilmektedir.⁶⁴

Kabul Edilebilir Finansal Teminatlar

Basel II kapsamında kabul edilmesi öngörülen Teminatlar: Nakit para, altın, ana endekste ki hisse senetleri, mevduat veya mevduat sertifikası, yatırım fonları, borçlanma senetleri (ratingine göre), borçlanma senetleri (ratingi yoksa; likit ve bankalarca çıkartılan), Ana endeks dışında, fakat düzenlenmiş piyasalarda işlem gören senetler ve ana endeks dışında, fakat düzenlenmiş piyasalarda işlem gören senetleri de barındıran fonlar⁶⁵ ile Gerçek müşteri çek ve senetleri ile ortak ve grup şirketleri kefaletleri teminat kapsamına alınmamıştır.⁶⁶

Kapsamlı yöntemde basit yöntemde kabul edilen teminatların tümüne ilave olarak borsaya kote edilmiş fakat belirli bir endekse dahil olmayan hisse senetleri ve bu tür hisse senetlerini içeren ve günlük fiyat açıklayan yatırım fonları teminat olarak kabul edilebilir.

Bilanço İçi Netleştirme

Bilanço içi netleşme anlaşmalarının dikkate alınmasında, anlaşmaların gerekli koşulları sağlaması halinde bankaların pasifte yer alan mevduatlarını aynı kişiye kullandığı kredilerin tutarından düşebilmesi ve bu sayede sermaye yükümlülüğünün azaltılabilmesi mümkün olabilmektedir.

⁶⁴ BDDK, Sermaye Ölçümü ve Sermaye Standartlarının Uluslararası Düzeyde Uyumlaştırılması (Yeni Basel Sermaye Uzlaşısı) Gözden Geçirilmiş Düzenleme (Türkçe Çeviri), s.41.

⁶⁵ Van Nyugen, **Basel II: What are the Economic Consequences**, 2004, www.economic-research.bnpparibas.com

⁶⁶ P. Reichling, **The New Basel Capital Accord Effects on MSEs in Central and Eastern Europe**, 2002, www.uni-magdeburg.de

Garanti ve Kredi Türevleri

Garanti ve kredi türevleri açık,doğru olmalı ve risk yönetim süreçleri ile ilgili özel koşulları taşımalıdır. Garantinin kapsadığı risk tutarı garantiyi verenin risk ağırlığıyla, kalan kısım ise karşı tarafın risk ağırlığıyla değerlendirilecektir.

Basel II dokümanında kabul edilen garantörler;⁶⁷

- Bankalar,
- Kamu Kuruluşları,
- Hükümetler ve Merkez Bankası,
- (A-) ve üstü ratingli şirketlerdir.

2.3.2.1.1.2. İçsel Derecelendirmeye Dayalı Yaklaşım (İDD – IRB)

İçsel Derecelendirmeye Dayalı Yaklaşım, bankaların, denetim otoritesinin izni ve belirli koşulları sağlaması şartıyla, kredi riskinin ölçümünde kendi iç risk derecelendirme sistemlerini kullanabilmesini öngörmektedir. Komite içsel derecelendirmeye dayalı yaklaşım ile ilgili iki alt yaklaşım belirlemiştir: temel içsel derecelendirme ve gelişmiş içsel derecelendirme yaklaşımıdır.⁶⁸

IRB yaklaşımında bankalar, portföy risklerini farklı varlık kategorilerine ayırmaktadır;

- Kurumsal Krediler,
- Kamudan Alacaklar,
- Banka Kredileri,

⁶⁷ Babuşcu, **Basel II Düzenlemeleri Çerçevesinde Bankalarda Risk Yönetimi**, s.277.

⁶⁸ Laurence H.Meyer, **The New Basel Capital Proposal**, Remarks At Annual Washington Conference of the Institute of International Bankers, Washington D.C. , March 2001, s.4.
<http://www.federalreserve.gov/BoardDocs/speeches/2001/20010305/default.htm>

- Perakende Krediler,
- Sermaye Yatırımlarıdır.

Kurumsal krediler sınıfında, ihtisas kredilerine ilişkin beş alt grup ile perakende kredilere ilişkin olarak üç ayrı alt sınıf belirlenmiştir.⁶⁹

Risk Bileşenleri

Temerrüt olasılığı (PD), bankaların içsel rating sistemlerinin her bir derecesine karşılık gelen ve ilgili dereceye sahip karşı tarafın 1 yıl içerisinde temerrüde düşme ihtimalini gösteren risk unsurudur. Uzlaşmaya göre bankalar temerrüt olasılığı tahminlerinde içsel temerrüt deneyimi, dış verileme işleme ve istatistiksel temerrüt modelleri tekniklerinden bir veya birkaçını kullanabilirler.

İçsel derecelendirme yaklaşımlarının kurumsal, perakende ve bankalar portföylerine ilişkin risk ağırlığı fonksiyonlarında girdi olarak, içsel sistemlerce tahmin edilen temerrüt olasılığı ve %0,03'ten büyük olan değer kullanılacaktır.⁷⁰

Temerrüt halinde kayıp (LGD), temel yaklaşım kapsamında teminatsız kurumsal alacaklar ile hazine ve banka kredilerinde LGD %45tir. Tasfiye durumunda tahsil edilebilirliği düşük kurumsal alacaklar ile hazine ve banka kredilerinde LGD %75 tir.⁷¹

Temerrüt anındaki bakiye (EAD), borçlunun temerrüde düşmesi halinde risk altında olan tutardır.

Efektif vade (M), temel yaklaşımı uygulayan bankalar risk ağırlığı hesaplamasında efektif vadeyi 2,5 yıl olarak uygularlar.Repo tipi işlemler için 6 aydır.

⁶⁹ Michael Ong, **The Basel Handbook A Guide For Financial Practitioners**, 2.Baskı, Published in Association With KPMG, 2005, s.40.

⁷⁰ Candan vd, s.219.

⁷¹ Altıntaş, s.438.

Temel İçsel Derecelendirme yaklaşımında bankalar sadece PD hesaplayacaktır. Kalan diğer risk bileşenleri denetleyici kamu otoriteleri tarafından sağlanacaktır. Gelişmiş yaklaşımda ise bankalar tüm risk unsurlarını kendileri hesaplayacaklardır.

İçsel Derecelendirmeye dayalı yaklaşım, beklenen kayıp Expected Lost (EL) ve beklenmeyen kayıp Unexpected Lost (UL) ölçümlerine dayanır.

Risk Ağırlıkları Fonksiyonları

Risk bileşenlerinin sermaye yükümlülüğüne dönüştürüldüğü fonksiyonlardır.

Asgari koşullar

Denetim otoritesi tarafından onaylanan şartlar;

- Derecelendirme boyutları, kriterleri ve yapısı,
- Derecelendirme sisteminin zamanlaması ve onay süresi,
- Derecelendirme sisteminin kapsamı ve risk yönetiminde kullanılması,
- İçsel parametrelerin tahmini,
- Veri uzunluğu ve muhafazası, dış verilerin kullanımı,
- Borçluya ve işleme özel kriterler,
- Kredi skorlama sistemi ve kredi riski kontrol faaliyetleri,
- İç ve dış denetim,
- Stres testleri.

2.3.2.1.2. Operasyonel Risk

Operasyon riski, yetersiz yada başarısız iç süreçlerden, insanlardan ve sistemlerden ya da dış olaylardan kaynaklanan risk kayıpları olarak tanımlanır.⁷² Bu

⁷² L.Dalla Valle and P. Giudici , “ **A Bayesian Approach to Estimate the Marginal Ions in Operational Risk Management**”, Computational Statistics & Data Analysis, Volume 52, Issue 6, s.3108.

tanım yasal riski de içerir fakat stratejik risk ve itibar riskini içermez. Operasyonel riskin ortaya çıkabileceği durumlar;⁷³

- Bilgi işlem sistemleri ve elektronik bankacılık platformuna izinsiz girişler,
- Personelin suç sayılan eylemleri gerçekleştirmesi,
- Sahte elektronik para yaratılması,
- Banka dışından hizmet sağlanması sürecinde ortaya çıkan aksaklıklar,
- Kullanılan sistemlerin eski ve yıpranmış durumda bulunması,
- Yönetim ve personelin yeniliklere uyum sağlayamaması,
- Müşteri güvenlik uygulamalarında mevcut yetersizlikler,
- Banka tarafından gerçekleştirilen işlemlere müşteri tarafından itiraz edilmesidir.

Düzenlemede operasyonel risk için yasal sermaye yükümlülüklerini ölçmeye yönelik üç yöntem ortaya koyulmuştur. Bunlar;⁷⁴

- i) Temel gösterge yaklaşımı (**Basic Indicator Approach**)
- ii) Standart yaklaşım (**Standardized Approach**) ve Alternatif standart yaklaşım (**Alternative Standardized Approach**)
- iii) İleri ölçüm yaklaşımıdır. (**Advanced Measurement Approach**)

Basel Komite, asgari koşulların yerine getirilmesi kaydıyla bankaların tümü işlemlerinin bazı bölümleri için temel gösterge yaklaşımı ya da standart yaklaşımı ve diğerleri için gelişmiş ölçüm yaklaşımını kullanabilecektir. Denetim otoritesinin izniyle gelişmiş yaklaşım kullanması onaylanmış bir banka basit yaklaşım uygulamasına

⁷³ BDDK, **Bankaların İç Denetim ve Risk Yönetimi Sistemleri Hakkında Yönetmeliğin Uygulanmasına İlişkin 1 Sayılı Tebliğ Taslağı**, 19 Ağustos 2002

⁷⁴ BDDK, **Sermaye Ölçümü ve Sermaye Standartlarının Uluslararası Düzeyde Uyumlaştırılması (Yeni Basel Sermaye Uzlaşısı) Gözden Geçirilmiş Düzenleme (Türkçe Çeviri)**, s.189.

geçemeyecektir. Ancak, gelişmiş yaklaşımı kullanan bankanın gerekli kriterleri sağlayamadığının tespit edilmesi durumunda denetim otoritesinin istediği uygulama göz önüne alınacaktır.

2.3.2.1.2.1. Temel Gösterge Yaklaşımı

En basit yaklaşım türü olan Temel Gösterge Yaklaşımı, operasyonel risk için ayrılması gereken sermayenin, sabit bir göstergenin belirli bir oranı ölçüsünde hesaplanmasını gerektirmektedir. Bu gösterge “brüt gelir” (gross income) olarak belirlenmiştir.⁷⁵

Temel Gösterge Yaklaşımında kullanılan sabit gösterge, bankanın son üç yılına ait pozitif brüt gelirlerinin ortalaması olarak belirlenmiştir. Yıllık brüt gelirin negatif olması durumunda, bu yıllar dikkate alınmadan pozitif olan yılların ortalamaları hesaplara dahil edilmektedir.⁷⁶

$$\text{Sermaye yükümlülüğü} = [S (BG1 \dots n \times \alpha)] / n \quad (3)$$

Bu denklemde:

BG = Son üç yılın pozitif brüt geliri

n = Son üç yıldaki brüt gelirin pozitif olduğu yılların sayısı

α = %15 (Komite tarafından tespit edilir.)

Brüt gelir, net faiz gelirleri ile net faiz dışı gelirlerin toplamını oluşturur. Bu değerden;⁷⁷

- Tüm karşılıklar,
- Bankacılık portföyündeki menkul kıymet satış karları / zararları,
- Taşeronlara yapılan ödemeleri içeren işletme giderleri,

⁷⁵ Bolgün ve Akçay, s.622.

⁷⁶ **Dilek Leblebici Teker, Bankalarda Operasyonel Risk Yönetimi Örnek Banka Uygulamalı**, 1. Baskı, İstanbul: Literatür Yayınları, 2006, s.42-43.

⁷⁷ Altıntaş, s.470.

- Olağanüstü kalemler ve sigorta gelirleri kalemleri çıkarılacaktır.

2.3.2.1.2.2. Standart Yaklaşım ve Alternatif Standart Yaklaşım

Bu yaklaşım ile bankaların aktiviteleri 8 faaliyet koluna ayrılmış ve her bir faaliyet kolu için sermaye gereksinimi 3 yıllık ortalama brüt gelirin Komitenin belirlediği beta katsayıları ile çarpılması sonucu hesaplanmaktadır. Toplam sermaye yükümlülüğü aşağıdaki formül ile hesaplanmaktadır;

$$KSY = \{ Syil 1-3 \max [S (BG1-8 \times b1-8), 0] \} / 3 \quad (4)$$

BG1-8 = Sekiz faaliyet kolunun her biri için belirli bir yıldaki yıllık brüt geliri

b1-8 = Komitece belirlenmiş beta katsayısıdır.

Hesaplanan sermaye yükümlülüğünün sermaye yeterliliği oranının paydasına taşınması sırasında ise 12,5 ile çarpılması gerekmektedir.⁷⁸

Tablo 2.10: Standart Yaklaşımına Göre Faaliyet Kolları Betaları

İş Kolları	Beta Faktörleri
Kurumsal Finansman	%18
Alım – Satım ve Satış	%18
Perakende Bankacılık	%12
Ticari Bankacılık	%15
Takas ve Ödemeler	%18
Temsilcilik Hizmetleri	%15
Varlık Yönetimi	%12
Aracılık Hizmetleri	%12

Kaynak: Candan ve Öztün, s.301.

Alternatif Standart Yaklaşım ticari ve perakende bankacılık faaliyet kolları için brüt gelir yerine o faaliyet kolundaki bilanço bakiye rakamları “ m (=0,035)” sabit katsayısı ile çarpılarak kullanılır. Kullanılan beta değerleri standart yaklaşım ile aynıdır.

⁷⁸ Candan vd , s.300.

2.3.2.1.2.3. İleri Ölçüm Yaklaşımı

Bankalar gerekli koşulları yerine getirmek ve denetim otoritesinin onayını almak koşulu ile kendi modellerini kurabileceklerdir. Ancak bankanın uyması gereken kantitatif (nicel) ve kalitatif (nitel) kriterler bulunmaktadır. Bir bankanın ileri ölçüm yaklaşımını kullanabilmesi için aşağıdaki nitel kriterleri yerine getirmesi gerekir:⁷⁹

- Banka üst yönetimin katılımı,
- Operasyonel risk yönetim sisteminin doğru işlerliği,
- Yeterli kaynak tahsisi,
- Faaliyet kollarındaki operasyonel risklerin belirlenmesi,
- Gerekli dokümanların oluşturulması,
- Veri toplanması,
- Düzenli rapor hazırlanması,
- Bağımsız gözden geçirmenin yapılması ve onaylanması,
- Denetim otoritesinin gözetimidir.

Komitenin belirlediği operasyonel kayıp olayları şunlardır; insan süreçlerindeki hatalar (yazılım uygulamalarındaki hatalar, yanlış bilgi içeren raporlar ya da yanlış taraflara yapılan ödemeler), insan karar hataları, yazılım ya da donanım hataları nedeniyle sistem hataları, süreç tasarım hatası, dolandırıcılık ve hırsızlık, dış zararlar (yangın,deprem vb.) yer alır.⁸⁰

Risk Azaltımı; İleri ölçüm yaklaşımında bankanın asgari yasal sermaye yükümlülüğünün hesaplanmasında kullanılan operasyonel risk ölçütlerinde sigortanın

⁷⁹ Babuşcu, **Basel II Düzenlemeleri Çerçevesinde Bankalarda Risk Yönetimi**, s.285.

⁸⁰ Reimer Kühn and Peter Neu, **Functional correlation approach to operational risk in banking organizations**, Physica A: Statistical Mechanics and its Applications , Volume 322, May 2003, s.651.

risk azaltıcı etkisini dikkate almasına izin verilecektir. Sigortanın risk azaltıcı etkisi, sermaye bulundurma yükümlülüğünün %20'siyle sınırlı olacaktır.

2.3.2.1.3. Piyasa Riski

1988 yılında yayınlanan düzenlemenin başta piyasa riski olmak üzere, bankaların maruz kaldıkları diğer riskleri de içermemesi nedeniyle çeşitli yönlerden eleştirilmiştir. Komite düzenlemenin revize edilmesine yönelik çalışmalar yapmış ve piyasa risklerinin de bankaların sermayelerine paralel bir yapı arz etmesini temin etmek amacı ile yeni bir taslak metin hazırlayarak görüşe açmış ve doküman 1996 yılında nihai şeklini almıştır.⁸¹

Piyasa riski, bilanço içi ve bilanço dışı pozisyonlarda fiyatlardaki değişimler nedeniyle ortaya çıkan kayıp riski olarak tanımlanmaktadır. Bankaların işlemleri “bankacılık işlemleri” ve “alım-satım işlemleri” olarak ayrılmış ve alım-satım işlemlerinden kaynaklanan piyasa riski için sermaye yükümlülüğü öngörülmüştür.

Piyasa riski ölçüm yöntemleri:

- Standart Yaklaşım
- İçsel Ölçüm (Value at Risk) Yaklaşımı

2.3.2.1.3.1. Standart Yaklaşım

Bu yaklaşım ile piyasa riskine konu pozisyonlar belirli risk ağırlıklarına tabi tutularak sermaye yükümlülüğü hesaplanmaktadır. Standart yaklaşım kapsamında piyasa riskinin unsurları; faiz oranı riski, hisse senedi pozisyon riski, kur riski, opsiyon riski ve emtia riskidir. Faiz oranı riski ve hisse senedi pozisyon riski kendi içerisinde;

- risk faktörlerindeki (faiz oranı, döviz kuru) değişikliklerden kaynaklanan riski ifade eden genel piyasa riski,

⁸¹ N.Burak Akan, **Piyasa Riski Ölçümü**, TBB Bankacılar Dergisi, Sayı 61, 2007, s.60-61.

- belirli finansal araçları ihraç eden ve ödeme yükümlülüğünü üstlenen kuruluşların yönetim ve mali bünyelerindeki sorunlar nedeniyle meydana gelebilecek zarar olasılığını ifade eden spesifik risk olmak üzere iki unsurdan oluşur.⁸²

Faiz oranı riski; Faiz oranlarında oluşabilecek ters yönlü hareketlerin, bankaların aktif ve pasif değerlerinde yaratacağı zarar olasılığıdır.

Hisse senedi pozisyon riski; bankalarca portföylerinde tutulan hisse senedi pozisyonlarındaki finansal dalgalanmalardan kaynaklanan riskler nedeniyle maruz kalabileceği zarar olasılığıdır.

Kur riski; Döviz kurundaki beklenmeyen değişimin istatistiksel varyansı ile ölçülebilen ve önceden tahmin edilemeyen döviz kuru belirsizliği olarak tanımlanabilecektir.⁸³

2.3.2.1.3.2. Riske Maruz Değer Yaklaşımı (RMD) (Value at Risk)

RMD, spesifik bir güven aralığında ve belli bir ölçüm süresi içinde bir portföyün maksimum kaybedebileceği değer olarak tanımlanabilir. Bankaların en yoğun olarak maruz kaldıkları risk piyasa riskidir ve piyasa riskinin ölçülmesinde kullanılan en iyi yöntem RMD yöntemidir.⁸⁴Piyasa riski ölçümünde içsel modellerin kullanılması ulusal denetim otoritesinin iznine bağlı tutulmuştur.

RMD hesaplamalarında öncelikle belirlememiz gereken temel parametreler;⁸⁵

- Güven seviyesinin belirlenmesi,

⁸² Candan vd. ,s.63.

⁸³ Yıldırım B.Önal, Murat Doğanlar ve Serpil Canbaş, “**Döviz Kuru Riskinin Özel Türk Bankalarının Hisse Senedi Fiyatlarına Etkisinin Araştırılması**”, IMKB Dergisi, Cilt 6, Sayı 22 (Nisan/Mayıs/Haziran 2002), s.19.

⁸⁴ Oktay Taş, Sinan Tiftikçi, “ **Bankacılıkta Piyasa Riski Yönetimi ve Bir Alım/Satım Portföyü için RMD Ölçümleri**”, (Çevrimiçi), <http://bsy.marmara.edu.tr/TR/konferanslar/2005/2005tebligleri/16.doc> , (04 Ağustos 2009)

⁸⁵ Nuri Çelik, Mehmet Fedai Kaya, **Uç Değerler Yöntemi ile Riske Maruz Değer’in Tahmini ve İstanbul Menkul Kıymetler Borsası Üzerine Bir Uygulama**, Bankacılık ve Sigortacılık Araştırmaları Dergisi, Sayı 1, Ocak 2010, s.22.

- Örnekleme Periyodu,
- Elde Tutma süresi,
- Sermaye zorunluluğunun hesaplanması,
- Risk faktörleri arasında korelasyonun belirlenmesi,
- Geriye dönük testler ve stres testleridir.

Standarda göre içsel risk ölçüm modellerini kullanacak bankaların sağlaması gereken koşullar şunlardır;

- Model, minimum elde tutulma süresi 10 gün olan bir portföyün riske değerini, günlük olarak ve %99 güvenilirlik düzeyinde hesaplaması gerekmektedir,
- Modelin gözlem periyodu asgari 1 yıl olmalıdır,
- Modelin kullanıldığı veri setinin en uzun 3 ayda bir, piyasa fiyatlarında değişiklik meydana gelirse, daha sık aralıklarla güncelleştirilmesi gerekir.

Riske maruz değer temel olarak aşağıdaki şekilde hesaplanmaktadır:

$$\text{VAR} = \mathbf{M} \cdot \mathbf{\alpha} \cdot \mathbf{\sigma} \cdot \sqrt{\mathbf{T}} \quad (5)$$

M: Portföyün piyasa değeri,

α : Güven düzeyi,

σ : Portföyün standart sapması,

T : Elde tutma süresi.

Örneğin, 100.000 TL değerindeki bir portföyün bir günlük ve %95 güven düzeyindeki VAR değeri 50.000 olarak bulunmuşsa: Bir gün içinde bu portföyü elinde tutan yatırımcının kaybedeceği maksimum miktar %95 güven düzeyinde 50.000 TL'dir. Öncelikle VAR hesabı yapılırken güven düzeyi ve zaman dilimi parametrelerinin belirlenmesi önem arz etmektedir. Güven düzeyi arttıkça, VAR değeri de artmaktadır. Sözgelimi %95 güven düzeyinde VAR olasılığı en düşük 20.gözlem olarak alınırken

%99 güven düzeyinde olasılığı en düşük 5. gözlem olarak alınır ve dolayısıyla güven düzeyi arttıkça gerçekleşme olasılığı az büyük kayıplar hesaplanmış olur. Güven düzeyinin seçimine VAR değerinin ne amaçla kullanıldığına göre karar verilmelidir. Örneğin bir portföyün performansının belli zamanlardaki karşılaştırması amacıyla kullanılıyorsa burada önemli olan her hesaplama döneminde aynı güven düzeyinin kullanılmasıdır. Diğer taraftan eğer VAR değeri firmaların olumsuz şartlar oluşması durumunda iflas etmelerini önlemek amacıyla ayıracakları sermayenin belirlenmesi amacıyla kullanılıyorsa burada yüksek güven düzeyi tercih edilmelidir.⁸⁶

RMD tutarının hesaplanmasında kullanılacak modele ilişkin Komite tarafından herhangi bir zorunluluk getirilmemiş bu nedenle bankalar kendi geliştirdikleri yönetim modellerini kullanabileceklerdir. Hesaplamalarda kullanılan “ Parametrik RMD, Tarihi Simülasyon ve Monte Carlo Simülasyonu” yaklaşımları genel hatlarıyla ele alınacaktır.

Varyans – Kovaryans Yaklaşımı (Parametri-Delta-Normal Metodu)

Parametrik yöntemde alım satım portföyünün değerini etkileyen parametreler belirlenmekte ve belirli bir olasılık düzeyinde meydana gelebilecek dalgalanmalardan yola çıkarak oluşabilecek en yüksek değer kaybı hesaplanmaktadır.⁸⁷ Varyans-Kovaryans. özellikle doğrusal getiri fonksiyonuna sahip enstrümanlarda doğru sonuçlar veren ve uygulaması kolay parametrik bir yöntemdir.

Riske maruz değer direkt olarak güven düzeyine karşılık gelen α ve standart sapmanın σ portföyün piyasa değeri (M) ile çarpılması sonucu bulunur.⁸⁸

$$\text{VAR delta-normal} = M \cdot \alpha \cdot \sigma \quad (6)$$

⁸⁶ Oktay Taş, Zeynep İltüzer, **Monte Carlo Simülasyon Yöntemi ile Riske Maruz Değerin İMKB30 Endeksi ve DİBS Portföyü Üzerinde Bir Uygulaması**, Dokuz Eylül Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, Sayı 1, 2008, s.71.

⁸⁷ N.Burak Akan, Arif Oktay, Yasemin Tüzün, “**Parametrik Riske Maruz Değer Yöntemi Türkiye Uygulaması**”, Bankacılar Dergisi, TBB, Sayı 45, 2003, s.31.

⁸⁸ Ayan, s.102-104.

Tarihsel Simülasyon Yaklaşımı

Bu yöntemde parametre tahminleri ve varsayımlar yerine risk faktöründeki gerçekleşmiş tarihsel verilerden yararlanılmaktadır. Bu yöntemde normallik varsayımı aranmadığı için parametrik olmayan RMD yöntemi olarak sınıflandırılmaktadır.

Yaklaşım çerçevesinde, portföyün varsayımsal kar ve zararlarının dağılımı, piyasa etkenlerinin geçmiş N dönem boyunca gerçekleşmiş olan değişimlerinin mevcut portföye uygulanması suretiyle elde edilmektedir. Tarihsel simülasyon yaklaşımının hesaplama aşamalarını şu şekilde sıralamak olanaklıdır;⁸⁹

- Portföydeki varlıkların cari değerlerinin belirlenmesi,
- Risk faktörleri için N dönem boyunca gerçekleşmiş olan tarihsel verilerin sağlanması,
- Tüm risk faktörlerine ilişkin geçmiş zaman serileri elde edildikten sonra varsayımsal değerlerin her birinin portföyün bugünkü değeri ile karşılaştırılması sonucu aradaki farkların bulunması,
- Elde edilen günlük fark değerlerinin kantillerine göre sıralanması,
- Seçilen güven düzeyine karşılık gelen zararın belirlenmesidir.

Tarihsel simülasyon yöntemi tamamen geçmiş veriye bağımlılığı ile ön plana çıkmaktadır. Hesaplamaya konu tarih aralığı model sonucunu doğrudan etkilediğinden bu dönemde ekonomideki yapısal değişimler, tarih aralığının kriz dönemini içermesi gibi hususların sonuçlara etkisi değerlendirilmelidir.⁹⁰ Ayrıca bu yöntemde yatırımcıların büyük miktarda gerçek tarihi veriyi sağlamaları ve korumaları

⁸⁹ Anthony Sounders, Marcia Millon Cornett, **Financial Institution Management: A Risk Management Approach**, New York, McGraw Hill Irwin, 2001, s.246.

⁹⁰ Candan vd. , s.102.

gerekmektedir. Herhangi bir portföye ilişkin uzun tarihi veri serilerinin elde edilmesi çok pahalı olabilir ya da mevcut olmayabilir.⁹¹

Monte Carlo Simülasyonu Yaklaşımı

Bu yöntemde portföy değerinde meydana gelmesi muhtemel değişimler, rastgele oluşturulan binlerce varsayımsal değişimden hareketle belirlenmeye çalışılmaktadır. Varsayımsal olarak oluşturulan binlerce değişimden hareketle portföyün olası kar/zarar dağılımı elde edilmekte, bu sonuçlar en kötüden en iyiye doğru sıralanmakta ve portföy RMD'si arzu edilen güven seviyesine tekabül eden değer olarak tespit edilmektedir.⁹²

Monte Carlo simülasyonu yaklaşımı genel olarak şu aşamalardan oluşmaktadır;

- Portföyün temel piyasa faktörlerinin tanımlanması ve varlıkların piyasa fiyatlarına göre değerini piyasa etkenleri türünden gösterecek bir formülün belirlenmesi,
- Piyasa etkenlerindeki değişimin dağılımının belirlenmesi ve buna ilişkin parametrelerin hesaplanması,
- Dağılım türü seçildikten sonra piyasa etkenlerinin her biri için 1000'den fazla varsayımsal değişim değeri oluşturularak bunlar yoluyla varsayımsal portföy değerlerinin hesaplanması; bu değerlerin gerçek portföy değeri ile karşılaştırılması ve kar/zarar'a ilişkin varsayımsal farkların ortaya konması,
- Varsayımsal kar/zarar tutarlarının kantillerine göre sıralanması,
- VaR tutarının belli bir güven aralığında hesaplanmasıdır.⁹³

⁹¹ Güven Sevil, **Finansal Risk Yönetimi Çerçevesinde Piyasa Volatilitésinin Tahmini ve Portföy VaR Hesaplamaları**, Eskişehir, 2001, s.41. <http://home.anadolu.edu.tr/~gsevil/VaR.pdf> (07.02.2010)

⁹² P.Best, **Implementing Value at Risk**, John Wiley & Sons, Inc., NY, 1999

⁹³ Rodoplu, Ayan, s.14-15

Bu yöntem fiyat hareketlerinin etkilerinin doğrusal olmadığı ürünlerdeki riski tespit etmek için uygundur. Ancak simülasyon sayısının artması ve hesaplama süresi bu yöntemin dezavantajlarıdır.⁹⁴

2.3.2.1.3.3. RMD Modellerinin Karşılaştırılması

Bankalar piyasa riski yönetiminde RMD ölçümlerinden yoğun olarak faydalanmaktadır. Aşağıdaki tablo yöntemler arasındaki farklılıkları göstermektedir.

Tablo 2.11:RMD Yöntemlerine İlişkin Karşılaştırma

	Varyans-Kovaryans	Tarihsel Simülasyon	Monte Carlo Simülasyonu
Hesaplama Kolaylığı	Yüksek	Yüksek	Düşük
Uygulama Kolaylığı	Yüksek	Yüksek	Düşük
Üst Düzeye Raporlanabilirlik	Düşük	Yüksek	Düşük
Türev ürünleri ele alış biçimi	Düşük	Yüksek	Yüksek
Beklenmedik olayları dikkate alma	Düşük	Düşük	Yüksek
Kısıtlar	Tamamıyla normal dağılım varsayımına dayanması Türev ürünlerin ele alınmasına elverişli olmaması Olağandışı piyasa hareketlerinin kapsamaması	Tarihsel veri temininde zorluk yaşanabilmesi Kullanılan veri setinde olağandışı fiyat hareketlerinin yer almaması durumunda olağandışı piyasa hareketlerinin kapsamaması	Modelleme riskinin yüksek oluşu. Karmaşık hesaplamalara yer verilmesi ve zor anlaşılabilirlik
Avantajlar	Doğrusal getirisi bulunan portföylerde yüksek başarı	Kavramsal olarak basit ve anlaşılabilir olması Her türlü pozisyona uygulanabilirliği	Karmaşık pozisyonların ele alınmasında başarı Doğrusal olmayan pozisyonların ele alınmasında başarı

Kaynak: Candan ve Öztin, s.101.

⁹⁴ Sevil, s.59.

2.3.2.2. İkinci Yapısal Blok (Pillar II) – Denetim Otoritesinin İncelenmesi

Niteliksel değerlendirilmenin yer aldığı bu bölümde bankaya ve denetçilere özel görevler yüklenmekte bu sayede bankanın iç kontrol ve diğer kurumsal yönetim ilkelerinin güçlendirilmesi hedeflenmektedir. Bu prensibin amacı bankaların doğru bir şekilde değerlendirilmiş risklerine karşılık tutmaları gereken sermayeyi belirleyecek birer içsel ölçüm ve derecelendirme yöntemine sahip olduklarından emin olabilmek, bir bankanın sermayesinin riskini karşılamakta yetersiz kalması durumunda, gözetim ve denetim otoritesinin erken müdahale edebilmesini sağlamaktır.⁹⁵

Komite, denetim otoritesinin incelemesine yönelik dört temel kural belirlemiştir:⁹⁶

- BİRİNCİ KURAL: Bankaların sermaye yeterlilik düzeylerinin korunması ve değerlendirilmesi,
- İKİNCİ KURAL: Yasal sermaye yeterliliklerinin değerlendirilmesi ve gerekli hallerde denetim otoritesi müdahalesi,
- ÜÇÜNCÜ KURAL: Denetim otoritesinin faaliyet sermayelerini değerlendirmesi,
- DÖRDÜNCÜ KURAL: Denetim otoritesinin sermayenin korunmadığı durumlarda müdahale etmesi ve gerekli tedbirleri almasıdır.

2.3.2.2.1. Birinci Kural: Sermaye Yeterlilik Düzeylerinin Değerlendirilmesi

Bankalar risk profilleri ile uyumlu sermaye yeterliliklerini değerlendirecek bir sürece ve sermayelerini koruma amacına yönelik bir stratejiye sahip olmalıdır. Banka yönetimi olumsuz ekonomik şartları ve piyasalardaki sert değişimleri dikkate alan stres

⁹⁵ Nevin Yörük, **Basel II Standartları'nın Kobiler Üzerindeki Etkisinin Belirlenmesine Yönelik Anket Uygulaması**, Finans Bili Platformu, s.3-4. <http://www.finansbilim.com/ufs2006/Makaleler/BASELII.pdf> (11.04.2008)

⁹⁶ Murat Mazıbaşı, **İkinci Yapısal Blok Denetimsel Gözden Geçirme**, Araştırma Dairesi, BDDK, 2006, s.15.

testlerinden faydalanmalıdır. Bankanın karşılaştığı riskler için yeterli sermaye bulundurması banka yönetiminin sorumluluğundadır.

Yönetim Kurulu ve Üst Yönetimin Gözetimi

Banka yönetimi, risk yönetimi sürecinin bankanın risk profili ve iş planı ile uygunluğunu sağlamaktan sorumludur. Stratejik plan bankanın ihtiyaçlarını, tahmin edilen sermaye maliyetlerini ve dışsal sermaye kaynaklarını kapsar. Banka yönetim kurulu, bankaların risk kapasitesinin belirlenmesinden sorumludur.

Güvenilir Sermaye Değerlendirmesi

Temel unsurları şunlardır;⁹⁷

- Bankanın tüm önemli risklerini tanımlaması, ölçmesi ve raporlamasını sağlayacak politika ve prosedürler,
- Sermaye ve risk düzeyini ilişkilendiren bir süreç,
- Bankanın hedefleri ve iş planı ile uyumlu olarak sermaye yeterliliğinin risklere karşı belirlenmesi,
- İç kontroller, incelemeler ve teftiş faaliyetleri ile bütünsel denetimin sağlanmasıdır.

Risklerin Kapsamlı Değerlendirilmesi

Kredi Riski

İçsel risk derecelendirmesi, tüm kredi risklerinin izlenmesi ve ölçülmesi için yeterli bir şekilde planlanmalı ve bankanın kredi riski hesaplamasına ve sermaye yeterliliği değerlendirmesine esas oluşturmalıdır. Derecelendirme sadece sorunlu varlıklarla sınırlı tutulmamalı tüm varlıklara ilişkin yapılması sağlanmalıdır.

⁹⁷ Babuşcu, **Basel II Düzenlemeleri Çerçevesinde Bankalarda Risk Yönetimi**, s.289.

Kredi riski değerlendirmesinin ele aldığı konular;⁹⁸

- Risk derecelendirme sistemleri,
- Menkul kıymetleştirme ve kredi turevleri,
- Portföy analizi,
- Büyük kredi riskleri ve risk yoğunlaşmalarıdır.

Operasyonel Risk

Komite, operasyonel risk yönetiminde diğer bankacılık risklerinde uygulanan kararlılığın gösterilmesi gereğini vurgulamaktadır. Bankalar, operasyonel riskin yönetimi için kendi yapılarını oluşturmalı ve bu yapılar riskin yönetimi ve riskin banka dışına transferi ile ilgili prosedürleri ortaya koyduğu gibi bankaları risk alma kapasitesi ve eğilimini kapsamalıdır.⁹⁹

Piyasa Riski

Bu değerlendirme, bankanın riske maruz değer ölçümüne (RMD) ve standart yaklaşıma dayanmaktadır. Piyasa riskinin ölçülmesinde, stres testlerinin yapılmasına önem verilmelidir.

Faiz Oranı Riski

Ölçüm süreci tüm faiz oranı pozisyonlarını içermeli ve ilgili yeniden fiyatlama ve vade verilerini dikkate almalıdır. Bu amaçla kullanılacak veriler portföylerle ilgili cari hesap durumu ve sözleşme faiz oranları, ana para ödemeleri, faiz oranı belirleme tarihleri, vadeleri, yeniden fiyatlandırmada kullanılan araçlara ilişkin endeksler ve sözleşme ile belirlenen faiz tavan ve taban oranlarını içermektedir.

Likidite Riski

Likidite, bankanın sürekliliği için önemlidir ve özellikle bir kriz esnasında sermaye pozisyonları bankanın likidite sağlamasını olumsuz etkileyebilir. Bu nedenle

⁹⁸ BCBS, **International Convergence of Capital Measurement and Capital Standarts (A Revised Framework)**, s.159.

⁹⁹ Candan vd., s.359.

bankalar, likidite durumlarını etkin olduğu piyasanın likiditesini dikkate alarak değerlendirmelidir.

Diğer Riskler

İtibar ve stratejik risk gibi kolaylıkla ölçülemeyen riskleri kapsar. Komite kurumların tüm riskleri yönetebilecek gerekli teknikleri geliştirmesini beklemektedir.¹⁰⁰

İzleme ve Raporlama

Banka, risklerini izlemek ve raporlamak için ve değişen banka risk profilinin sermaye ihtiyacını nasıl etkilediğinin değerlendirilmesine yönelik bir sistem oluşturmalıdır. Banka yönetimi düzenli bir şekilde risk düzeyi ve sermaye ihtiyaçlarına ilişkin raporlar almalıdır.

İç Kontrolün Gözden Geçirilmesi

Sermaye değerlendirme sürecinin kontrolünde bağımsız iç ve dış denetçilerin katılımının sağlanması gereklidir. Yönetim kurulu bankanın iç kontrol sistemlerinin faaliyetlerinin düzenli bir şekilde yürütülmesini sağlamaya yeterli olduğunu doğrulamalıdır. İç kontrol tarafından gözden geçirilmesi gereken alanlar,¹⁰¹

- Banka faaliyetleri ile sermaye değerlendirme sürecinin uygunluğu,
- Büyük risk tutarları ve risk yoğunlaşmalarının belirlenmesi,
- Bankanın değerlendirme süreci verilerinin doğruluğu,
- Değerlendirmede kullanılan senaryoların geçerliliği ve uygunluğu,
- Varsayımların ve girdilerin analizi ve stres testleridir.

¹⁰⁰ Babuşcu, **Basel II Düzenlemeleri Çerçevesinde Bankalarda Risk Yönetimi**, s.289.

¹⁰¹ Candan v.d., s.361.

2.3.2.2.2. İkinci Kural: Yasal Sermaye Yeterliliklerinin Değerlendirilmesi

Bu prensip, denetleyici otoritenin bankaların içsel sermaye yeterlilik değerlendirmeleri ve stratejilerinin yanında ihtiyati sermaye oranlarına olan uyumlarının kontrol edilmesi yoluyla bir değerlendirme yapılmasına ilişkindir.¹⁰²

Denetim otoritelerince düzenli olarak yapılan incelemelerde aşağıda belirtilen araçlar kullanılmaktadır;

- Yerinde inceleme ve soruşturma,
- Uzaktan izleme ve değerlendirme,
- Bağımsız denetçilerin yaptıkları çalışmaların değerlendirilmesi,
- Periyodik raporlamalardır.

2.3.2.2.3. Üçüncü Kural: Denetim Otoritesinin Yaptırım Gücü

Denetim otoriteleri bankaların minimum sermaye yükümlülükleri üzerinde faaliyet göstermelerini beklemeli ve gerekli hallerde minimum seviyenin üzerinde sermaye tutmalarını sağlayabilmelidir. Denetim otoritelerinin, yeterli sermaye düzeyini sağlamak amacıyla kullanabilecekleri birçok araç bulunmaktadır. Denetim otoritesinin bankanın sermaye düzeyinin belirlenmesi amacıyla iyi sermayelendirilmiş, yeterli sermayelendirilmiş v.b gibi sermaye sınıf tanımlaması yapması gerekmektedir.¹⁰³

2.3.2.2.4. Dördüncü Kural: Denetim Otoritesinin Erken Müdahale Gücü

Denetim otoritesi, bankaların sermayelerinin minimum seviyenin altına düşmesini engellemek amacıyla erken müdahale edebilmeli ve bankadan düzeltici önlemler alınmasını istemelidir. Bankalar gerekli sermaye yükümlülüklerini karşılayamadıkları takdirde denetim otoritesi banka üzerindeki denetimi yoğunlaştırmak, kar payı ödemelerini kısıtlamak, bankadan sermaye yeterliliği

¹⁰² Aras, a.g.e,s.20.

¹⁰³ Yayla, Kaya, s.11-12.

restorasyon planı hazırlanmasını istemek ve geçici sermaye artırımına gidilmesini istemek gibi seçenekleri içermektedir.

Bankacılık İşlemleri Faiz Oranı Riski

Komite faiz oranı riskinin sermaye ile karşılanması gerektiğine inanmaktadır. Bankalar kendi içsel ölçüm sistemlerini ve standart faiz oranı şokları kullanarak ulaştıkları sonuçları denetim otoritelerinin izleme faaliyetlerini kolaylaştırmak amacıyla sunmak zorunda kalabileceklerdir.

Komitenin “ Faiz oranı riskinin yönetimine ve denetimine ilişkin prensipler” dokümanında yer verilen standart faiz oranı şoku (200 baz puan) veya bunun eşitinin uygulanması ile ekonomik değeri ana ve katkı sermayeleri toplamının %20’sinden fazla azalan bankaların sermaye yeterliliğine dikkat edilmelidir.¹⁰⁴

Kredi Riski

Bankalar içsel derecelendirmeye dayalı asgari yükümlülüklerinden olan kredi riski stres test sonuçlarını karşılayacak yeterli sermaye bulundurulmasını sağlamalıdır. Düzenleme bankaların karşı taraf riskini netleştirme işlemi yaparak sermaye gereksinimlerinin azaltımına olanak tanır. Bu işlemler, teminat, garanti ve kredi türevleridir. Bununla birlikte yasal risk, sözleşme riski ve likidite riski gibi risklerin ortaya çıkmasıyla bankalar yeni risklerle karşı karşıya kalabilirler. Denetim otoriteleri bankaların bu riskleri kontrol etmek amacıyla yazılı kredi riski azaltım politika ve prosedürlerine sahip olmalarını isteyecek ve düzenli kontrol edeceklerdir.

Kredi Yoğunlaşma Riski

Risk yoğunlaşması, tek veya grup halindeki risk tutarlarının, bankanın esas faaliyetlerini yerine getiremeyecek derecede zararlara neden olabilme potansiyelidir.

¹⁰⁴ BDDK, Sermaye Ölçümü ve Sermaye Standartlarının Uluslararası Düzeyde Uyumlaştırılması, Haziran 2004,s.2.

Bankaların kredi risk yoğunlaşmalarının izlenmesi ve kontrol edilmesi için iç politikalar ve sistemler oluşturulmalıdır. Kredi yoğunlaşması,¹⁰⁵

- Tek bir kredi müşterisine veya birbiriyle ilişkili grup müşterilerine yönelik önemli risklerden,
- Aynı sektörde veya coğrafi bölgede bulunan kredi müşterilerinin risklerinden,
- Finansal performansı aynı faaliyet veya varlığa dayanan kredi müşterilerinin risklerinden,
- Bankanın teminatlandırma faaliyetlerinde tek tür teminata veya aynı kişilerin verdiği teminatlara ağırlık verilmesinden kaynaklanabilir.

Bankanın kredi riski yoğunlaşmalarının yönetimi için yazılı bir doküman oluşturulmalı ve yoğunlaşmanın tanımını ve bunlarla ilgili limitlerin nasıl hesaplandığını içermelidir. Banka yönetimi stres testlerini düzenli olarak yapmalı ve bu testlerin sonuçlarını piyasa koşullarındaki muhtemel değişmelerin belirlenmesi ve gerekli tedbirlerin alınabilmesi amacıyla değerlendirmelidir.

. Operasyonel Risk

Operasyonel riskin ölçülmesi yöntemlerinde temel gösterge yaklaşımı veya standart yaklaşımda kullanılan “brüt gelir” operasyonel risk için gereken sermayeyi gerekenin altında ölçümleyebilmektedir. Denetim otoritesi, benzer bankaların operasyonel risklere karşı belirlediği sermaye ihtiyacıyla karşılaştırarak bankaların ayırdığı sermaye miktarına müdahale edebilecektir.¹⁰⁶

2.3.2.3. Üçüncü Yapısal Blok (Pillar III) - Piyasa Disiplini

Piyasa Disiplininin amacı Birinci Yapısal Bloкта yer alan asgari sermaye yükümlülüklerini ve İkinci Yapısal Bloкта yer alan denetimsel gözden geçirme sürecini tamamlamak üzere piyasanın banka ile ilgili temel ve önemli bilgilere erişebilmesine

¹⁰⁵ Altıntaş, s.90.

¹⁰⁶ Babuşcu, **Basel II Düzenlemeleri Çerçevesinde Bankalarda Risk Yönetimi**, s.291.

olanak sağlayacak kamuyu bilgilendirme sürecini oluşturarak piyasa disiplini teşvik etmektedir. Kamuyu bilgilendirme, kuruma ait ve gizli bilgi kavramları, bilgilerin kıyaslanabilir olması, bilginin gerekli ve önemli olması ile makul yatırımcı kavramları piyasa disiplininin ana öğelerini oluşturur.¹⁰⁷

Basel II Kriterleri banka ve finans kurumlarına ait sermaye yeterliliği, sermaye yapısı ve finansal raporların kamuya açıklanmasını zorunlu hale getirmektedir. Bankaların finansal ve ilgili diğer bilgilerinin zamanında ve güvenilir bir şekilde kamuya açıklanması bir taraftan yatırımcı ve ilgili diğer kişilere bankaların faaliyetleri ve faaliyetlerinin içerdiği riskleri değerlendirme imkanı verirken diğer taraftan piyasa disiplininin sağlanmasına katkıda bulunacaktır. Böylece finansal piyasalar daha şeffaf hale getirilerek bir güven ortamı yaratılmak istenilmektedir.¹⁰⁸

Piyasa Disiplininin Temel İlkeleri Şunlardır;¹⁰⁹

- Bankaların açıklamaları, üst yönetim ve yönetim kurulunun bankanın risk değerlendirme ve yönetim politikalarıyla uyumlu olmalıdır,
- Bankalar bilgilendirme gereklerine uymamaları halinde denetim otoriteleri yaptırımları ile karşı karşıya kalmaktadır.(Ek sermaye tutma yükümlülüğü gibi bir yaptırım söz konusu değildir.)
- Bankaların yönetim kurulları tarafından onaylanmış resmi bir kamuyu aydınlatma politikaları olmalıdır,
- Piyasa disiplini kapsamında öngörülen standartların ulusal ve uluslararası muhasebe standartları ile çelişmemesi gereklidir,
- Banka hangi bilgi açıklamalarının kendisiyle ilgili olduğuna önemlilik kavramını temel alarak karar verecektir. Komite bir bilginin önemli olup

¹⁰⁷ C.Coşkun Küçüközmen, **Basel II Üçüncü Yapısal Blok (Pillar -3) Piyasa Disiplini**, BDDK, <http://www.bddk.org.tr>, 09 Aralık 2006

¹⁰⁸ Mahmut Yardımcıoğlu, Alper Veli Çam, “**Sermaye Piyasalarındaki Derecelendirme Müessesesinin Basel II Kapsamında Değerlendirilmesi**”, Mali Çözüm Dergisi, Mart- Nisan 2007, Sayı 80, s.62.

¹⁰⁹ Küçüközmen, 2006, s.15.

olmadığının sayısal eşikler yerine “user test” kullanılarak belirlenmesini önermektedir,

- Denetim otoriteleri talep etmediği sürece, açıklanan bilgilerin dış denetici tarafından denetlenmesi istenmemektedir,
- Üçüncü Yapısal Bloкта belirtilen açıklamalar altı aylık dönemlerde yapılmalıdır. Ancak amaç, politika ve sistem gibi konulara ilişkin bilgilendirmeler yılda bir yapılabilecektir. Risk profili ile diğer hususları hızla değişen bankalar açıklamalarını üçer aylık dönemlerde yapmaktadırlar.
- Banka, rekabet gücünü azaltacak özel ve gizli bilgileri gerekçesini belirtmek suretiyle açıklamaktan kaçınabilir,
- Denetim otoritesinin izniyle kamuoyuna açıklanacak bilgilerin açıklama yönteminin banka tarafından belirlenmesidir.(internet ya da kurumsal denetim raporları gibi)

2.4. BASEL III UZLAŞISI

Basel III Tasarısı, sermayenin niteliğinin ve niceliğinin arttırılmasına ilişkin standartlar ve dönemsel olarak kullanılacak ilave sermaye tamponu oluşturulması ile ilgili düzenlemeleri kapsamaktadır. Ayrıca likidite riski yönetimi ve risk bazlı olmayan kaldıraç oranları ile ilgili hususlarda uzlaşma kapsamında değerlendirilmiştir.

2.4.1. BASEL III UZLAŞISININ ORTAYA ÇIKIŞ SÜRECİ

Uluslararası sermaye hareketlerinin; makro ekonomik politikalara, bankacılık sistemine ve beklenmedik politik ve ekonomik gelişmelere duyarlı olması ülkeleri finansal krizlere açık hale getirmektedir. 2007 yılının ikinci yarısında ABD’de başlayan mortgage piyasasına ilişkin sorunlar, 2008 Eylül ayından itibaren kredi, likidite, derecelendirme, güven, regülasyon ve finansal sistem krizine dönüşmüştür.

Küreselleşen bu finansal kriz üç temel yıkıcı faktöre sahiptir. Bunların ilki finansal yeniliklerin yanlış yönetilmesi, ikincisi varlık fiyatları balonu ve üçüncüsü finansal kurumların bilançolarında bozulma şeklinde ifade edilebilir. Gayrimenkul piyasasında yaşanan aşırı fiyat artışları devam ettiği sürece subprime mortgage kredilerinin ödenmeme riski düşük olacağı için konut fiyatlarındaki balon riskli borç vermeyi cesaretlendirmiş ve bu da mortgage piyasalarında sigortalama standartlarındaki bozulmayı şiddetlendirmiştir.¹¹⁰

Finansal krizin önemli sebeplerinden bir diğeri de finans piyasasındaki “dağılma” da yatmaktadır. Başka bir ifadeyle, mortgage satıcıları kredileri büyük finans kuruluşlarına devretmekte onlar da bu kredileri mortgage’a dayalı menkul kıymetlere çevirmektedirler. Bu şekilde üretilen ve dünya çapında hedge fonların yatırım yaptığı bir başka enstrüman ise CDO (teminatlandırılmış borç yükümlülükleri) ve diğer bonoların birleştirildiği enstrümanlardır. Sonuç olarak muhtelif bonolardan oluşmuş kısa vadeli melez yatırım araçları ortaya çıkmaktadır. Bu araçlara yatırım yapan hedge fonlarda ortaya çıkan problemler ise dünya piyasalarını sarsan dalgalanmaların önemli sebeplerindendir.¹¹¹ Teminatlandırılmış borç yükümlülükleri sisteminin olması gerekenden yüksek notlarla derecelendirilmesi finansal kurumların bilançolarından varlık silmeleri sonucunu doğurmuştur. Ayrıca kredi derecelendirme kuruluşlarının bir anda not indirimine gitmeleri CDO kapsamında yüksek miktarda ödeme yapılması gerekliliği likidite krizinin derinleşmesine yol açmıştır.

Kredi Derecelendirme Kuruluşlarının en önemli görevi sistemdeki asimetrik bilgiyi engellemektir. Mortgage piyasalarında ürünlerin fiyatlaması konusunda en büyük sorumluluk kredi derecelendirme kuruluşlarına aittir. Kredi notları, risk-getiri düzeyinin belirlenmesinde tüm finansal aktörler için referans noktasıdır.¹¹² Ancak kriz döneminde denetim eksikliği nedeniyle sistemde önemli sorunlar ortaya çıkmıştır.

¹¹⁰ Frederic S. Mishkin, **Is Monetary Policy During Financial Crises?**, NBER Working Paper 14678, January 2009, s.242. <http://www.nber.org>

¹¹¹ Pınar Beyzatlar, “**Sub-prime Mortgage Krizi ve Küresel Dalgalanma**”, (Çevrimiçi), http://www.ziraatyatirim.com.tr/raporlar/MakroEkonomik_Analizler/MA_17-08-07.pdf, (12 Nisan 2009), s.1.

¹¹² BDDK, “**ABD Mortgage Krizi**”, Çalışma Tebliği, Sayı:3, Ağustos 2008, s.64.

Merkez Bankaları ile Düzenleme Otoriteleri sistematik riskleri görememiŐ ve alınması gereken önlemler konusunda geç kalmıştır.

Küresel kriz sürecinde Basel II Kriterlerine yönelik tartıŐmalarda artmıştır.  nl  iktisatçı Joseph Stiglitz, Basel II düzenlemelerinin temel felsefesini oluşturan özdenetimin ve derecelendirme Şirketlerinin kredi notlarına dayalı yapının kendi başına bir oksimoron (iki karŐıt anlamı birlikte taşıyan) olduğunun yaşanan küresel krizde belirginleŐtiĐini dile getirmiştir.¹¹³

Risk  l m n n dayandırıldığı istatistik modellerin varsayımları geçmiş dönemde gerçekleşmiş olumsuzluklarla sınırlıdır. Risk modelleri, beklenmeyen Şoklar ve zararlı sonuçlanan ani olaylar karŐısında yetersiz kalmaktadır. Bu açığı gidermek üzere uygulamada RMD' i destekleyen yöntemlerden stres testleri ve senaryo analizleri sonuçları ise riske karşı bulundurulması gereken sermaye büyüklüğü açısından bağlayıcı değildir.

Küresel kriz sürecinde gelişmekte olan birçok ülkede Basel II kriterleri tam olarak yürürlükte olmasa da bu dönemde Uzlaşıda tespit edilen eksikliklerin giderilmesi amacıyla Basel Komitesi, bünyesinde oluşturulan gruplarda çalışmalar devam etmektedir.

Finansal sistem ve bankacılık sisteminde krizin maliyetleri çok ciddi boyutlara ulaŐmıŐtır. Finansal krizin hem çok maliyetli hem de sıkıntılı geçmesi, bankacılık ve finans sisteminin ileride karŐılaŐabilecek krizlere karşı daha dirençli olmasını sağlamak amacıyla likidite, sermaye kalitesinin arttırılması, ekonomik döngünün dikkate alınması ve sermaye gereklerinin arttırılması gibi önemli reformların gerekliliği ortaya çıkmıştır. Bu nedenle, Basel Komitesi tarafından hazırlanan reform takvimi Ekim 2009'da Pittsburgh'da düzenlenen G 20 liderler zirvesinin en önemli konularından biri olmuştur.

¹¹³ Candan H., “**Kriz Sürecinde Basel II'de  ng r len Değişiklikler**”, Bankacılar Dergisi, Sayı:68, Ankara, 2009, s.80-84.

Basel Komitesi tarafından 12 Eylül 2010 tarihinde söz konusu reformlar basın açıklaması ile kamuoyuna bildirilmiştir.¹¹⁴

Yapılacak reformların ve geçiş sürecinin duyurulduğu açıklama ile finansal piyasalarda sistematik risklerin telafi edilmesi amacıyla ilave yükümlülüklerin getirilmesi planlanmaktadır. Basel Komitesi, sistematik olarak, bankaların risklerinin tanımlanması ile ilgili olarak Finansal İstikrar Enstitüsü (Financial Stability Board-FSB) ile çalışmalarını sürdürmektedir. Basel Komitesi çalışmalarını Basel III ve ilgili denetime ilişkin sağlam standartların uygulanması alanlarında yoğunlaştırmayı planlamaktadır. Bununla birlikte, aşağıda belirtilen bölümlerde çalışmalar devam etmektedir;¹¹⁵

- Alım satım hesaplarının (trading book) temelden gözden geçirilmesi.
- Dışsal derecelendirme notlarının seküritizasyon işlemlerinde (sermaye hesaplamaları çerçevesinde) kullanılması ve etkileri.
- Sistematik olarak önemi haiz finansal kuruluşlara ilişkin politikalar geliştirilmesi.
- Büyük risklere ilişkin düzenlemeler
- Sınır ötesi (cross-border) bankacılık ilkelerinin geliştirilmesi.
- Standart uygulamaların ve güçlü işbirliğinin banka denetçileri ve denetim otoriteleri arasında geliştirilmesidir.

2.4.2. BASEL III AMAÇ, KAPSAM VE HEDEFLERİ

Küresel kriz ile birlikte finansal düzenlemelerin yetersizliği tartışmaları ortaya çıkmıştır. Basel Kriterleri'nin krizi önlemede yetersiz kaldığı noktasından hareketle, son

¹¹⁴ BIS, **Higher Global Minimum Capital Standards Announced By The Group Of Governors And Heads Of Supervision**, <http://www.bis.org/press/p100912.htm> (22.11.2010)

¹¹⁵ BDDK, **Sorularla Basel III**, Risk Yönetimi Dairesi, Aralık 2010, s.5.

dönemde Basel III olarak adlandırılan düzenleme değişiklikleri gündeme gelmiştir. Komite tarafından “Basel Enhancements” olarak ifade edilen revizyon süreci, artık resmi olarak “Basel III” olarak ifade edilmeye başlanmıştır. Basel III olarak adlandırılan düzenleme değişiklikleriyle ulaşılmak istenen hedefler şu şekilde özetlenebilir,¹¹⁶

- Kurumsal yönetim uygulamalarının geliştirilmesi ve bankaların stres ortamlarına karşı dayanıklılığının artırılması,
- Bankaların kamuyu bilgilendirme özellikleri ve şeffaflığının artırılması,
- Mikro (banka) düzeyde yapılan düzenlemelerle bankaların esneklik ve dayanıklılığının artırılması,
- Makro (sektör) düzeyde yapılan düzenlemeler ile finansal sistemin şoklara karşı direncinin artırılmasıdır.

Yukarıda yer verilen amaçların gerçekleştirilmesi için;¹¹⁷

- Halen kullanılmakta olan asgari sermayenin nicelik olarak artırılması, niteliğinde değişiklikler yapılması ve mevcut uygulamaya ilaveten risk bazlı olmayan, başka bir ifadeyle muhasebesel bazlı bir asgari sermaye gerekliliği standardının getirilmesi,
- Tutulması gereken sermaye ihtiyacının ekonominin çevrim dönemlerine (cyclical) göre artırılabilmesi ya da azaltılabilmesi,
- Asgari likidite oranlarına yönelik düzenlemeler yapılması,
- Alım-satım hesaplarına (Trading Book) ilişkin sermaye yeterliliği hesaplamalarında değişiklik yapılması,

¹¹⁶ BIS, **Group of Governors and Heads Supervision Announces Higher The Global Minimum Capital Standards**, 2010, s.2.

¹¹⁷ BIS, **The Basel Committee’s Response to the Financial Crisis: Report to the G-20** , 2010, s.3.
<http://www.bis.org/publ/bcbs179.htm> (25.11.2010)

- Karşı taraf kredi riskinin (Counterparty Credit Risk) hesaplanmasına ilişkin değişiklik yapılması ile ilgili çalışmalar yapılmıştır.

Basel III ile ilgili revizyonlar sermaye yeterliliği hesaplama felsefesinde önemli sapmalar meydana getirmemektedir. Diğer bir ifadeyle; Basel III, Basel II'nin özellikle küresel kriz sonrasında eksikliklerini tamamlayan bir ek düzenlemeler seti niteliğindedir.

2.4.3. BASEL II VE BASEL III DÜZENLEMELERİNİN KARŞILAŞTIRILMASI

Özellikle uluslararası faaliyet gösteren bankaların itiraz ettikleri noktalardan birini sermaye ile ilgili gerçekleştirilen değişiklikler oluşturmaktadır. Basel III ile getirilen değişiklikler, sermaye gereksinimlerinin yükseltilecek şartların sıkılaştırılması olarak özetlenmektedir.

Tablo 2.12: Basel II ve Basel III Düzenlemelerinin Karşılaştırılması

	Basel II	Basel III
Birincil Sermaye Rasyosu	4.0%	6.0%
Çekirdek Birincil Sermaye Rasyosu	2.0%	4.5%
Sermaye Koruma Tamponu	-	2.5%
Konjonktürel Sermaye Tamponu	-	%0 - %2.5
Minimum Ana Sermaye Gereksinimi	2.0%	4.5%
Sistemik Olarak Önemli Bankalar İçin Ek Sermaye	-	Henüz Belirsiz, Çalışmalar Sürüyor

Kaynak: Vakıfbank, **Ekonomik Araştırmalar**, Eylül 2010,s.25.

Basel III olarak adlandırılan düzenleme değişiklikleri ile amaçlanan hususlar;¹¹⁸

¹¹⁸ BDDK, **Sorularla Basel III**, s.3.

Daha Nitelikli Sermaye: Gerçekleştirilen düzenlemelerle ana sermaye ya da çekirdek sermaye (common equity) bünyesinde en kaliteli sermaye kalemlerinin (Ödenmiş sermaye) kalması sağlanmış, diğer bazı sermaye kalemleri ise * ana sermaye hesaplamasında indirim kalemi olarak dikkate alınmıştır.

Niceliği Artırılmış Sermaye: Çekirdek Sermaye Oranı**, Tier 1 oranı ve Toplam Yasal Sermaye oranı artırılmıştır. Bu kapsamda çekirdek sermaye oranı %7'ye, Tier 1 %8,5'e kademeli olarak yükseltilecektir. Ancak Tier 1 oranının %8,5'lik seviyesi bir asgari seviye olmaktan ziyade belirli konularda bankaların rahat hareket edebilmeleri (örneğin kar dağıtımında bankaların serbest hareket edebilmesi) için gerekli düzey olarak tespit edilmiştir.

Sermaye Koruma Tamponu Oluşturulması: Basel II'de yer almayan ana sermaye tarafından karşılanacak olan sermaye koruma tamponu, Basel III ile %2,5 olarak belirlenmiştir. Sermaye koruma tamponunun amacı özellikle kriz dönemlerinde ortaya çıkabilecek kayıpları önlemek için ekonomik çevrimlerin pozisyonuna göre %0 - %2,5 arasında ilaveye tabi tutulabilecek olmasıdır. Bankaların koruma tamponunu azaltmaları halinde denetleyici otoriteler tarafından temettü, hisse geri alımları ve primler konusunda kısıtlamaları getirecektir.¹¹⁹

Ayrıca Basel II'de olmayan ve amacı bankacılık sektörünü aşırı kredi büyümesinden korumak olan konjonktürel sermaye tamponu ülke konjonktürüne bağlı olarak ortak sermayenin %0 ile %2,5 arasında olacaktır. Ancak amacına paralel olarak bu tampon sadece aşırı kredi dağıtımı olduğu durumlarda ve sermaye koruma tamponunun bir uzantısı olarak kullanımda olması planlanmıştır. Amaç, bankacılık sisteminde, kredi kayıplarına neden olacak ölçüde aşırı kredi genişlemesi görülmesi

* Örneğin imtiyazlı hisselerle tekabül eden sermaye tutarının hesaplama esnasında ana sermayeden düşülmesi söz konusu olabilecektir.

** 17 Kasım 2009 CRD değişikliği ile AB müktesebatına anılan oran dahil edilmiştir.

¹¹⁹ TCMB, **Para Politikası Çıkış Stratejisi**, 2010, s.25.

durumunda bankaları sermaye artırımına gitmek zorunda bırakmayacak, ek bir koruma sağlamaktır.¹²⁰

Risk Bazlı Olmayan Kaldıraç Oranı: Belirli dönüşüm oranlarıyla dikkate alınmış bilanço dışı kalemler ve aktifler toplamı ile ana sermaye arasında risk bazlı olmayan bir asgari oranın tesis edilmesi planlanmaktadır. Öngörülen kaldıraç oranı %3 olup, kademeli bir geçiş hedeflenmektedir.

Likidite Düzenlemeleri: Asgari seviyeleri %100 olacak şekilde Likidite Karşılama Oranı ve Net İstikrarlı Fonlama Oranı iki adet oranın düzenlemelere dahil edilmesi planlanmaktadır. 2018 yılına kadar süren geniş bir uyum süreci hedeflenmektedir. Karşı Taraf Kredi Riskinin ve Alım Satım Hesaplarına ilişkin sermaye yeterliliğinin hesaplanmasında devam eden değişiklik değişiklik çalışmaları bulunmaktadır.¹²¹

Basel III olarak lanse edilen yeni dönem düzenlemeleri ile ülkemiz mevzuatında henüz uygulaması bulunmayan (Çekirdek Sermaye- Common Equity) / (Risk Ağırlıklı Varlıklar-Risk Weighted Assets) oranı artırılmış; sermaye koruma tamponu (Capital Conservation Buffer) ve Döngüsel sermaye (Countercyclical Capital) isimli oranlar ortaya çıkmıştır.

2.4.4. BASEL III UZLAŞISININ GETİRDİĞİ YENİLİKLER

Basel III ile düzenlemeleri ile global kriz döneminde bankaların sahip oldukları sorunlu varlıkların değer kaybı nedeniyle uğradıkları zararın yol açtığı sermaye kayıpları önlemek ve bankacılık sisteminde mali istikrarı tehdit eden unsurların olumsuz etkisini azaltmak amacıyla sermaye rasyolarının arttırılmasıdır.

¹²⁰ VakıfBank, **Ekonomik Araştırmalar**, Eylül 2010, s.24.

¹²¹ TCMB, **Finansal İstikrar Raporu**, Aralık 2010, s.59.

Özkaynaklar

- Basel II düzenlemesinde yer alan katkı sermayenin ana sermayenin %100'ünü geçemeyeceği hükmü ve üçüncü kuşak sermayenin de dahil edildiği Tier 3 uygulaması kaldırılmıştır.
- Ana sermaye (Tier 1) içinde yer alan ve zarar karşılama potansiyeli yüksek olan unsurlar çekirdek sermaye olarak adlandırılmıştır. Çekirdek sermaye; ödenmiş sermaye, kamuya açıklanmış rezervler ve diğer kapsamlı gelir tablosu kalemleri ile bu toplandan indirilecek değerlerden oluşmaktadır.¹²²
- Finansal kuruluşlara yapılan ve toplamı %15'i aşan yatırımlar, ipotek hizmet hakları ve zamanlama farkları nedeniyle ertelenmiş vergileri içeren tasfiyelerin 1 Ocak 2018 tarihinden itibaren çekirdek sermayede indirim kalemi olarak kullanılacaktır.
- Birincil veya ikincil ana sermaye olarak nitelenemeyen sermaye araçlarının 1 Ocak 2013'te %90'ı tanınacak ve her yıl %10 oranında azaltılarak toplam 10 yıl içerisinde kullanımdan kaldırılacaktır.¹²³

Sermayeye İlişkin Oranlar

- Basel III ile birlikte asgari çekirdek sermaye oranı (Çekirdek Sermaye / Risk Ağırlıklı Varlıklar (RAV)) 2013 ile 2015 tarihleri arasında kademeli olarak %2'den %4,5'a çıkarılacaktır. Aynı dönemde birinci kuşak sermaye (çekirdek sermaye ve ana sermayeye dahil edilecek diğer kalemler) oranı da %4'ten %6'ya çıkarılacaktır.¹²⁴

¹²² BDDK, **Sorularla Basel III**, s.6.

¹²³ Philipp Harle, Erik Lüders, Theo Papanides, Sonja Pfetsch, "**Basel III and European banking: It's impact, how banks might respond, and the challenges of implementation**", Mc Kinsey&Company, 2010 (25.11.2010)

¹²⁴ BDDK, **Sorularla Basel III** , s.7.

Kaldıraç Oranı

- Ana Sermaye / Bilanço içi ve dışı varlıklar olarak formüle edilebilecek olan şeffaf, basit ve risk bazlı olmayan bu rasyo ile, karışık ve sayısal ağırlıklı olan risk modellerine destek sağlamak amaçlanmıştır. 2017 yılının ilk yarısına kadar devam edecek paralel uygulama döneminde %3 oranı test edilecektir. Yapılacak olan paralel uygulama ve QIS çalışmaları da dikkate alınarak nihai düzeltmeler yapılmış olan kaldıraç oranı 1 Ocak 2018 tarihinde “ Birinci Yapısal Blok”a dahil edilecektir.¹²⁵

Likidite Oranları

- Basel III ile birlikte likidite riski yönetiminde Likidite Karşılama Oranı (Liquidity Coverage Ratio) ve Net İstikrarlı Fonlama Oranı (Net Stable Funding Ratio) isimli iki adet rasyo geliştirilmiştir.
- Likit Varlıklar / 30 Gün İçinde Gerçekleşecek Net Nakit Çıkışları \geq % 100
Net nakit çıkışı, 30 gün içerisindeki nakit çıkışları ile 30 gün içerisindeki nakit girişleri arasındaki farktır.¹²⁶
- Mevcut İstikrarlı Fonlama Tutarı / İhtiyaç Duyulan İstikrarlı Fonlama Tutarı $>$ %100

Mevcut istikrarlı fonlama tutarı, birinci ve ikinci kuşak sermaye de dahil olmak üzere bankanın pasifinde yer alan kalemlerin vade ve kalitelerine göre belirlenirken; İhtiyaç duyulan istikrarlı fonlama tutarı ise bankaların aktifinde yer alan kalemlerin vadelerine ve kalitelerine göre değişen oranlarda dikkate alınması ile hesaplanacaktır.

- Gözlem sürecini takiben Likidite Karşılama Oranı için 2015, Net İstikrarlı Fonlama Oranı için ise 2018’den itibaren asgari standartların ilan edileceği belirtilmiştir.

¹²⁵ BIS, **Assesing The Macroeconomic Impact of The Transition The Stronger Capital And Liguidity Requirements**, <http://www.bis.org/press/p100818> , (10.12.2010)

¹²⁶ Durmuş Yılmaz, **TCMB TÜSİAD – CEO Forumu**, 16 Ekim 2010, s.26

3. TÜRK BANKACILIK SİSTEMİ VE BASEL UZLAŞILARI

3.1. TÜRKİYE'DE BASEL II'YE GEÇİŞ ÇALIŞMALARI

Uluslararası gelişmelere paralel olarak Basel II sermaye yeterliliği düzenlemesinin Türkiye'de uygulanmasının başlaması finansal sektörün faaliyetlerini ve rekabet edebilirliğini, kısaca sistemin finansal sağlığını olumlu yönde etkilemesi beklenmektedir. Uzlaşının bu yönde öngördüğü altyapı unsurlarının tamamlanması çalışmalarıyla birlikte önemli adımlar da atılmaktadır. Bu anlamda, bankalar kanununda risk yönetimi konusunda önemli çalışmalar yapılmıştır. Bu düzenlemeler çerçevesinde bankalar modern risk yönetimi sistemleri kurma yolunda çaba harcamaktadırlar. Türk bankalarının risk yönetimi uygulamalarının yönetim boyutu ve teknik yeterlilikleri konusunda önemli çalışmalar yapılmaktadır. Bankalarımız konuya çok ciddi kaynaklar ayırmış; önemli uluslararası uzmanlıktan da yararlanmışlardır.¹²⁷

Ülkemizde Basel II düzenlemelerine yönelik BDDK nezdinde 2002 yılından itibaren çalışmalar başlatılmıştır. Bu çerçevede Basel II ile getirilen hükümlerin sermaye yeterlilikleri üzerine olası etkilerini belirlemek amacıyla 3. Sayısal Etki Çalışmasına (QIS – 3) ülkemizden 6 banka katılmıştır. Ayrıca Mart 2003 tarihinde BDDK ve bankaların risk yönetimlerinden sorumlu üst düzey yetkililerin katılımıyla Basel-II Yönlendirme Komitesi oluşturulmuştur.

Basel II'ye yönelik çalışmalar yapılması hususunda BDDK, Hazine Müsteşarlığı, SPK, TBB ve banka yetkililerinin katılımı ile Basel II Koordinasyon Komitesi, BDDK bünyesinde Basel II Proje Komitesi oluşturulmuştur.

3.1.1. Basel – II'ye Geçişe İlişkin Hazırlanan Yol Haritası

Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu (BDDK) tarafından yeni yol haritasının hazırlanması aşamasında diğer ülkelerin plan, program ve tecrübelerinden,

¹²⁷ Ersin Özince, **Finansal İstikrar, Basel II ve Bankalar Açısından Etkileri**, (Çevrimiçi), <http://www.tbb.org.tr/Turkce/dergi/dergi53/Finansalistikrar.pdf>, Bankacılar Dergisi, 16-18 Mayıs 2005, s.19.

teorik çalışmalar ve ülkemizdeki bankalara yönelik sayısal etki ve anket çalışmalarından, uluslararası aktif bankaların yol haritalarından yararlanılmıştır.

Yol Haritasının genel hükümleri şunlardır:¹²⁸

- Yol haritası, yaşanabilecek gelişmeler ışığında güncellenebilecektir.
- AB direktiflerinin (CAD, Capital Adequacy Directive) Basel II hükümlerinden farklılaştığı durumlarda AB direktifleri esas olacaktır.
- Bankacılık Kanunu Tasarısının yasalaşması ile faktoring, leasing vb. finansal kuruluşlara ilişkin değerlendirmeler kamuoyuna açıklanacaktır.
- Basel II ile ilgili politika metni oluşturulacaktır.
- TBB ve bankalar kendilerine ait yol haritası oluşturacaklardır.
- BDDK yılda bir kez ilerleme raporu yayımlayacaktır.
- Yol haritasında yer alan hususlar bankalara konsolide bazda uygulanacaktır.
- İlerleyen dönemde gelişmiş yöntemleri kullanmayı planlayan bankaların sistem ve alt yapı hazırlıklarına başlaması gerekmektedir.
- Her banka için bir koordinatör tayin edilecektir.
- Yönlendirme komitesi her ay toplanacaktır.
- Risk odaklı denetim sistemi projesi ve IT denetim projesi Bankalar Kanunu Tasarısı yasalaştıktan sonra uygulamaya konulacaktır.
- BDDK danışmanlık görevi yapabilecektir.
- Bankalar tarafından BDDK nezdinde birer temsilci atanabilecektir.

¹²⁸ BDDK, **Basel II'ye İlişkin Yol Haritası**, s.2.

- BDDK nezdinde teknik proje sorumlusu ve basın irtibat yetkilisi belirlenecektir.

Tablo 3.1:Türkiye'nin Basel – II Yol Haritası

Haziran 2006	Operasyonel , Kredi, Piyasa ve Likidite risklerine dair düzenlemelerin BDDK tarafından yayınlanması
Mart 2007	Basel II ve alt düzenlemelerinin , Muhasebe Uygulama Yönetmeliğinin yayımlanması
Aralık 2007	Basel I ve Basel II hesaplamalarının paralel uygulanması
2008	Basel II hükümlerinin yürürlüğe girmesi,bankaların Kredi Riskine ilişkin standart yöntem ile operasyonel riske ait temel gösterge yaklaşımını zorunlu olarak kullanması(piyasa yapıcısı bankaların piyasa riski modeli kullanım zorunluluğu)
2012	Kredi ve operasyonel riske ait ileri ölçüm yöntemlerinin izin süreci başlangıcı

Kaynak: Fatma Tuğba Avcıbaşı, **Basel II'nin Türk Bankacılık Sistemi Üzerine Etkileri**, Yüksek Lisans Tezi, Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi, 2008, s.16.

BDDK tarafından Haziran 2007'de yapılan basın açıklaması ile 2008 yılında uygulanmaya başlanması öngörülen kredi riskinin derecelendirmeye dayalı hesaplanmasına ilişkin uygulamanın 2009 yılı başına ertelenmesi hususu kamuoyuna duyurulmuştur. Ancak 25 Haziran 2008 tarihinde BDDK tarafından yeni bir basın duyurusu yapılmış ve son dönemde uluslararası finansal piyasalarda yaşanan seküritizasyon ve likidite riski açısından Basel II Uzlaşısında tespit edilen eksiklikler ve bu eksikliklerin giderilmesi amacıyla ilgili dokümanlarda değişiklik çalışmalarının devam etmesi; Türk Ticaret Kanunu tasarısının henüz yasalaşmaması, finans ve reel sektör temsilcilerinin uygulanma zamanlamasına ilişkin görüşlerinin Basel II'nin ileri bir tarihe ertelenmesinde etkin rol oynadığı vurgulanmıştır.¹²⁹

¹²⁹ Candan vd. , 2009, s.440.

Bankaların Uyum Çalışmaları

BDDK tarafından Eylül 2010 tarihinde yayınlanan Basel II İlerleme raporunda, TBS'nin Basel II'ye uyumla ilgili düzenlenen anket çalışmasına Haziran 2010 itibariyle verilen cevaplar; bireysel bazda sektörün toplam aktif büyüklüğünün %48,1'ini ,konsolide bazda ise %35,5'ini oluşturan bankaların Basel II'ye geçişe ilişkin strateji ve politikalarını banka yönetim kurullarına onaylatarak uygulamaya koydukları görülmektedir. Sektörün Basel II çalışmalarını yürütecek üst yönetim ve birimlerini oluşturduğu ayrıca sorumlu personel ve komitelerini belirledikleri görülmektedir. Anket sonuçlarına göre bankaların kredi riskinde % 99'u standart yaklaşıma, % 53'ü içsel derecelendirmeye dayalı yaklaşıma % 50 ila % 100 arasında uyum sağlarken, menkul kıymetleştirmede %50'den düşük bir seviyede uyum sağlamaktadır. Piyasa riskinde bankaların tamamının standart yöntemle uyum sağladığı, içsel yöntemlerde %86, değerlemeye ilişkin hususlarda %83 seviyesinde uyum sağladığı görülmektedir. Spesifik riske ilişkin konularda uyumlu bankaların oranı %38 olarak belirlenmiştir. Operasyonel riskte bankaların tamamı temel göstere yaklaşımına uyum sağlarken, standart yaklaşımla ölçülmesine %75 ila %100 arasında uyum sağlayan bankaların oranı %31'dir. İleri ölçüm yaklaşımlarıyla operasyonel riskin ölçülmesine de bankaların %44'ü, %50'nin üzerinde uyum sağlamıştır.¹³⁰

Yapısal faiz oranı ve likidite riskine ilişkin %50'nin üzerinde uyum sağlayan bankaların TBS aktif büyüklüğü içindeki payı %99 düzeyindedir. Piyasa risklerinin ölçümünde içsel modeller kullanmakta, stres testleri uygulamakta, analiz sonuçlarını karar alma süreçlerinde kullanmakta ve sektörün %95'i yasal sermaye hesaplamalarında içsel model kullanımını planlamaktadır.

Basel II ile ilgili karşılaşılan eksikliklere bakıldığında bankaların en önemli engelinin veri eksikliği olduğu görülmektedir. Ayrıca mevzuattaki belirsizlikler ve teknoloji eksikliği karşılaşılan diğer sorunlardır. Bankaların nitelikli personel,

¹³⁰ BDDK , Bankacılık Sektörü Basel II İlerleme Raporu Ekim 2010, s.5

bütçeleme ve Basel II'nin anlaşılması hususlarında bir sorunla karşılaşılmadığı görülmektedir.

Bankaların önemli bir bölümü kredi riskinin hesaplanmasında uygulamanın başlamasından itibaren 3 yıl içerisinde ileri yöntemleri kullanmayı planlamakta, bu nedenle veri seti oluşturmakta ve kredi riski analiz sonuçlarını kredi riski hesaplamalarında kullanmaktadır.

Basel II ile ilgili olarak, bankacılık sektörü toplam aktif büyüklüğünün %8,7'sini oluşturan bankalar ekonomik sermaye tahsisi uygulamasına gerek görmez iken, %3,3'ü ekonomik sermaye tahsisini uygulamakta, kalan kısım ise konuya ilişkin çalışmalarını devam ettirmektedir. Bankaların ikinci yapısal blok kapsamında ele alınan yapısal faiz oranı ve likidite risklerini büyük bölümünün tanımlamış oldukları, diğer taraftan kredi yoğunlaşma veya karşı taraf risklerine ilişkin strateji ve politikalarını henüz yeni oluşturmaya başladıkları anlaşılmaktadır. Bankacılık sektörünün kamuyu aydınlatma yükümlülüklerine büyük ölçüde uyumlu oldukları görülmektedir.¹³¹

3.2. BASEL III'E GEÇİŞ AŞAMALARI

Temmuz ayında yapılan Basel Komitesi toplantısına göre 2012 yılında yürürlüğe girmesi beklenen Basel III kriterlerinin, 1 Ocak 2013 tarihinden itibaren uygulamaya konulacak olması ve toplam dokuz yıllık bir süreç içinde tüm geçiş aşamalarının tamamlanarak 2019 yılı itibariyle nihai şekliyle uygulanması öngörülmektedir.

¹³¹ BDDK, **Bankacılık Sektörü Basel II İlerleme Raporu Ekim 2010**, s. 1.

Tablo 3.2: Basel III'e Geçiş Aşamaları

	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	1 Ocak 2019
Minimum Ana Sermaye Rasyosu			3.5	4	4.5	4.5	4.5	4.5	4.5
Sermaye Koruma Tamponu						0.625	1.25	1.875	2.5
Minimum Ana Sermaye+Sermaye Koruma Tamponu			3.5	4	4.5	5.125	5.75	6.375	7
Ana Sermaye Rasyosundan Yapılacak Kesintilerin Aşamaları				20	40	60	80	100	100
Minimum Birincil Sermaye (Tier1) Rasyosu			4.5	5.5	6	6	6	6	6
Minimum Toplam Sermaye			8	8	8	8	8	8	8
Minimum Toplam Sermaye+Sermaye Koruma Tamponu			8	8	8	8.625	9.25	9.875	10.5
Çekirdek Olmayan (non-core) Birincil veya İkinci Sermaye Olarak Nitelenemeyen Sermaye Araçları	2013'ten başlayarak 10 yıllık süreçte tamamlanacak.								
			90	80	70	60	50	40	30
Tier 1 Kaldıraç Rasyosu	Denetleyici Gözetim	Eş-anlı çalışma (1 Ocak 2013-1 Ocak 2017)Bilgilendirme 1 Ocak 2015 itibariyle başlayacak.					Nihai Uyumm	1. Ya pısal Bloğa Geçiş	
Likidite Teminat Rasyosu	Gözetleme Dönemi				Asgari Standardın İlanı				
Net Durağan Finansman Rasyosu		Gözetleme Dönemi						Asgari Standardın İlanı	

Kaynak: VakıfBank, **Ekonomik Araştırmalar**, Eylül 2010, s.26.

Basel III'e geçiş aşamaları aşağıdaki şekilde kararlaştırılmıştır:¹³²

1- 1 Ocak 2013 tarihinde Basel III düzenlemeleri uygulanmaya başlanacaktır. Bu nedenle bu tarihe kadar bankaların Risk Ağırlıklı Varlıklara (RAV)oranı açısından minimum seviyeleri karşılamış olmaları gerekmektedir. Bunlar;

- . Ana Sermaye / RAV = %3.5
- . Birincil Sermaye / RAV = %4.5
- . Toplam Sermaye / RAV = %8.0

Minimum ana sermaye ve birincil sermaye oranı 1 Ocak 2013 ve 1 Ocak 2015 tarihleri arasında %2'den %4.5'a çıkarılacaktır. Birincil sermaye rasyosu da %4'ten %6'ya çıkarılacaktır. Toplam sermaye rasyosu %8 olarak kalacak ve herhangi bir değişiklik yapılmayacaktır.

2- Finansal kuruluşlarda gerçekleştirilen düzenleyici tasfiyeler kademeli olarak 2014'ten başlamak üzere bu unsurların %20'si, 2015'te %40'ı, 2016'da %60'ı, 2017'de %80'i ve 2018'de %100' çekirdek sermayeden indirilecektir. Geçiş aşamasında kalan kısımlar için mevcut ulusal anlaşmalar geçerli olacaktır.

3- Sermaye koruma tamponunun uygulama aşamaları 1 Ocak 2016'da başlayacaktır. 2016 yılında %0.625 oranı ile uygulanmaya başlanacak ve 2019 yılında %2.5 oranıyla uygulamada olacaktır.

4- Bu süreçte asgari rasyo gerekliliklerini karşılayan ancak %7'lik ana sermaye rasyosu hedefinin altında kalan bankalar, koruma tamponunu karşılayabilmek için kazanç tutma politikalarını uygulamak zorundadır.

5- Bankalara yapılan devlet yardımları 1 Ocak 2018 tarihine kadar devam edecektir.

6- Birincil ana sermaye rasyosuna dahil olmak için gerekli şartları taşımayan sermaye araçları 2013 yılına kadar bu sermaye rasyosundan çıkarılacaktır.

¹³² Vakıfbank, **Ekonomik Araştırmalar**, s.25-26.

Ancak, aşağıda belirtilen kriterleri taşıyan sermaye araçları 5.maddede belirtildiği şekilde işlem görecektir. (1) herhangi bir ortaklığa dahil olmayan anonim şirketler tarafından ihraç edilen, (2) geçerli muhasebe standartlarına sermaye olarak işlem gören ve, (3) ülkenin mevcut banka kanununca birincil sermayenin bir unsuru olarak tanımlanan sermaye araçları.

- 7- Kaldıraç oranlarının uygulamasına yönelik Denetleyici gözetim 1 Ocak 2011 tarihinde başlayacak, 2013-2017 yılları arasında eş anlı çalışma yürütülecek ve kaldıraç oranına ilişkin bilgilendirme çalışmaları 2015'te başlayacaktır. Elde edilen sonuçlara göre 1 Ocak 2018 tarihinde Birinci Yapısal Bloğa geçebilmek amacıyla nihai düzeltmeler yapılacaktır.

3.3. TÜRK BANKACILIK SEKTÖRÜNÜN GÜNCEL GÖRÜNÜMÜ

Bugün itibari ile ülkemizde faaliyette 3 kamu, 11 özel, 17 yabancı sermayeli mevduat bankası,13 kalkınma ve yatırım bankası ve 4 adet mevduat dışı cari hesap ve kar-zarar ortaklığı hesapları yoluyla fon toplayan katılım bankası bulunmaktadır. Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu (TMSF) bünyesinde 1 banka bulunmaktadır.

Türkiye'de bankacılık sektörünün toplam aktif büyüklüğü 2009 yılı sonunda 833,9 milyar TL seviyesinde olup, bankacılık sektörü aktif büyüklüğünün GSYİH'ye oranı %87,4 düzeyindedir. Türk bankacılık sektörünün GSYİH içindeki payı, diğer AB üyesi ülkelerin rasyolarının oldukça altındadır.¹³³

Türkiye'de Bankacılık sektörü 2009 yılında büyümeye devam etmiş, şube sayısı 9.581 adet, personel sayısı 1.549 kişi artmıştır. 2009 yılında ATM ve POS sayılarındaki artış devam ederken, internet bankacılığı müşteri sayısının büyümeye devam ettiği gözlenmektedir. Kredi kartı müşteri sayısı 2009 yılında %2 artmıştır. Takibe düşen kredi kartı alacaklarının ciddi oranda artış göstermesi sektörün kredi riskini artırmaktadır.¹³⁴

¹³³ BDDK, **Türk Bankacılık Sektörü Genel Görünümü**, Aralık 2009, s.1.

¹³⁴ TBB, **Türkiye'de Bankacılık Sistemi Banka, Şube, Personel Bilgileri**, Aralık 2009, s.1.

Bankacılık sektörünün toplam bilanço büyüklüğü, 2009 yılında 93 milyar TL artmıştır. Bu artışın %58'i (53,8 milyar TL) mevduattan; yüzde 13'ü (12,5 milyar TL) mevduat dışı kaynaklardan, yüzde 26'sı (23,8 milyar TL) özkaynaklardan ve yüzde 3'ü (2,7 milyar TL) diğer pasiflerden gelmiştir. Sağlanan kaynakların yüzde 79'u (73,1 milyar TL) menkul değerler cüzdanına, yüzde 15'i (14,1 milyar TL) kredilere ve yüzde 2'si (1,7 milyar TL) likit aktiflere ayrılmıştır.¹³⁵

3.3.1. Türk Bankacılık Sisteminin Sermaye Yapısı Analizi

TBS'nin sermaye yapısı incelendiğinde, sektörde yabancı sermayeli bankaların, kamu ve yerli sermayeli bankaların payını geçerek ağırlığını arttığı görülmektedir. Aralık 2009 itibariyle TBS'de kamu payı %28,4, özel sermaye payı %32,51'dir. Aralık 2009 itibariyle sektördeki yabancı payı %19,6 oranındadır. Bu orana %19,9 yurt dışında yaşayan yatırımcıların elindeki hisselerde ilave edildiğinde yabancı payı %39,5 olmaktadır.¹³⁶

¹³⁵ TBB, **Bankacılar Dergisi**, Sayı 73, 2010, s.79.

¹³⁶ BDDK, "**Finansal Piyasalar Raporu**", Aralık 2009, Sayı 16, s.42.

Tablo 3.3: TBS'nin Sermaye Yapısı Analizi

Banka Adı	Toplam Aktifler İçindeki Pay (%)	Hissedarların Kamu, Özel ve Yabancı Dağılımı (%)				
		Kamu Payı (%)	Özel Pay (%) ¹	Yabancı Pay (%)		
				Oransal Pay(**)	Borsa Payı	Toplam (***)
ABN AMRO BANK	0,2	0,0	0,0	100	0	100
ADABANK	0,0	100,0	0,0	0	0	0
AKBANK T.A.Ş. (*)	11,9	0,0	56,9	20	23,2	43,2
ALTERNATİFBANK	0,4	0,0	99,9	0	0,1	0,1
ANADOLUBANK A.Ş.	0,6	0,0	100,0	0	0	0
ARAP TÜRK B.	0,1	15,0	20,0	65	0	65
BANCA DI ROMA	0,0	0,0	0,0	100	0	100
BANK EUROPA A.Ş.	0,2	0,0	0,0	100	0	100
BANK MELLAT	0,0	0,0	0,0	100	0	100
BANKPOZİTİF KREDİ VE KALKINMA BANKASI A.Ş.	0,1	0,0	42,5	57,6	0,0	57,6
BİRLEŞİK FON BANKASI A.Ş.	0,2	100,0	0,0	0	0	0
CALYON BANK T.A.Ş.	0,1	0,0	0,0	100	0	100
CITIBANK	0,7	0,0	0,0	100	0	100
ÇALIK YATIRIM	0,0	0,0	100,0	0	0	0
DENİZBANK	2,2	0,0	1,3	97,7	1,0	98,7
DEUTSCHE BANK A.Ş. (*)	0,5	0,0	0,0	100	0	100
DİLER YATIRIM	0,0	0,0	100,0	0	0	0
FINANSBANK A.Ş. (*)	3,5	0,0	9,7	49,2	40,7	89,9
FORTIS BANK A.Ş. (*)	1,7	0,0	3,0	93,3	3,7	97,0
GSD YATIRIM B.	0,0	0,0	100,0	0	0	0
HABİB BANK	0,0	0,0	0,0	100	0	100
HSBC BANK (*)	2,0	0,0	0,0	100	0	100
İLLER B.	0,9	100,0	0,0	0	0	0
JP MORGAN CHASE BANK	0,0	0,0	0,0	100	0	100
KOÇBANK	4,2	0,0	50,1	49,9	0	49,9
MNG BANK	0,1	0,0	100,0	0	0	0
NUROL YATIRIM B.	0,0	0,0	100,0	0	0	0
OYAKBANK (*)	2,3	0,0	100,0	0	0	0
SOCIETE GENERALE	0,1	0,0	0,0	100	0	100
ŞEKERBANK	0,7	0,0	86,9	0	13,1	13,1
T.C.ZİRAAT B. (*)	14,6	100,0	0,0	0	0	0
T.EKONOMİ B.	1,6	0,0	45,8	42,1	12,0	54,2
T.GARANTİ B. (*)	10,0	0,0	31,3	25,5	43,2	68,7
T.HALK B. (*)	7,1	100,0	0,0	0	0	0
T.İŞ BANKASI (*)	14,8	0,0	78,0	0	22,0	22,0
T.KALKINMA B.	0,2	99,1	0,9	0	0	0
T.SİNAİ KALKINMA B. (*)	0,8	5,3	65,9	0	28,8	28,8
T.VAKIFLAR B. (*)	7,4	58,5	18,7	0	22,9	22,9
TAİB YATIRIM BANK	0,0	0,0	1,3	98,7	0	98,7
TAKASBANK İMKB	0,1	0,0	90,1	9,9	0	9,9
TAT YATIRIM B.	0,0	0,0	0,0	100	0	100
TEKFENBANK A.Ş.	0,2	0,0	100,0	0	0	0
TEKSTİL BANKASI A.Ş.	0,5	0,0	87,6	0	12,4	12,4
TÜRKİSH BANK	0,1	0,0	94,2	5,8	0	5,8
TÜRK EXİMBANK	0,9	100,0	0,0	0	0	0
WESTLB AG	0,1	0,0	0,0	100	0	100
YAPI VE KREDİ B. (*)	5,9	0,0	50,2	33,7	16,2	49,8
ALBARAKA TÜRK KATILIM BANKASI A.Ş.	0,5	0,0	22,4	77,6	0,0	77,6
ASYA KATILIM BANKASI A.Ş.	0,8	0,0	83,3	0,0	16,7	16,7
KUVEYT TÜRK EVKAF FİNANS KURUMU A.Ş.	0,6	0,0	19,8	80,2	0,0	80,2
TÜRKİYE FİNANS KATILIM BANKASI A.Ş.	0,8	0,0	100,0	0,0	0,0	0,0
² Toplam (%)	100,0	28,3	36,3	20,2	15,2	35,5
² Piyasa Yapıcı Bankalar Aktifi/Toplam Aktifler (%)	81,8					

Kaynak: BDDK, **Finansal Piyasalar Raporu**, Aralık 2009, Sayı 16, s.42.

Yabancı (orsanal ve borsa) ve kamunun (Türkiye) payları dışında kalan ve gerçek kişileri, vakıf, munzam sandık, yurtdışı yerleşiklerce tutulmayan borsa paylarını ve benzeri hissedarları da kapsayan paydır.

(*) Oransal Hesaplama = (bankadaki yabancı hisse oranı*bankanın aktifi) \ sektörün toplam aktifi

(**) Toplam = oransal hesaplama + borsa payları.

Türk bankacılık sektöründe aktif büyüklüklerine göre kamu sermayesinin payı geçen yılsonuna göre 0,3 artarken özel sektörün payı yaklaşık 2,4 puan düşmüştür. Söz konusu dönemde küresel sermayeli bankaların oransal payı 0,2 puan azalmıştır. Küresel sermayenin borsa payı geçen yılsonuna göre 2,4 puan artmıştır. Söz konusu payda dikkate alındığında küresel sermayenin toplam payı geçen yıl sonuna göre 2,1 artarak %39,5'e yükselmiştir.

3.3.2. Performans Göstergelerinin Değişimi

Bankacılık sektörümüzün durumunu 2005-2009 yılları arasındaki gelişimini aşağıdaki tabloda bulunan göstergeler yardımıyla daha ayrıntılı olarak görebiliriz.

Tablo 3.4: Sermaye Yeterlilik Rasyoları ve Temel göstergeler

	2005	2006	2007	2008	03.09	06.09	09.09	12.09
Sermaye Yeterliliği Standart Rasyonu	23,7	22,3	18,9	18,0	18,5	19,2	20,0	20,5
Serbest Sermaye/Toplam Özkaynaklar	65,7	72,6	75,3	77,0	78,5	78,9	79,4	79,6
Toplam Özkaynaklar/Toplam Yab.Kaynaklar(1)	15,5	13,5	15,0	13,4	13,9	14,6	15,2	15,3
Toplam Özkaynaklar/Toplam Aktifler	13,4	11,9	13,0	11,8	12,2	12,7	13,2	13,3
Krediler/Toplam Özkaynaklar	286,0	367,8	376,6	425,7	399,2	376,4	356,4	354,5
Likidite Göstergesi (2)	51,8	50,3	47,0	34,4	37,2	39,0	41,5	43,0
Yab. Para Net Genel Poz. /Özkaynaklar	-0,2	0,5	-0,3	0,0	0,6	0,5	0,6	0,1
Bilanço dışı İşlemler/Toplam Aktifler	55,5	66,3	66,3	64,9	70,1	67,5	78,8	69,5
Takipteki Alacaklar/Brüt Krediler	4,8	3,8	3,5	3,6	4,5	4,9	5,3	5,3
T.G.A. Karşılığı/Takipteki Alacaklar	88,7	89,7	86,8	79,9	77,5	79,6	80,4	83,5
Bireysel Krediler/Toplam Krediler	31,1	32,3	33,2	32,1	31,8	33,0	33,0	33,3
Kâr Eden Banka Sayısı/Toplam Banka Sayısı	45/51	41/50	46/50	45/49	46/49	46/49	46/49	46/49
Kâr Eden Bankaların Aktifleri/Toplam Aktifler	93,9	99,4	99,3	99,9	99,8	99,8	99,8	99,8
Vergi Sonrası Aktif Kârlılığı (ROA)	1,7	2,5	2,8	2,0	2,1	2,2	2,4	2,6
Vergi Sonrası Özkaynak Kârlılığı (ROE)	10,9	19,2	21,7	16,8	17,7	18,2	19,2	20,2
Prov. Son. Net Faiz Gel./Toplam Brüt Gel.(3)	30,8	26,9	26,7	24,8	25,3	27,9	29,3	30,6
Faiz Giderleri/Toplam Giderler	55,8	65,3	67,1	67,3	66,2	64,4	63,0	60,9
Faiz Gelirleri/Faiz Giderleri	176,3	160,9	158,0	156,5	173,8	183,7	189,9	196,1
Faiz Dışı Gelirler/Faiz Dışı Giderler	52,0	79,3	72,3	65,5	75,0	73,5	70,7	68,7

Kaynak: BDDK, **Finansal Piyasalar Raporu**, Sayı 16, Aralık 2009, s.38.

Tablo incelendiğinde, küresel krize rağmen sektörün sermaye yeterliğinin Basel kriterlerine göre %8 olarak belirlenen seviyenin ve %12 olarak belirlenen hedef oranın üzerinde olduğu görülmektedir.

Borç ödeyebilirlik oranının sektörün artan likiditesi nedeniyle yüksek olduğu görülmektedir. Sektörün yabancı para pozisyonunun / özkaynaklara oranının sıfır civarında seyretmesi kur riskinin düşük kalmasını sağlamaktadır. Finansal krizler nedeniyle yurtiçi talepte yaşanan gerileme sonucunda, kredi talebi olumsuz etkilenmiş, özkaynaklardaki artış nedeniyle kredilerin toplam özkaynaklara oranında azalma görülmüştür.

BDDK, Bankacılık sektörünün performansını izlemek amacıyla bir performans endeksi (BDDK-PE) oluşturmuş, bu endeks 2009 yılsonu itibarıyla takip edildiği tüm zaman aralığının en yüksek yıl sonu değerine ulaştığı görülmüştür.

Bu endeks sonuçları incelendiğinde aşağıda belirtilen tespitler yapılabilir;¹³⁷

- 2009 yılsonu itibarıyla likidite bileşeni tarihi en yüksek seviyesinde bulunmaktadır. Ancak yüksek likidite gelecek dönem karlılığı üzerinde olumsuz etkilerde bulunabilecektir.
- Sektörün özkaynak göstergesinin baz yılının üzerinde seyrettiği tek dönem, 2009 yılının ikinci yarısı olmuştur. Sermaye yapısındaki güçlenme olumlu olarak değerlendirilmektedir.
- Karlılık göstergesi yılın ikinci yarısında düşmekle birlikte 2009 yılı boyunca baz yılının üzerinde seyretmiştir.
- Aktif kalitesindeki azalma 2009 yılı boyunca devam etmiştir.

¹³⁷ BDDK, **Finansal Piyasalar Raporu**, Sayı 16, Aralık 2009, s.39.

3.3.3. Bankalara İlişkin Kredi Notları Açısından Bakış

Türkiye’de faaliyet gösteren 50 bankadan 35’inin uluslararası derecelendirme kuruluşlarından kredi notu bulunmamaktadır.

Tablo 3.5: Derecelendirme Notu Olan Bankalar

	S&P	Fitch	Moody’s	Derecelendirilmemiş
Mevduat	14	24	20	6
Kalkınma Yatırım -	1	5	2	8
Katılım	0	3	1	1
Toplam	15	32	22	15

Kaynak: BDDK, “Finansal Piyasalar Raporu”, Aralık 2007, Sayı 8, s.42.

Derecelendirme notu bulunmayan bankalardan 6 tanesi mevduat, 8 tanesi kalkınma ve yatırım ve 1 tanesi katılım bankası statüsündedir. Derecelendirme notuna sahip olmayan bankaların çoğunluğu kalkınma ve yatırım bankası olup, bunların toplam aktifler içindeki payı %3,7’dir.

Tablo 3.6: Not Durumuna Göre Bankaların Dağılımı

Rakamsal Notlar	S &P	Fitch	Moody’s	Toplam
7	0	3	1	4
8	0	0	14	14
9	7	8	0	15
10	1	9	0	10
14	0	1	0	1
15	1	1	0	2
17	0	2	1	3
18	3	5	0	8
19	2	3	3	8
20	1	0	2	3
21	0	0	1	1

Kaynak: BDDK, “Finansal Piyasalar Raporu”, Aralık 2007, Sayı 8, s.43.

Farklı derecelendirme şirketlerinin notlarını karşılaştırılabilir hale getirmek için en yüksek nottan aşağıya doğru rakamsal bir dönüşüme göre Türkiye’de faaliyet gösteren bankaların notları tablo 3.6’da gösterilmektedir.

Tablo 3.7: Ortalama Rakamsal Notlar

	S&P	Fitch	Moody’s
Mevduat	13	12	12
Kalkınma-Yatırım	14	13	13
Katılım	12	9	8
Ortalama	13	12	11
Türkiye’nin Notu	9	10	9

Kaynak: BDDK, “Finansal Piyasalar Raporu”, Aralık 2007, Sayı 8, s.43.

Yukarıdaki tabloda Türkiye’de faaliyet gösteren ve bir uluslararası derecelendirme kuruluşundan notu olan bankaların notları sunulmuştur. Tabloya göre, bankaların derecelendirme notları ülke notuna yakın seviyededir. Bankalar, fonksiyon grupları itibarıyla incelendiğinde kalkınma ve yatırım bankalarının ortalama notunun görece yüksek olduğu görülmektedir.

3.3.4. Türk Bankacılık Sisteminde Risk ve Sermaye Değerlendirmesi

3.3.4.1. Kredi Riski

TBS’nin toplam nakdi kredi hacmi Aralık 2009 itibarıyla 392,6 milyar TL’dir. Küresel krizin etkisiyle 2009 yılında duraklayan kredi hacmi son çeyrekte ekonomide yaşanan iyileşme ve faiz oranlarındaki düşüş ile birlikte son çeyrekte %4,5 oranında artmıştır. Bu dönemde toplam kredilerin vade yapısında uzun vadeli kredilerde artış olduğu görülmektedir. 2008 yılı ile karşılaştırıldığında TP kredilerde %9,9, YP kredilerde ise %0,8 artış gerçekleşmiştir.¹³⁸

¹³⁸ BDDK, **Türk Bankacılık Sektörü Genel Görünümü**, Aralık 2009, s.8.

Tablo 3.8: Türler İtibarıyla Krediler

						DEĞİŞİM (%)
(Milyon TL)	Aralık 2008	Mart 2009	Haziran 2009	Eylül 2009	Aralık 2009	Ara'08-Ara'09
TOPLAM	367.445	366.239	368,150	375,731	392,622	6,9
Kurumsal/Ticari Krediler	165,799	169,350	168,076	170,261	178,822	7,9
KOBİ Kredileri	84,513	81,298	79,423	82,122	83,886	-0,7
Bireysel Krediler	117,132	115,592	120,651	123,348	129,915	10,9
Kredi Kartları	33,990	33,035	35,011	35,446	36,576	7,6
Tüketici Kredileri	83,142	82,556	85,640	87,902	93,339	12,3
Konut	38,900	38,945	40,436	41,752	44,888	15,4
Taşıt	5,498	4,932	4,824	4,570	4,423	-19,6
İhtiyaç	33,416	33,523	35,226	36,426	38,390	14,9
Diğer	5,329	5,155	5,153	5,154	5,639	5,8

Kaynak: BDDK, **Türk Bankacılık Sektörü Genel Görünümü**, Aralık 2009, s.8.

2008 yılı ile karşılaştırıldığında toplam krediler %6,9 büyürken, kurumsal/ticari krediler %7,9, bireysel krediler %10,9 artmış; KOBİ kredileri ise % 0,7 azalmıştır.

Eylül 2008 döneminden sonra finansal krizin olumsuz etkileri nedeniyle takipteki alacaklar hızlı bir yükseliş trendine girmiştir. Bankacılık sektörünün toplam kredileri 2009 yılında %6,9 artarken, takipteki alacaklar %55,5 oranında artmıştır. 2009 yılında takibe dönüşüm oranında en hızlı artış KOBİ kredilerinde görülmüştür. Bireysel kredilerin takibe dönüşüm oranı %6, kurumsal/ticari kredilerin ise %3,6 arttığı görülmektedir. Ancak bankaların TGA için ayrılan karşılık tutarındaki artış hızının, TGA tutarındaki artış hızından daha yüksek olması kredi riskinin yönetilebilmesinde olumlu bir gelişme olarak görülmektedir.

3.3.4.2. Piyasa Riski

Bankacılık sektörünün sahip olduğu ticari portföy 2009 yılsonu itibarıyla 147,6 milyar TL'ye yükselmiştir. Kriz sonrası dönemde artan kredi risklerinden korunmak amacıyla, menkul kıymetlere daha yoğun plasman yapıldığı görülmektedir. Bankaların sahip olduğu ticari portföyün türleri itibarıyla dağılımı incelendiğinde, dikkati çeken en önemli noktanın DİBS'te görülen artışın, özkaynaklardaki artıştan daha hızlı olması nedeniyle, sektörün piyasa riskine açık pozisyonunun arttığı görülmektedir. Banka

grupları bazında günlük yabancı para ve toplam likidite yeterlilik oranlarının gelişimi dikkate alındığında, tüm banka gruplarında yabancı para ve toplam likidite yeterlilik oranlarının belirtilen yasal sınırların üstünde gerçekleştiği görülmektedir.¹³⁹

3.3.4.3. Operasyonel Risk

Operasyonel riske esas tutar, sermaye yeterliliği standart oranının hesabında operasyonel risk nedeniyle maruz kalınabilecek zararlara karşı bulundurulması gereken özkaynak miktarının tespitinde dikkate alınacak tutar olarak ifade edilmektedir.

Türkiye’de faaliyet gösteren tüm bankalar operasyonel riske esas tutarın hesaplanmasında temel gösterge yöntemini kullanmaktadır. Bu yöntemde bankanın son üç yıl itibarıyla gerçekleşen yılsonu brüt gelir tutarlarının %15’inin ortalamasının 12,5 ile çarpılması suretiyle bulunacak değeri, operasyonel riske esas tutar olarak dikkate almaktadır.

2009 yılında temel gösterge yöntemine göre hesaplanan operasyonel riske esas tutar bir önceki yıla göre %19,2 oranında artmış ve 84 milyar TL düzeyine gelmiştir. Son dönemlerde bankacılık sektörünün artan karlılık performansı ile birlikte operasyonel riske tutarın toplam riskler içindeki payı artmıştır.

3.3.4.4. Bankacılık Sektöründe Sermaye Yeterliliği

2008 Eylül’ de Lehman Brothers’ın iflası ile derinleşen küresel kriz ortamında, politika faizlerindeki indirimler ve piyasa faiz oranlarındaki düşüşler Türk bankalarının karlılığına olumlu katkıda bulunmuş, özkaynakları güçlenmiş ve buna bağlı olarak da sektörün sermaye yeterliliği rasyosu yükselmiştir.

TBS’nin sermaye yeterlilik oranı Aralık 2009 itibarıyla üçüncü çeyreğe göre 0,5 puan artarak yılsonunda %20,5 olarak gerçekleşmiştir.¹⁴⁰

¹³⁹ BDDK, “**Finansal Piyasalar Raporu**”, Sayı 16, Aralık 2009, s.68-69.

¹⁴⁰ TCMB, **Finansal İstikrar Raporu**, Mayıs 2010, s.50.

3.4. BASEL II'NİN FİNANSAL BİRİMLER ÜZERİNE ETKİLERİ

Finansal Birimlerin Basel II'den nasıl etkilendikleri Tablo 3.9'da özetlenmeye çalışılmıştır. Tablo'da yapılan tespitlerin önemli bir kısmının uzun dönemde Türkiye'deki finansal kuruluşlar üzerinde de ortaya çıkması beklenebilir.

Tablo 3.9: Basel II'nin Finansal Birimler Üzerine Etkisi

Finansal Birim	Basel I (Mevcut Durum)	Basel II Etkileri	Çaba Harcanması Gereken Hususlar
Bankalar	-Düzenlemede herkese "tek beden elbise" yaklaşımı	-Yasal sermayeyi ekonomik risklerle ilişkilendirecek risk yönetim tekniklerinin uygulanması -Kredi ve operasyonel risk yaklaşımlarının belirlenmesi -Yeni tipteki verinin toplanması, saklanması ve analiz edilmesine ihtiyaç duyulması	-Yeni düzenlemelerin yorumlanması ve iş alanları üzerine etkilerinin anlaşılması -Otoriteler, derecelendirme kuruluşları ve müşterilerin yeni beklentilerine karşılık verilmesi -Yeni müşteri / ürün hedeflemesi yapılmasına veya vazgeçilmesine karar verilmesi -"Fazla sermaye" ile ne yapılacağı belirlenmesi
Müşteriler	-Yatırımları gerçekleştirmeye yetecek düzeyde içsel nakit akımına sahip olunmaması -Dış kaynağa gereksinim duyulması	-Kredi almak için dış/iç derecelendirmeye ihtiyaç duyulması -Karlılık konusunda artan şeffaflık sağlanması -Yeni bilginin toplanmasına ve açıklanmasına ihtiyaç duyulması -Muhtemelen daha az hizmet, standart ürünler ve yüksek faizle karşı karşıya kalınması	-Borç verenlere yeni ve zamanında bilgi vermek için ilave maliyetlere maruz kalınması -Borçlanma koşullarının iyileştirilmesi -Alacaklılarla/ yatırımcılarla olan bağların daha fazla ve nitelikli bilgi açıklanmasıyla geliştirilmesi -Performansı izlemek için önemli performans göstergelerinin kullanılması -Daha iyi teminatlandırma taleplerinin karşılanması -Derecelendirme sürecinin yönetilmesi
Düzenleyici Otorite	-Farklı finansal kuruluşlar için farklı otoritelerin bulunduğu bir ortamda faaliyet gösterilmektedir. -Banka sorunlarının erken görülebilmesi için daha iyi bilgiye gereksinim duyulmaktadır.	-Yeni açıklama standartlarıyla daha fazla ve zamanında bilgiye erişim imkanı -Motive edici hususlarda ve yanlış uygulama yapanları cezalandırmada güç kazanılması ve bu yolla finansal istikrara ve şeffaflığa daha fazla katkıda bulunulması	-Finansal kuruluşlardaki benzer pozisyonlardaki kişilere göre daha az ücret alacak iyi eğitimli ve nitelikli personele ihtiyaç duyulması -Riskler arasındaki bağları yansıtan düzenlemelerin yapılması -Bankaların stres testi ve senaryo analizi yaparak değerlendirmede bulunmaları konusunda cesaretlendirilmesi
Derecelendirme Kuruluşları	S&P, Moody's ve Fitch ve gibi uluslar arası derecelendirme şirketlerin hakim olduğu oligopolistik bir piyasa ortamına diğerleri girmekte güçlük çekmektedir.	-Para ve sermaye piyasası oyuncularının derecelendirme taleplerini karşılamak için büyüme olanağı -Daha küçük ve çok sayıda yeni oyuncularla rekabet imkanı -Derecelendirme bileşenlerinin daha şeffaf olması taleplerine yanıt verilmesi	-Ün kazanmaya çalışılması -Düzenleyici otoritenin onayının alınması -Derecelendirme kalitesinin yüksek tutulması -Aracılık işlevinden faydalanılması

Sermaye Piyasası	-Kredi türevleri dahil olmak üzere, menkul kıymetleştirme yönünde bir eğilim mevcuttur.	-Menkul kıymetleştirme ve türev piyasalarında büyüme -Borçlanma piyasasının büyümesi	-Düşük kaliteli şirketlerin sermaye piyasası yerine bankalara yönelmesiyle müşteri tabanının azalması -Yatırımcı güveninin artırılması, düzenleyici ortamın geliştirilmesiyle dalgalanmanın azaltılması
Basel II'nin Alanı Dışındaki Finansal Birimler	-Basel rejimi ile kıyaslanabilir bir düzenleme çerçevesi tarafından kapsanmamaktadır.	-Aynı piyasalarda faaliyet gösterilmesine rağmen Basel'e uyan kuruluşlardan farklı düzenleme ortamında çalışılması -Basel II'ye uyumun ne kadar stratejik olduğuna karar verilmesi -Rakiplere göre benzer ürünlerin daha ucuza satılabilmesi	-Yeni düzenlemelerin yorumlanması, iş alanları ve risk yönetimi üzerine etkilerinin anlaşılması

Kaynak: Münür Yayla – Yasemin Türker Kaya, “ **Basel- II Ekonomik Yansımaları ve Geçiş Süreci**”, ARD Çalışma Raporları: 2005/3, BDDK, Araştırma Dairesi, Mayıs 2005, s.14.

Basel II kriterlerinin öncelikle en önemli etkiyi bankalar ve müşteriler üzerinde yaratması beklenmektedir. Düzenleyici otoritenin finansal birimler ile arasındaki bu etkileşim içerisinde standartları belirlemek, kontrol etmek ve yeni yaklaşımlara onay vermek gibi daha aktif davranmasını gerektirecek bir rolü olduğu söylenebilir. Özellikle Banka dışı mali kuruluşların Basel II kriterlerinden etkilenmeleri beklenmektedir. Çünkü düşük derecelendirme notuna sahip müşterilerin bir kısmı bu kuruluşlara yönelebilirler.

3.5. BASEL II'NİN REEL SEKTÖRE ETKİLERİ

Basel II Düzenlemeleri bankacılık sisteminin yanı sıra reel sektör ve bu sektörde faaliyet gösteren firmaları yakından ilgilendirmektedir. Burada özellikle Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletmeler (KOBİ) büyük önem arz etmektedir.

KOBİ'ler yalnızca az gelişmiş ya da gelişmekte olan ülkelerde ağırlıklı olarak yer alan işletmeler değildir. Tüm gelişmiş ülkelerde KOBİ'lere özel önem verilmekte; KOBİ'ler kalkınmanın itici gücü olarak nitelendirilmekte ve birer denge unsuru olarak görülmektedir. Çünkü KOBİ'ler, ekonomik gelişmenin sağlanmasına,

üretim düzeyinin artmasına ve istihdam yaratma kapasitesinin genişlemesine en büyük destektir.¹⁴¹

Basel II, ülkemizdeki işletmelerin %99,5'ini oluşturan KOBİ'leri önemli oranda etkileyecektir. Ülkemiz mevzuat ve uygulamalarına bakıldığında standart bir KOBİ tanımı bulunmamakla birlikte, farklı kurumlar tarafından farklı kriterler kullanılarak KOBİ tanımlamaları yapılmaktadır. Bu nedenle özellikle AB'ye adaylık sürecinde ve AB ile işbirliği konularındaki sıkıntıları ortadan kaldırmak amacıyla, Bakanlar Kurulu'nun 2005/9617 sayılı kararı ile kabul edilen "Küçük ve Orta Büyüklükteki Tanımı, Nitelikleri ve Sınıflandırılması Hakkında Yönetmelik" ile KOBİ tanımı şu şekilde yapılmıştır;

- Mikro İşletme: On kişiden az yıllık çalışan istihdam eden ve yıllık net satış hasılatı ya da mali bilançosu bir milyon Türk Lirasını aşmayan çok küçük ölçekli işletmeler,
- Küçük İşletme: Elli kişiden az yıllık çalışan istihdam eden ve yıllık net satış hasılatı ya da mali bilançosu beş milyon Türk Lirasını aşmayan işletmeler,
- Orta Büyüklükteki İşletme: İkiyüzelli kişiden az yıllık çalışan istihdam eden ve yıllık net satış hasılatı ya da mali bilançosu yirmibeş milyon Türk Lirasını aşmayan işletmeler.

AB mevzuatına göre KOBİ tanımı, 250 kişiden daha az işçi istihdam eden, 50 milyon Euro'nun altında yıllık ciroya veya 43 milyon Euro'nun altında yıllık bilanço büyüklüğüne sahip işletmelerdir.

Basel II Uzlaşısına göre yıllık satış cirosu 50 Milyon Euro'yu geçmeyen firmalar KOBİ olarak tanımlanmaktadır. Bir firmanın Perakende KOBİ olarak tanımlanması için toplam riskinin 1.000.000 Euro'nun altında olması, Kurumsal KOBİ

¹⁴¹ Ayşenur Topçuoğlu, **Bankacılık ve KOBİ'ler** , Türkiye Bankalar Birliği Eğitim ve Tanıtım Grubu Semineri, İstanbul, 7 Haziran 2004, s.8.

olarak tanımlanması için toplam riskinin 1.000.000 Euro'nun üstünde olması gerekmektedir.

Tablo 3.10: Basel II Düzenlemelerine Göre KOBİ Sınıflandırması

Kredi Tutarı (K)	Yıllık Satış Cirosu (C)	Sınıflandırma
K>1.000.000 Euro	C >50.000.000 Euro	Kurumsal
K>1.000.000 Euro	C <50.000.000 Euro	Kurumsal – KOBİ
K<1.000.000 Euro	C >50.000.000 Euro	Kurumsal
K<1.000.000 Euro	C <50.000.000 Euro	Perakende KOBİ

Standart Yaklaşım'da perakende portföy içinde yer alan KOBİ'lere bankalar tarafından %75 risk ağırlığı uygulanacaktır. Diğer taraftan kurumsal portföyde yer alan KOBİ'ler dış derecelendirme şirketlerince verilmiş not ile belirlenen kredi değerliliğini kullanacaklardır. Derecelendirme notu olmayan kurumsal firmalar %100 risk ağırlığına tabi tutulacaktır.

KOBİ'ler finansman açısından faaliyetlerini ağırlıklı olarak özkaynak ya da yabancı kaynak kullanarak finanse ederler. KOBİ'lerin kullandıkları yabancı kaynaklar banka kredileri, leasing, faktöring, forfaiting ve ticari borçlar (senetli-senetsiz) şeklinde karşımıza çıkmaktadır.

Uzun dönem finansman temininde bankalar ve finansal kuruluşların hiçbiri KOBİ'lere gereken krediyi sağlamada kendi kaynaklarını kullanmamakta, bunun yerine, KOBİ'lere kefil olarak yurtdışı kaynakların kullanılmasına aracılık etmektedirler. Bu aracılık faaliyeti özellikle ihracat kredi sigorta kuruluşları (Hermes, Sace, Coface vs. gibi) kanalıyla yapılmaktadır. Ayrıca KOSGEB tarafından sunulan finansman kaynakları da bulunmaktadır. Bunlar; KOBİ İstihdam Destek Kredisi ve KOBİ İhracat Destek Kredisi olma üzere iki grupta toplanmaktadır. Yine, KOSGEB aracılığıyla Kredi

Garanti Fonu KOBİ'lere kefil olarak bankalardan kredi kullanmalarına olanak verecek çalışmalar yürütmektedir.¹⁴²

Basel II ile birlikte KOBİ'lerin kullanacağı 1 milyon Euro'dan düşük banka kredileri Perakende KOBİ kredisi, 1 milyon Euro'dan yüksek krediler ise Kurumsal KOBİ kredisi olarak sınıflandırılmıştır. Perakende krediler şu kriterlerle tanımlanmaya çalışılmıştır.¹⁴³

- **Oryantasyon Kriteri;** Risk,gerçek kişilerde veya KOBİ'lerde olmalıdır,
- **Ürün Kriteri;** Riskler, bireysel bankacılık ürünlerinden olmalıdır,
- **Yoğunlaşma Kriteri;** Perakende krediler portföyü yeterli düzeyde çeşitlenmiş olmalıdır,
- **Risk Kriteri;** Perakende riskler düşük tutarda olmalıdır.

Sermaye Yükümlülükleri Açısından KOBİ Kredileri

Basitleştirilmiş Standart Yaklaşım

Basitleştirilmiş Standart Yaklaşım ile perakende KOBİ kredilerine %75, kurumsal KOBİ kredilerine %100 risk ağırlığı uygulanacaktır. Ayrıca temerrüde düşen kredilere ilişkin farklı uygulamalar yapılacaktır.

- Özel karşılık tutarının kredi tutarına oranının %20'den az olması durumunda %150 risk ağırlığı,
- Özel karşılık tutarının kredi tutarına oranının %20'den fazla olması durumunda %100 risk ağırlığı,

¹⁴² Eken, **Basel II Kriterleri ve KOBİ'lerin Finansman Olanakları**, Maliye Finans Yazıları, Yıl:22, Sayı:80, Temmuz 2008, s.57.

¹⁴³ BIS, 2004, .s:19, <http://www.bis.org/publ/bcbs/107b.pdf>

- Denetim otoritelerinin izniyle, özel karşılık tutarının kredi tutarına oranının %50'den fazla olması durumunda %50 risk ağırlığı,
- Özel karşılık tutarının kredi tutarına oranının %15'den fazla olduğu ve teminatı Basel II kapsamında değil ise %100 risk ağırlığı uygulanacaktır.

Standart Yaklaşım

Standart yaklaşımın uygulanması durumunda, perakende portföyde yer alan KOBİ kredilerinin risk ağırlığı %75 olarak belirlenmiştir. Kurumsal portföyde yer alan KOBİ kredilerinin risk ağırlığı dış derecelendirme kuruluşlarının verdiği notlara göre belirlenecektir. Temerrüde düşen KOBİ kredileri ise BSY hükümlerine tabi olmaktadır.

Tablo 3.11: Derecelendirme Notlarına Karşılık Risk Ağırlıkları

Derecelendirme Notu	Risk Ağırlığı
AAA'dan AA –'ye Kadar	%20
A+'dan A –'ye Kadar	%50
BBB+'dan BB –'ye Kadar	%100
BB –'den Düşük	%150
Derece Notu Yok	%100

Kaynak: Ayhan Yüksel, "Basel II'nin KOBİ Kredilerine Muhtemel Etkileri", BDDK, Araştırma Raporları2005/4, Ağustos 2005, s.18

Dahili Derecelendirmeye Dayalı Yaklaşımlar

Basel Komitesi biri temel ve biri de gelişmiş iki geniş yaklaşımın kullanılmasına izin vermiştir. Temel yaklaşım altında, genel bir kural olarak, bankalar PD değerlerine ilişkin kendi tahminlerini kullanmakta ve diğer risk faktörleri için gözetim otoritesinin tahminlerini kullanmaktadır. Gelişmiş yaklaşım altında ise bankalar minimum standartlara ulaşmak için kendi tahminlerine dayalı PD, LGD ve EAD değerlerini ve kendi hesaplamalarına dayalı M faktörünü kullanmaktadırlar. Sermaye

gereksiniminin hesaplanması için her iki yaklaşımda da bankalar mutlaka Basel II kriterlerinde sunulan risk ağırlık fonksiyonlarını kullanmalıdırlar.¹⁴⁴

Türkiye’de yaygın olarak kullanılan teminatlar, müşteri çek ve senetleri, ortak, grup, şahıs ve şirket kefaletleri, ticari alanlardaki gayrimenkul ipoteğidir. Ancak ülkemizde yoğun olarak kullanılan bu teminat türleri Basel - II kapsamında risk azaltıcı unsurlar arasında yer almamaktadır.

Basel II sermaye uzlaşısı ile birlikte ülkemizde genel kabul gören bir teminat grubu olan müşteri çek ve senetlerinin teminat kapsamına alınmaması, ayrıca son dönemlerde kayıt dışı ekonomi ile ilgili olarak mücadele çerçevesinde kullanılabilirliğinin azalması alternatif teminat unsuru olarak ipoteğin ön plana çıkmasında etkili olmuştur.

Standart Yaklaşım’da ikamet amaçlı gayrimenkul ipoteği karşılığı kullanılan krediler için risk ağırlığı %35 iken, Ticari gayrimenkul ipoteği karşılığı kullanılan krediler için risk ağırlığı %100’dür. Ticari amaçlı gayrimenkulün ipotek alınması durumunda gelişmiş organize emlak piyasalarının olması ve bu türden krediler için takyid edilmiş temerrüt oranlarının aşılması halinde teminatın kredi miktarını karşılayan bölümü için %50 risk ağırlığına tabi tutulması mümkün olabilecektir. Ülkemizde henüz gelişmiş organize emlak piyasalarının kurulmamış olması büyük bir kayıp olarak karşımıza çıkmaktadır.¹⁴⁵

Basel II kapsamında garantiler ve bilanço içi netleştirme anlaşmaları da kredi riski azaltım teknikleri olarak kullanılabilir.

Basel II’nin Reel Sektöre Muhtemel Etkileri

- . Kredilerde fiyat farklılaşmalarının artması,
- . Derecelendirme notuna olan gereksinimlerin artması,
- . Bankalar tarafından talep edilen verilerin kapsamının genişletilmesi,

¹⁴⁴ Eken, **Basel II Kriterleri ve KOBİ’lerin Finansman Olanakları**, s.58.

¹⁴⁵ Yılmaz, s.7.

- . Kredinin teminatına kabul edilen teminat türlerinin değişmesi,
- . Borçlanma maliyetlerinde değişikliklerin oluşmasıdır.

3.6. BASEL III UZLAŞISI VE REEL SEKTÖR

Basel III olarak adlandırılan yeni kurallar ile birlikte belirli bir özkaynak karlılığını hedefleyen bankaların ilave sermaye ve likidite gereksinimi nedeniyle kredi aracılık maliyetlerini yükseltmesi, çekirdek ve ana sermayeye ilişkin ilave yükümlülükleri yerine getirmek amacıyla daha düşük risk ağırlığında sınıflandırılan kredilere ve yatırım araçlarına kaydırması sonucu daha yüksek risk ağırlığında sınıflandırılan KOBİ'lere tahsis edilecek kredilerin azalması beklenmektedir.¹⁴⁶ Ayrıca KOBİ'lerin kredi koşullarının ağırlaşması ve şeffaf bilanço yapısına sahip olmamaları nedeniyle krediye ulaşma konusunda sıkıntılar yaşayacakları açıktır.

Yeni düzenleme ile küresel finansal istikrar açısından alınması beklenen diğer önlemlerin banka bilançolarını ve toplam global kredi hacmini küçültmesi ihtimalinin de üzerinde durulmalıdır. Bu durum şirketlerin banka kredilerine ulaşmalarında zorluklarla karşılaşmasına neden olacaktır. Bunun sonucunda firmaların tahvil ve hisse senedi ihracı gibi yöntemlerle kaynak sağlamaya çalışmaları söz konusu olacaktır.

3.7. BASEL II'NİN TÜRK BANKACILIK SİSTEMİNE ETKİLERİ

3.7.1. Ekonomik Gelişmelerin Bankaların Davranışları Üzerinde Yaratacağı Etkiler

Yeni sermaye uzlaşısında sermaye gereğinin belirlenmesi sürecinde kredi riskinin hesaplanmasında borçlunun risk ağırlıkları sahip oldukları kredi notuna bağlı olarak belirlenmektedir. Gerek standart yaklaşımlar altında bağımsız derecelendirme kuruluşlarınca verilen derecelendirme notlarının gerekse bankanın içsel veri tabanlarından tahmin edilen parametrelerin ekonominin devresel hareketleri ile aynı yönde hareket etmesi

¹⁴⁶ BDDK, **Sorularla Basel III**, s.12.

beklenmektedir. Hesaplanan sermaye gereğinin devresel hareketlerle yöndeş olmasının, devresel hareketlerin hem süresini uzatacağı hem de şiddetini artıracacağı düşünülmektedir.¹⁴⁷

Bankalar piyasanın kötü olduğu dönemlerde sermayelerini arttırmakta ve kredi hacimlerini azaltmaktadırlar. Tersî durumlarda risk algılaması azalacağından kredi hacimleri artış gösterecektir. Bu durum ekonomilerde daralma-büyüme hareketlerinin etkisini arttıracaktır.

Bu durum gerek kredi derecelendirme kuruluşları, gerekse bankaların ekonomik dalgalanmaları önceden gören ve yönlendiren bir konumda olmayıp süreci geriden takip etmelerinden kaynaklanmaktadır. Son dönemde yaşanan irili ufaklı küresel ekonomik krizler bu argümanı destekleyen ampirik kanıtlar sunmaktadır.

Yeni sermaye uzlaşısı ile getirilmek istenen, piyasa riskine duyarlı risk yönetim anlayışıdır. Ancak, risk dışsal bir unsur olarak değerlendirilmekte ve özellikle kriz zamanlarında bankaların benzer hareket ederek aynı yönde tepki vermeleri krizi içselleştirmekte ve şiddetini artırmaktadır. Bu durumda bankaların verdikleri kararlar sektörün istikrarı için olumsuz bir dışsallık yaratmaktadır. Bu bağlamda, özellikle kısa vadede piyasaya duyarlı risk yönetim metotlarının uygulanması, varlıklar arası korelasyonun artmasına neden olmakta ve bunun sonucu bankaların potansiyel kayıpları artabilmektedir. Bu durumun sistematik riski ve buna bağlı oluşacak kriz olasılığını artırması mümkündür.¹⁴⁸

3.7.2. OECD Ayrımının / Kuralının (Club Rule) Kalkmasının Bankaların Kamu Portföyü ve Sermaye Yükümlülüğü Üzerine Etkileri

Basel II ile gelişmekte olan ülkelerde OECD üyesi olma avantajının ortadan kalkmasıyla birlikte bankacılık sektöründe sermaye gerekleri artacaktır. OECD ülkesi olmamız sayesinde, Hazine tahvillerinin bilançolardaki risk ağırlığı yüzde sıfır iken, yeni düzenleme ile birlikte bankalarımızın risk ağırlıklı aktiflerinde taşıdıkları portföyün, sermaye yeterlilik rasyosu ile çarpılması sonucu elde edilecek miktar kadar ilave sermaye

¹⁴⁷ Yayla, Kaya, s. 15.

¹⁴⁸ Yayla, Kaya, s. 16.

gereksinimi ortaya çıkacaktır. Basel II ile birlikte ülkemizin derecelendirme notu çerçevesinde, ihraç ettiği DİBS'lerin risk ağırlıkları da %100 olarak hesaplanacaktır.¹⁴⁹

Yeni uzlaşa ile ülke notlarının fiili olarak derecelendirme tavanı olarak kullanılması ve bankaların kendi ulusal paraları cinsinden kendi devletinden olan alacakları için yerel para derecelendirme notlarının tanınmaması ülke kredi notunun önemini artırmaktadır. Bu nedenle, Hazine'nin borçlanma maliyetleri açısından ülke notunun yükselmesi büyük önem taşımaktadır.¹⁵⁰

3.7.3. Derecelendirme Kuruluşlarının Artan Öneminin Yaratacağı Etki

Basel II ile birlikte kredi riski hesaplamalarında standart yaklaşımı kullanan bankalar açısından toplam borçluların ne kadarının derecelendirme notuna sahip olduğu önem kazanmaktadır. Ayrıca bankalar denetim otoritesinin izniyle sermaye yeterlilik oranlarının hesaplanmasında kendi iç risk derecelendirme sistemlerini kullanabileceklerdir. Yeni düzenleme ile gelişmiş yöntemleri kullanmamaları halinde bankaların asgari sermaye ihtiyaçları artacaktır.

Türkiye'de bankalar tarafından standart yaklaşım uygulandığında (B- altı) firmaların risk ağırlıkları %150 iken, derecelendirme notu bulunmayan firmalar %100 risk ağırlıklandırılmasına tabi olacaktır. Dahili derecelendirmeye dayalı yaklaşımları kullanan yabancı bankalar ise daha düşük risk ağırlığı kullanılacak olması nedeniyle standart yaklaşım uygulayan bankalara göre önemli avantaj sağlayacaklardır.

Bankaların özellikle krediler ile ilgili kendi derecelendirme sistemlerini kurmaları ve kullanmaları beklenmektedir. Bankalar risklerinin ölçümünde uzlaşıda belirtilen gelişmiş yöntemleri kullanmadığı takdirde sermaye gereksinimi artacaktır. Bunu da kredi maliyetlerine yansıtılmaları kaçınılmaz olacaktır.

Standart yaklaşım uygulamasında derecelendirme şirketlerinin artan potansiyel talebi kendilerine çekmek üzere "iyi" not vermek için gerçekteki derecelendirme notlarını

¹⁴⁹ Ahmet Şirin, "Finansal İstikrar ve Basel II'nin Etkileri", İstanbul, TCMB, 16-18 Mayıs 2005, s.13.

¹⁵⁰ Ersin Özince, "Finansal İstikrar, Basel II ve Bankalar Açısından Etkileri", İstanbul, TCMB, 16-18 Mayıs 2005, s.20.

abartmaları gibi çeşitli politikalarla güvenilirliği sarsmaları ve artan talebi karşılayabilecek sayıda derecelendirme firmasının olup olmaması, talep edilmeksizin ve birden fazla not verilmesi gibi problemlerin¹⁵¹ ortaya çıkabileceğidir.

3.7.4. Bankaların İç Yapılanma ve Yatırımlarına Olan Etkileri

Yeni sermaye düzenlemesi hem bankalar hem de denetçi otoriteler için ciddi maliyetler doğurmaktadır. Basel II'ye geçiş sürecinde, bankaların sağlıklı veritabanı ve yeterli bilgi teknolojilerine sahip olması gerekmektedir.

Tablo 3.12: Basel II'nin Getirdiği Maliyetler

Yeni Sermaye Düzenlemesinin Beklenen Etkileri	Getirdiği Maliyetler
Sermaye ihtiyacı artacaktır.	Kamuoyunu bilgilendirme ihtiyacı ve maliyeti artacaktır.
Risk Yönetimi daha önemli olacaktır.	Gerekli risk yönetim sistemlerinin kurulması için maliyet gerekecektir.
Otorite ile daha iyi ilişkiler geliştirilecektir.	Gerekli verilerin toplanmasının maliyeti devam edecektir.
Piyasa ve Kredi kurumları arasındaki ilişki iyileşecektir.	Sistemlerin ve personelin çalışması için gerekli maliyetler devam edecektir.
Piyasa riskinin anlık ölçülebilmesi mümkün olacaktır.	Sermaye boyutunda kısıtlayıcı gerekli tedbirlerin uygulanmasıdır.
Uluslararası standartlarda rating sisteminin uygulanması gerekmektedir.	Risk derecelendirme firmalarının gelişmekte olan ülke piyasalarında artmasıdır.

Kaynak: Price Waterhouse & Coopers, FS Regulatory Alert, No:1

AB Basel II'yi üye ülkeler için zorunlu kılmıştır. Bu nedenle AB üyeliğini hedef edinmiş bir ülke olarak Türkiye bu anlamda gerekli düzenlemeleri tüm kurum ve bankaları ile uygulamaya geçebilmek için çalışmalıdır. “ Basel standartlarına uyum kapsamlı bir sistem değişikliği gerektirmektedir. Bu amaçla bankalar, yeni model ve teknikler ile kapsamlı veri ihtiyacının gerektirdiği bilgi teknolojileri ve insan kaynağına yatırımlarını yoğunlaştırmışlardır.¹⁵²”

¹⁵¹ Feleban, “ **Conclusions from the Conference on the Effects of Implementing Basel-II in Emerging Markets**”, 2004 (Çevrimiçi), <http://www.latinbanking.com>

¹⁵² Bilal Kahraman, **İntes İnşaat Sanayii Dergisi**; Sayı: 101, Mayıs & Haziran 2007.

Basel II düzenlemelerinin bankalara bir diğer etkisi ise birleşme ve devralma faaliyetlerinde artışa yol açabileceğidir. Basel II kriterlerine uyumun yüksek maliyetler gerektirmesi sabit maliyetlere önemli ölçüde katlanmış olan büyük bankaların, küçük bankaları satın almalarına ya da birleşmelerine neden olmaktadır.¹⁵³ Özellikle kriz sonrası dönemde Türk Bankalarının hali hazırda içsel derecelendirme sistemlerini kullanan bankalarla ortaklık sağlamaları dikkat çekmektedir. Bu sayede uluslararası nitelik kazanan Türk Bankacılık Sistemi rekabet avantajı sağlayacaktır.

Basel II düzenlemelerinin etkileri gelişmiş ülke ekonomileri yanında, gelişmekte olan ülkeleri daha fazla etkilemektedir. Basel II düzenlemelerinin gelişmekte olan ülkelere yönelik uluslararası borçlar üzerine etkisi üç ana başlık altında incelenebilir.¹⁵⁴

Fiyat Etkisi: Bankaların düşük derecelendirme notuna sahip borçlular için daha yüksek sermaye ayırması gerektiğinden yüksek faizle karşılaşmaları kaçınılmaz olacaktır. Derecelendirme notu yüksek borçluların daha düşük faizle borç bulmaları ancak kredi piyasasının tam rekabet koşulları içerisinde çalışıyor olmasıyla mümkün olabilecektir. Ortalama olarak bakıldığında gelişmekte olan ülkelerin kullanabilecekleri fonların faizlerinin yükselmesi beklenmektedir.

Yapısal Etki: Uluslararası bankaların alacaklarını yüksek derecelendirme notuna sahip ülke ve müşterilere sunulan kredi arzının ve “kredi çarpanının” artması beklenmektedir.

Miktar Etkisi: Kredi arz eğrisinin elastik olduğu varsayılırsa, Basel II'nin düşük dereceli müşterilere sunulan kredi arzını düşürmesi beklenmektedir.

Basel II'nin Türk Bankacılık Sistemine muhtemel etkilerini özetlersek:

. Asgari sermaye yükümlülüğündeki değişiklikler,

¹⁵³ Marc Intrater, **Basel II for Non-Basel II Banks**, Bank Accounting & Finance, October November, 2004

¹⁵⁴ Metzger Martin, **Basel II: Benefits for Developing Countries?**, BIF Working Papers on Financial Markets, No:2, 2004, s.24.

- . Borçlanma maliyetindeki değişiklikler,
- . Risk yönetimi uygulamalarındaki değişiklikler,
- . Kredilendirme davranışlarındaki değişiklikler,
 - Portföy tercihlerinin değişmesi (Perakende krediler ve iyi derece almış taraflar)
 - Konjonktürel etkiler (Derecelendirme sistemi ve risk alma kararı)
- . Bilgi işlem ve diğer sistem maliyetleri,
- . Yönetişim yapısındaki değişiklikler,
- . Fiyatlama ve sermaye tahsisinin etkinleşmesi,
 - Fiyatlamadaki değişikliklerin bankaya ve müşteriye ne kadar yansıtacağı piyasa koşullarına bağlıdır
- . Rekabet yapısındaki değişiklikler,
 - Bankalar arasında (itibar riski ve fiyatlama)
 - Finansal araçlar arasında.

Türkiye ‘de bankaların daha güvenli ve etkin olarak faaliyetlerini sürdürmeleri için gözetim ve denetim otoritelerinin çalışma ve çabalarına piyasaların katkıda bulunması amacıyla bankaların faaliyetleri, bilançoları ve risk yapıları hakkında daha detaylı bilgiye gerek duyulmaktadır.¹⁵⁵

Basel II düzenlemeleri ile birlikte hem bankalar hem de işletmeler arasında “risk yönetim kültürünün” etkinliğinin artması sağlanacaktır.

Basel II düzenlemeleri bankaların kredi portföyünün değişmesine neden olacak ve bu nedenle bankaların sermaye gereksinimleri de değişebilecektir. Bankalar kredi

¹⁵⁵ Kaya, 2007, s.136.

portföylerini çeşitlendirerek risk ağırlıklarını azaltma yoluna gidebilecek ve böylece farklı fiyatlama yapma imkanları doğacaktır. Bunun sonucunda bankalar farklı ürünlerle farklı piyasalara gireceklerdir. 2004 yılında faaliyete geçen İzmir'deki Vadeli İşlemler Borsası gibi türev piyasalarının gelişmesinin de bu amaca hizmet edeceği görülmektedir.¹⁵⁶

Bankaların dahili derecelendirmeye dayalı yaklaşımı uygulamalarında en önemli zorluk geçmişe dönük veri setinde yoğunlaşmaktadır. Ayrıca İDD yaklaşımının uygulanabilmesi risk yönetimine ilişkin büyük yatırım gerektirmektedir. Bu sorunun özellikle gelişmekte olan ülkelerde problem yaratacağı öne sürülmektedir.

Basel II ile birlikte piyasa disiplini ve denetim faaliyetlerinin etkinliği sayesinde yatırımcıların ülkemiz finansal sistemine olan güvenleri sayesinde sektöre daha fazla fon ve kaynak girişi sağlanabilecektir.

Bankalar risk yaratıcı işlemleri yaparken, riski azaltacak teminatlara ilişkin politikalarını yeniden düzenleme yoluna gidebileceklerdir.¹⁵⁷

3.8. BASEL III DÜZENLEMELERİNİN TÜRK BANKACILIK SİSTEMİNE ETKİLERİ

Basel III düzenlemeleri bankaların sermaye yapılarını güçlendirecek olması açısından olumlu bir girişim olarak değerlendirilmektedir. Yeni standartlar 2013 Ocak ayı itibarıyla uygulamaya başlanması ve 2019 yılı itibarıyla tamamlanması öngörülmüştür.

Türk Bankacılık sisteminin sermaye yapısı değerlendirildiğinde özkaynaklar içerisinde “hibrid sermaye araçları” olarak adlandırılan unsurların düşük oranda yer alması nedeniyle “Tier 1” oranının diğer ülkelere kıyasla daha yüksek olduğu görülmektedir. Basel III düzenlemeleri ile özkaynak hesaplamalarından çıkarılacak olan üçüncü kuşak sermaye kalemi Ülkemiz bankacılık sisteminde kullanılmamaktadır.

¹⁵⁶ Devrim İlhan Mercan, “Basel II Kriterleri Çerçevesinde Türk Bankacılık Sektöründeki Sermaye Yeterliliği Sorununun İncelenmesi”, Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi, İstanbul, 2006, s.127.

¹⁵⁷ TBB, Basel II'nin KOBİ'lere etkileri, Bankacılar Dergisi, Sayı 58, 2006, s.16-17

Türkiye'nin %8 olan asgari sermaye yeterlilik oranına ilave olarak 2006 yılında asgari %12'lil hedef oran belirlemesi Türk bankalarının kriz döneminde sermaye sıkıntısı yaşamamasında en önemli proaktif önlemlerden biridir. Ayrıca kriz döneminde OECD ülkeleri içerisinde kamunun sermaye desteğine gereksinim duymayan tek ülke olmuştur. Türk Bankacılık Sisteminin sermaye yeterlilik oranı yasal sınırın ve hedef oranın üzerindedir. Ülkemizde bir aylık vade dilimi için hesaplanmakta olan Likidite oranı Basel III düzenlemesinde belirtilen Likidite Karşılama Oranı ile önemli ölçüde uyumludur.

Dışlama etkisi (crowding out effect) açısından değerlendirildiğinde, sermaye yeterliliğinin asgari seviyesinin yükseltilmesiyle aktifte plasman alanlarının daralması veya birbirinin alternatifi plasman alanlarının arasındaki dağılımın değişmesi ihtimali ortaya çıkabilmektedir. Ekonominin içinde bulunduğu önceliklere ve konjoktüre göre dışlama etkisinin sonuçları değişebilmektedir. Fakat böyle bir analizin yapılabilmesi için ilk olarak SYSR'nin asgari seviyelere yakın olması gerekmektedir. Ülkemizde bu oran oldukça yüksek seviyelerde SYSR'nin asgari düzeyinin büyüme üzerinde doğrudan olumsuz bir etkisinin olacağını söylemek zordur.¹⁵⁸

Tablo 3.13: Basel III'ün Olumlu ve Yetersiz Yönleri

Olumlu Yönleri	Yetersiz Yönleri
<ul style="list-style-type: none"> . Bankaların daha fazla sermaye ayırmasının öngörülmesi ve böylece bankaların yarattığı sistemik riskin azaltılması . Uyum sürecinin uzun olmasının ekonominin toparlanmasını destekleyecek olması . Global kriz sonrası küresel finans sisteminin istikrarı konusunda atılan ilk kapsamlı uluslararası girişim olması 	<ul style="list-style-type: none"> . Uyum sürecinin uzun olması nedeniyle sistemin yeni risklere karşı korumasının azalması . Küresel finans sistemindeki istikrarsızlıkların devam ediyor olması . Büyük ölçekli kuruluşların sistemik risk yaratmaması için somut bir adım atılmaması . Bankaların daha fazla sermaye ayırmalarının karlılığı azaltabilecek olması

Kaynak: Vakıfbank, **Ekonomik Araştırmalar**, Eylül 2010, s.27.

Bazı finansçılar 2008 yılında yaşanan krizin tekrarlanmaması için tasarlanan Basel III kurallarının bu krizin gerçek nedenini tanımlamakta başarısız olduğunu

¹⁵⁸ BDDK, **Sorularla Basel III**, s.13.

savunmaktadır.¹⁵⁹ Nitekim Eylül 2008’de Lehman Brothers’ın iflasından birkaç gün önce Tier 1 sermaye oranının %11 olduğu bilinmektedir.

Basel III standartlarının uygulanması aşamasında ülkeler arası mevzuattan kaynaklanan yasal boşluklar nedeniyle bankaların “denetim arbitrajı” imkanından faydalanabilmek için faaliyet göstermeleri beklenmektedir. Basel III düzenlemelerinin başarıya ulaşabilmesi için, dünyadaki tüm düzenleyici ve denetleyici otoritelerin ortak hareket etmeleri gerekmektedir. Aksi takdirde, düzenleme ve denetleme faaliyetlerinin başarıyla uygulanmadığı ülkelere doğru arbitraj gerçekleşecektir. Bu da Basel III düzenlemelerinden beklenen global düzeydeki sonuca ulaşmamak anlamına gelmektedir.

Merkez bankalarının kredi daralmalarını önlemek amacıyla piyasalara sağladıkları aşırı likidite halen finansal sistemin işlerliğini devam ettirmek için önemli bir güç unsurudur. Piyasalardaki aşırı likiditenin sistemden çekilmesinin gerçekleştirilmesi de makroekonomik sorunlara yol açma ihtimali taşımaktadır. Özellikle global finans krizi sonrasında finansal piyasalarda oluşan likidite bolluğu ve faiz oranlarının tarihi düşük seviyelerde bulunması, hali hazırda finansal sistem için ciddi bir dengesizlik yaratmaktadır, çünkü bu koşullar yeni bir finansal kriz için uygun zemin oluşturmaktadır.

Basel III’te uygulama maliyetlerini minimuma indirebilmek amacıyla, uyum süreci uzun ve kademeli bir zamana yayılmıştır. Maliyeti azaltmasına karşın, adaptasyon süreci ve piyasa tarafından kabul edilme seviyesine ilişkin endişeler artmaktadır. Bu endişelerden en önemlisi, uzun geçiş sürecinin yeni kurallara çabuk uyumu (race to the top) zorlaştırarak, Basel III uygulamasının istenilen seviyede sağlanamayacak olmasıdır.¹⁶⁰

Basel III düzenlemelerinin uygulama sürecine ilişkin bankaların karını dağıtmayıp sermayeye eklemek veya hisse satışı yoluyla sermayenin artırılması, hazine

¹⁵⁹ Ellen Brown, **Trapped in the Spiral of Basel III**. Tightening the Noose on Credit Spells Disaster Punishing Your Local Bank for Wall Street’s Misdeeds, (05.12.2010)

¹⁶⁰ BDDK, **Sorularla Basel III**, s.16.

işlemleri gibi sermaye yoğun faaliyetlerden daha az sermaye gerektiren bankacılık faaliyetlerine yönelmeleri ve kaldıraç oranının azaltılması gibi uygulamalara yönelmek zorunda kalabileceklerdir. Bankaların aldıkları kararların faaliyete buldukları ülke ve dolayısıyla küresel bankacılık sektörünün yapısını ve fonksiyonlarını önemli oranda etkileyecektir. Bu nedenle bankaların uyum sürecinde geliştirecekleri strateji ve kararlar global ekonomiyi etkileyecek en önemli dinamikler olacaktır.

4. TÜRK BANKACILIK SEKTÖRÜNDE FAALİYET GÖSTEREN BANKALARIN BASEL III KRİTERLERİNE UYUM DÜZEYİNİN GENEL ÇERÇEVDE DEĞERLENDİRİLMESİNE YÖNELİK BİR ARAŞTIRMA

4.1. ARAŞTIRMANIN AMACI

Dünya’da yaşanan küreselleşme süreci ile birlikte müdahaleci-düzenleyici sistem yerini piyasalara ağırlık veren, rekabet düzeyini arttıran yeni bir sisteme bırakmıştır. Bilgi ve iletişim teknolojilerinde meydana gelen gelişmeler ve finansal araçların artmasıyla finansal işlemlerin çeşitliği ve karmaşıklığı artmış, buna paralel olarak da risk olgusu büyümüştür. Basel Uzlaşmaları etkin risk yönetimini ve piyasa disiplinini geliştirmek, sermaye yeterliliği ölçümlerinin etkinliğini artırmak ve bu sayede sağlam ve etkin bir bankacılık sistemi oluşturmak ve finansal istikrara katkıda katkı da bulunmak için sunulmuş önemli düzenlemedir.

Basel Uzlaşmalarının uygulanmasına yönelik hazırlık süreci sadece gerekli mevzuat düzenlemelerinin yapılması ile sınırlı değildir. Bu kapsamda insan ve bilgi teknolojilerine yatırımı da içeren kapsamlı ve detaylı bir süreç olarak ele alınmalıdır. Bu noktada bankalara önemli görevler düşmektedir.

Bu çalışmanın amacı Türk mali sisteminde önemli bir yere sahip olan Türk Bankacılık Sisteminin Basel III kriterlerine uyum düzeyinin değerlendirilmesidir.

4.2. ARAŞTIRMANIN METODOLİJİSİ

Araştırmanın Metodolijisi kapsamında, araştırma modeli, veri ve bilgi toplama yöntem ve aracı ile örnekleme süreci hakkında açıklama yapılacaktır.

4.2.1. Araştırmanın Modeli

Bu çalışmada, araştırmanın amacına uygunluğu açısından mevcut durumu belirlemeye yönelik “Tanımlayıcı Araştırma Modeli” uygulanmıştır. Tanımlayıcı araştırma modelinde amaç, durum veya olgunun düzgün bir portresini çizmektedir.¹⁶¹

4.2.2. Veri ve Bilgi Toplama Yöntem ve Aracı

Bu çalışmada veri toplama olarak anket yöntemi seçilmiştir. Anket yönteminin uygulanmasında e-mail (elektronik posta) yönteminden faydalanılmıştır.

Anket çalışması, bankaların risk yönetim birimlerine uygulanmıştır. Anket formu açıklayıcı bir ön yazı ile çoktan seçmeli ve kapalı uçlu sorulardan oluşmaktadır. Anket soruları ilişkili literatür taranarak oluşturulmuştur.

4.3. ARAŞTIRMA VERİLERİNİN ANALİZİ VE DEĞERLENDİRİLMESİ

Araştırma ile ilgili olarak yapılan anketlerden elde verilen veriler SPSS (Statistical Package for Social Sciences) programına aktarılmış ve SPSS programı kullanılarak yüzde frekans ve çapraz tablolar analizleri yapılmıştır.

Araştırmanın ana kütesini 41 banka oluşturmaktadır. Türk Bankacılık Sektöründe 4’ü Katılım Bankası olmak üzere 49 banka faaliyet göstermektedir. Bu anket 49 bankadan, 42 bankanın genel müdürlüklerinde yer alan risk yönetimi birimlerine e-mail (elektronik posta) yoluyla gönderilmiştir.

TMSF bünyesinde yer alan bankalar (2 adet) ve Türkiye’de şube açan yabancı bankalar (6 adet) bu ankete dahil edilmemiştir.

¹⁶¹ Remzi Altunışık, Recai Coşkun, Serkan Bayraktaroğlu ve Engin Yıldırım, Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri SPSS Uygulamalı, 3. Baskı, Sakarya Kitabevi, 2005

Tablo 4.1: Ankete Katılım

	ADET	AKTİF BÜYÜKLÜK*
Anket Gönderilen Bankalar	41	920.520 Milyar TL
Cevap Alınan Bankalar	25	829.723 Milyar TL
Katılım Oranı	%61	%90

* Anket gönderilen ve ankete yanıt veren bankaların aktif büyüklükleri hesaplanırken TKBB ve TBB'nin Üç Aylık Banka Bilgileri – 30 Eylül 2010 Raporundan yararlanılmıştır.

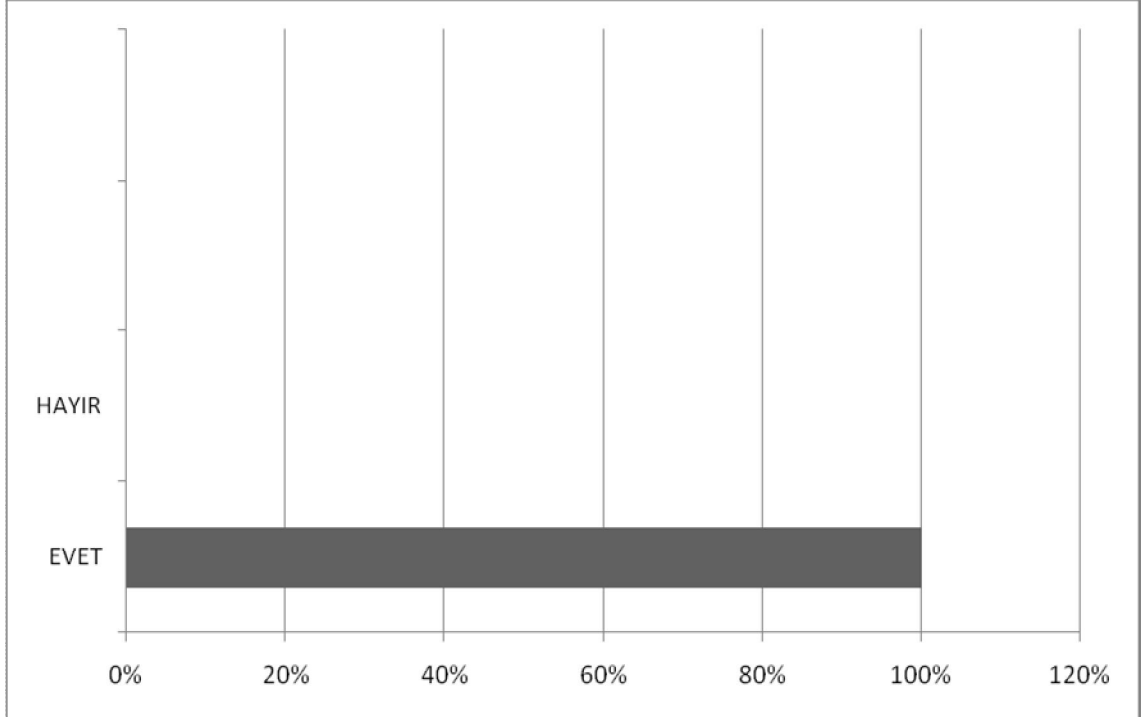
Tabloda görüldüğü gibi, ankete 25 banka katılmıştır. Ankete katılan bankaların aktif toplamı, anket gönderilen bankaların aktif toplamının %90'ını oluşturmaktadır. Bu rakam sektör genelini büyük ölçüde temsil etmektedir.

4.3.1. Risk Yönetim Organizasyonu

Soru 1: Bankanızın risk yönetimi organizasyonunu izah eden kapsamlı bir dokümanınız mevcut mudur?

Tablo 4.2: Risk Yönetimi Organizasyon Dokümanı

	Banka Sayısı	Yüzde (%)
Evet	25	100
Hayır	-	-
Hazırlık Aşamasında	-	-

Şekil 4.1: Risk Yönetimi Organizasyon Dokümanı

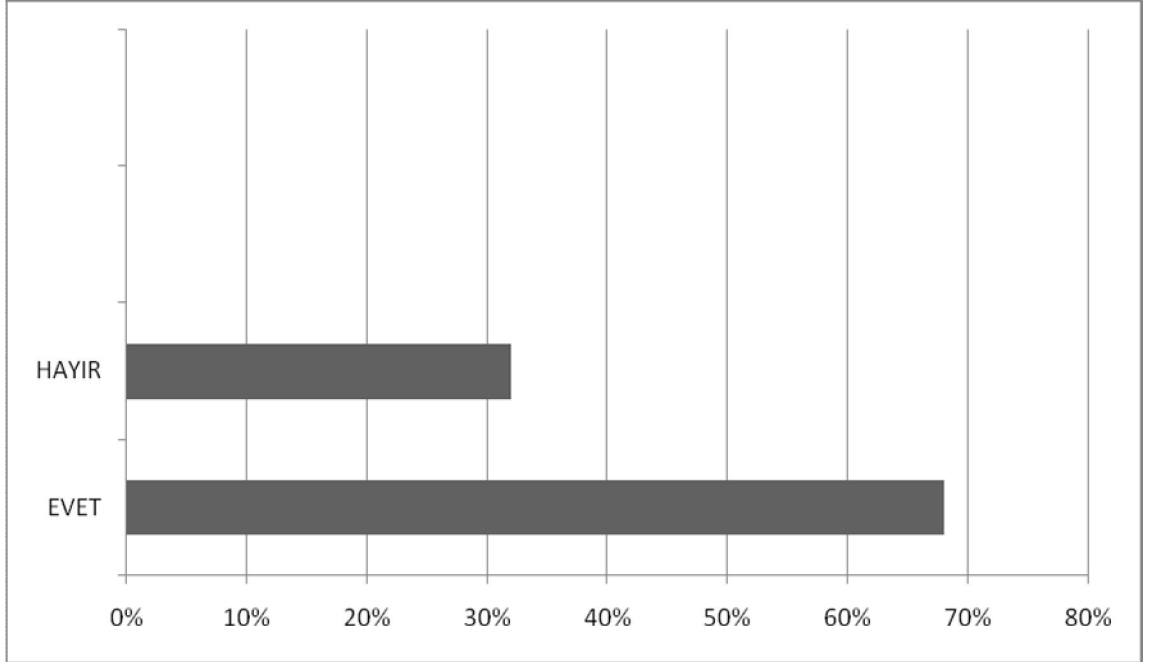
Risk yönetimi sistemlerinin organizasyonu, tüm faaliyet ve finansal sonuçlardan nihai olarak sorumlu olan yönetim kurulu tarafından, bankanın yapısı ve faaliyetlerinin karmaşıklığıyla uyumlu şekilde belirlenmesi önem taşımaktadır. Araştırma kapsamında ankete yanıt veren bankaların tamamında risk yönetimi organizasyonunu izah eden kapsamlı bir doküman mevcuttur.

4.3.2. Veri Tabanı ve Yazılı Talimat / Tanımlar

Soru 2: Risk Yönetimi modellemesi için yeterli veri tabanı mevcut mudur?

Tablo 4.3: Risk Yönetimi Modellemesi için Yeterli Veri Tabanı

	Banka Sayısı	Yüzde (%)
Evet	17	68
Hayır	8	32

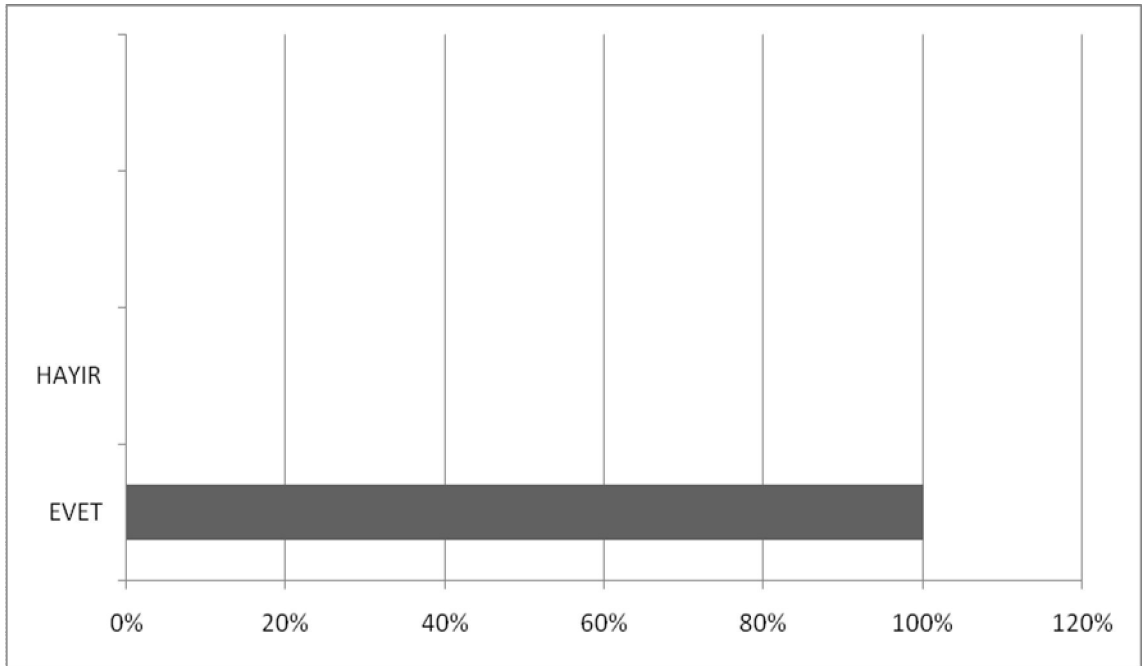
Şekil 4.2: Risk Yönetimi Modellemesi için Yeterli Veri Tabanı

Ankete katılan bankaların risk yönetimi modellemesi için yeterli veri tabanına sahip olup olmadıklarını belirlemek amacıyla yöneltilen soruya %68'i evet, %32'si hayır yanıtını vermiştir. Ankete katılan bankaların %32'si yeterli veri tabanının temininde bilgi teknolojilerinin yetersizliğinden kaynaklandığını bildirmiştir.

Soru 3: Bankanızın karşılaşılabileceği risk türlerine ilişkin tanımlar mevcut mudur?

Tablo 4.4:Bankanın Karşılaşılabileceği Risk Türlerine İlişkin Tanımlamalar

	Banka Sayısı	Yüzde (%)
Evet	25	100
Hayır	-	-

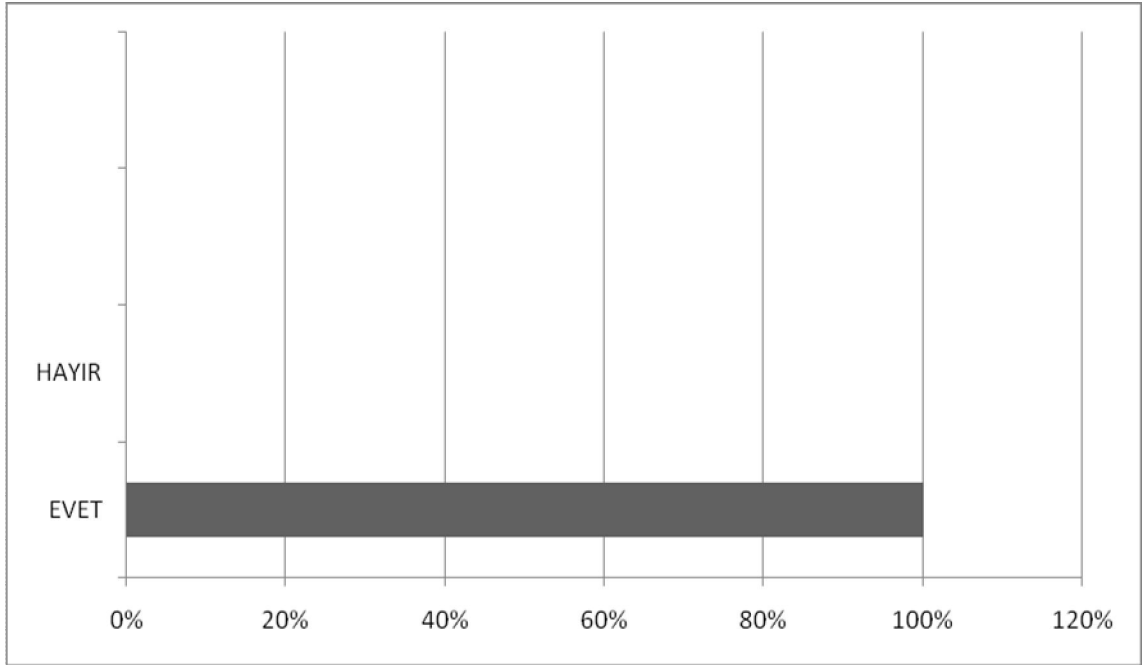
Şekil 4.3: Bankanın Karşılaşılabileceği Risk Türlerine İlişkin Tanımlamalar

Ankete katılan bankaların tamamında bankanın karşılaşılabileceği risk türlerine ilişkin tanımlamalar yapılmıştır.

Soru 4: Risk türlerine ilişkin yapılan tanımlamalar düzenli olarak kontrol ediliyor mu?

Tablo 4.5: Risk Türlerine İlişkin Yapılan Tanımlamaların Kontrol Edilme Durumu

	Banka Sayısı	Yüzde (%)
Evet	25	100
Hayır	-	-

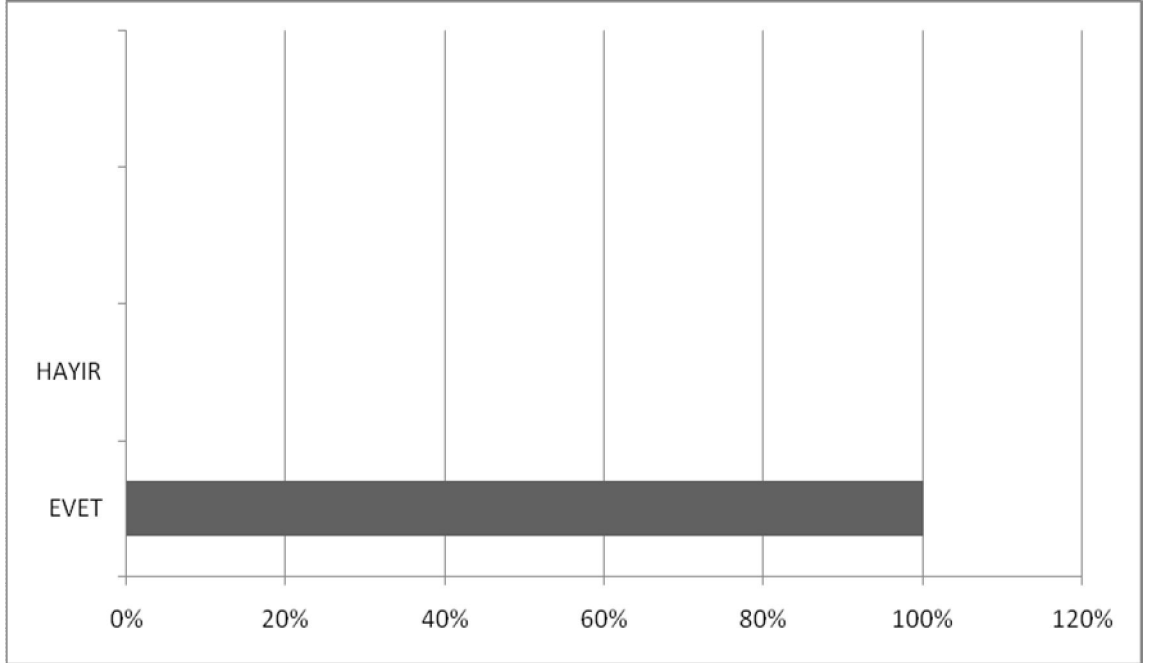
Şekil 4.4: Risk Türlerine İlişkin Yapılan Tanımlamaların Kontrol Edilme Durumu

Ankete katılan bankaların tamamında risk türlerine ilişkin yapılan tanımlamalar düzenli olarak kontrol edilmektedir.

Soru 5: Bankanızın risk yönetimi birimlerinde çalışanların iş tanımı mevcut mudur ?

Tablo 4.6:Risk Yönetimi Birimlerinde Çalışanların İş Tanımı

	Banka Sayısı	Yüzde (%)
Evet	25	100
Hayır	-	-

Şekil 4.5: Risk Yönetimi Birimlerinde Çalışanların İş Tanımı

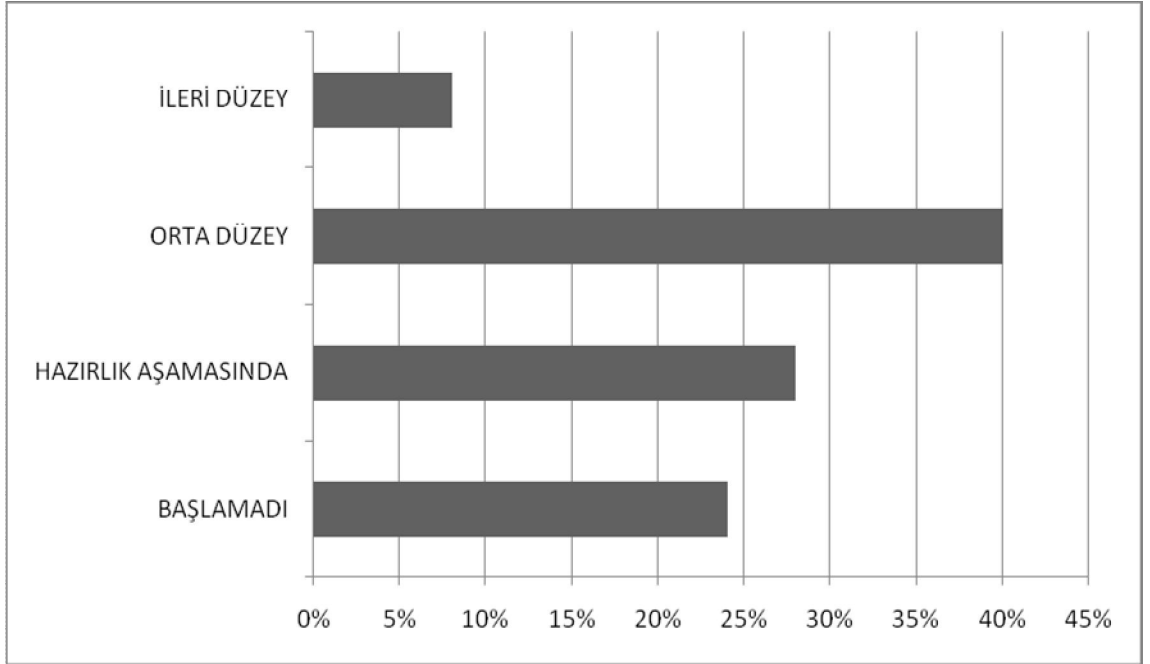
Ankete katılan bankaların tamamında risk yönetimi birimlerinde çalışanların iş tanımı (görev, yetki ve sorumlulukları) belirlenmiştir.

4.3.3. Bankaların Basel III Kriterlerine Uyum Düzeyi

Soru 6: Bankanızın Basel III düzenlemelerine uyum düzeyi hangi aşamada?

Tablo 4.7: Bankaların Basel III Uyum Düzeyi

	Banka Sayısı	Yüzde (%)
Başlamadı	6	24
Hazırlık Aşamasında	7	28
Orta Düzey	10	40
İleri Düzey	2	8

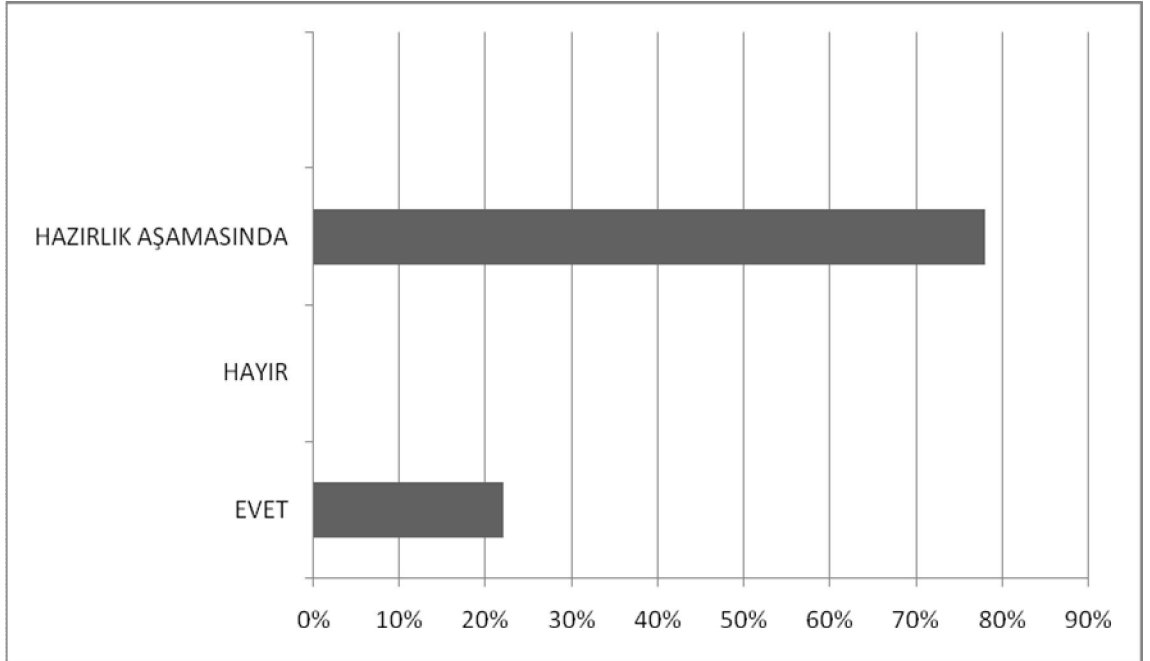
Şekil 4.6: Bankaların Basel III Uyum Düzeyi

Ankete katılan bankaların Basel III düzenlemelerine yönelik %28'i hazırlık aşamasında, %40'ı orta düzey, %8'i ileri düzey uyum gösterirken, %24'ü gerekli kriterleri karşılayamadıkları yanıtını vermiştir.

Soru 7:Bankanız Basel III uyum sürecine yönelik strateji ve politikalar belirlemiş midir?

Tablo 4.8: Basel III Uyum Sürecine yönelik Strateji ve Politikalar

	Banka Sayısı	Yüzde (%)
Evet	4	22
Hayır	-	-
Hazırlık Aşamasında	14	78

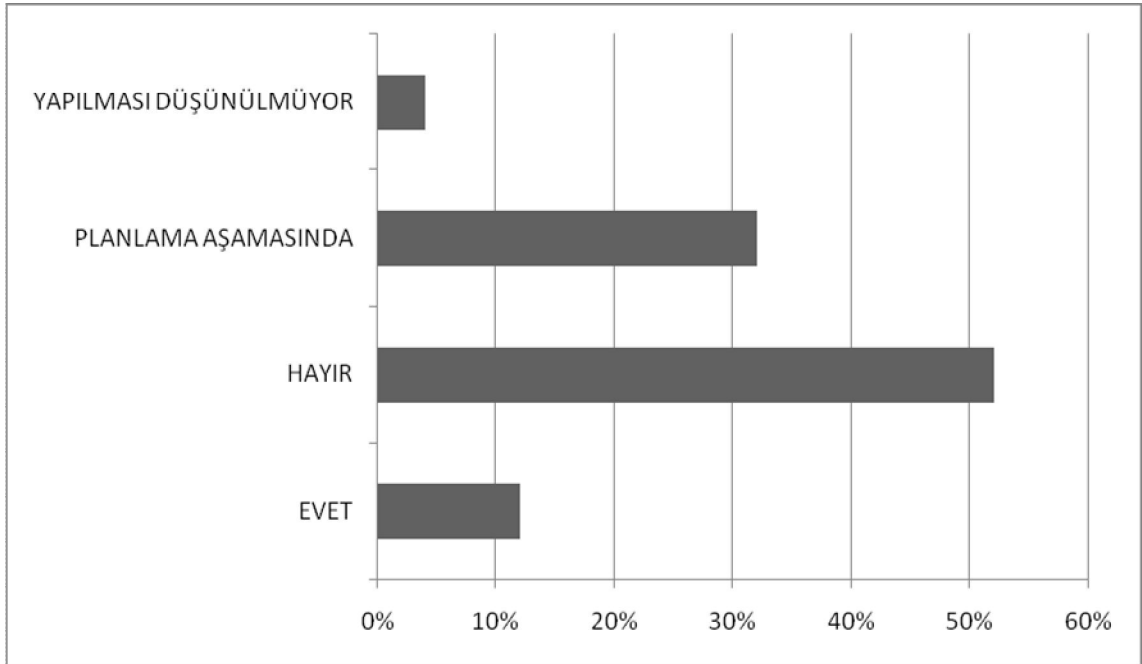
Şekil 4.7: Basel III Uyum Sürecine Yönelik Strateji ve Politikalar

Basel III kriterlerine uyum sürecine yönelik strateji ve politikalar, ankete katılan bankaların %22'sinin de belirlenmiş, %78'inde hazırlık aşamasındadır.

Soru 8: Bankanızda Basel III kriterlerine uyum sürecine yönelik bütçe tahsisi yapılmış mıdır?

Tablo 4.9: Basel III Kriterlerine Uyum Sürecine Yönelik Bütçe Tahsisi

	Banka Sayısı	Yüzde (%)
Evet	3	12
Hayır	13	52
Planlama Aşamasında	8	32
Yapılması Düşünülüyor	1	4

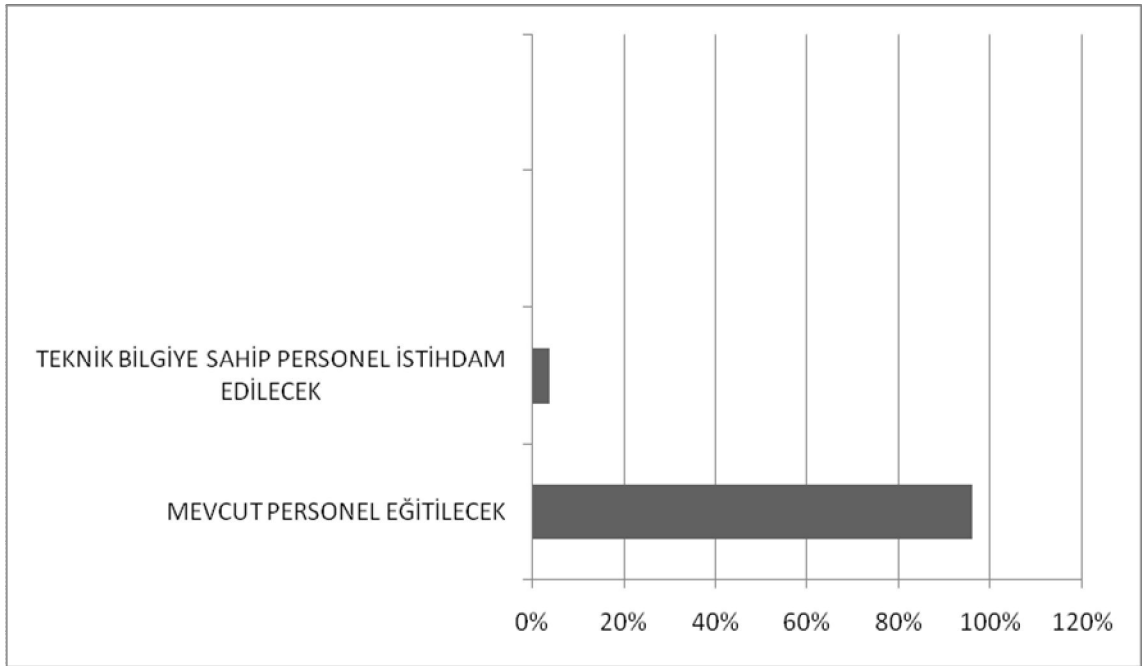
Şekil 4.8: Basel III Kriterlerine Uyum Sürecine Yönelik Bütçe Tahsisi

Bankalarda Basel III kriterlerine yönelik bütçe tahsisi yapılması ile ilgili soruya, ankete katılan bankaların %32'si bütçe tahsisinin planlama aşamasında olduğunu, %12'si bütçe tahsisinin yapıldığı, %52'si bütçe tahsisinin henüz yapılmadığı, %4'ü ise bütçe tahsisinin yapılmasının düşünülmediği şeklinde yanıt vermiştir.

Soru 9: Basel III kriterleri uygulamalarında yeterli teknik bilgiye sahip personel ihtiyacı nasıl karşılanacak?

Tablo 4.10: Basel III Kriterleri Uygulamalarında Yeterli Teknik Bilgiye Sahip Personel İhtiyacı

	Banka Sayısı	Yüzde (%)
Mevcut Personel Eğitilecek	24	96
Teknik Bilgiye Sahip Personel İstihdam Edilecek	1	4

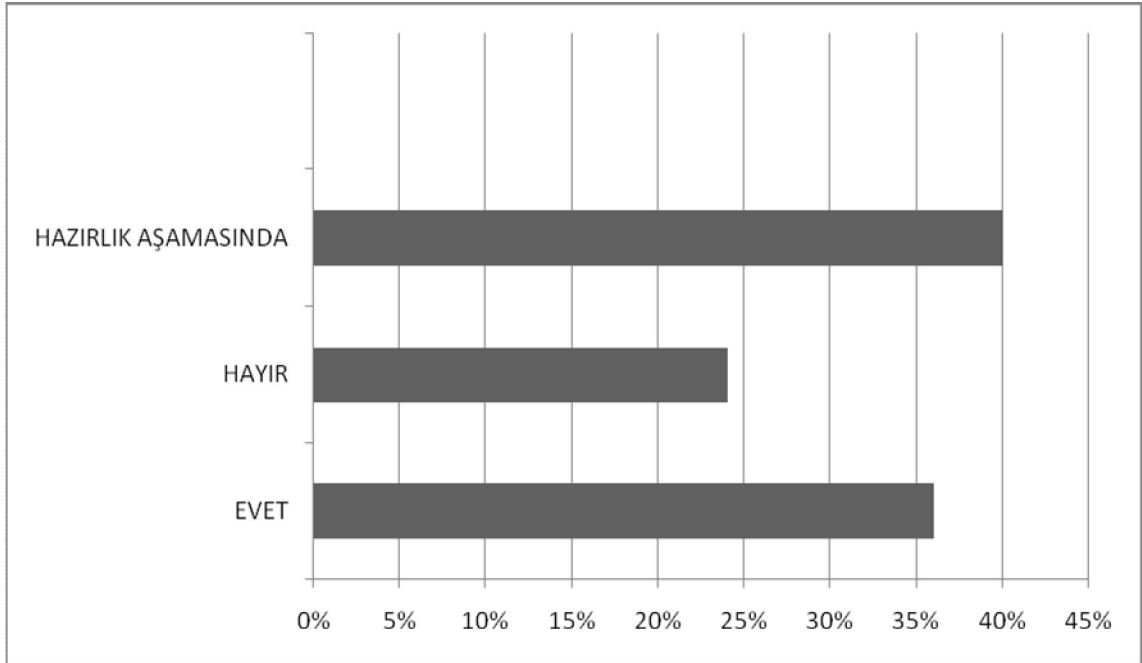
Şekil 4.9: Basel III Kriterleri Uygulamalarında Yeterli Teknik Bilgiye Sahip Personel İhtiyacı

Bankalarda Basel III kriterleri uygulamalarına yönelik yeterli teknik bilgiye sahip personel ihtiyacı ile ilgili soruya, ankete katılan bankaların %96'sı mevcut personelin eğitileceğini, %4'ü ise teknik bilgiye sahip personel istihdam edileceği yanıtını vermiştir.

Soru 10: Basel III kriterleri ile ilgili personele eğitimler verilmekte midir?

Tablo 4.11: Basel III Kriterleri ile İlgili Personel Eğitimlerinin Durumu

	Banka Sayısı	Yüzde (%)
Evet	9	36
Hayır	6	24
Hazırlık Aşamasında	10	40

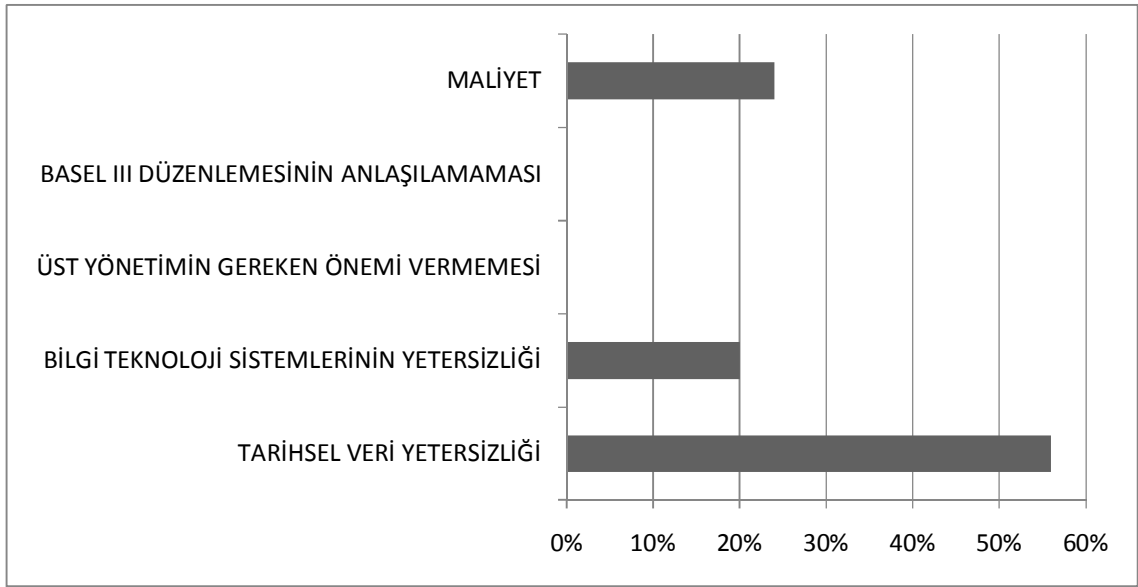
Şekil 4.10: Basel III Kriterleri ile İlgili Personel Eğitimlerinin Durumu

Bankalarda Basel III kriterleri uygulamalarına yönelik ilgili personel eğitimleri ile ilgili soruya, ankete katılan bankaların %36'sı ilgili personele gerekli eğitimlerin verildiğini, %24'ü ilgili personele yönelik eğitimlerin henüz verilmediğini, %40'ise ilgili personele yönelik eğitimlerin hazırlık aşamasında olduğu yanıtını vermiştir.

Soru 11: Bankanızın Basel III'e uyum sürecinde en fazla sorun yaşayabileceğiniz alanlar nelerdir?

Tablo 4.12: Bankaların Basel III'e Uyum Sürecinde Sorun Yaşayabilecekleri Alanlar

	Banka Sayısı	Yüzde (%)
Tarihsel Veri Yetersizliği	14	56
Bilgi Teknoloji Sistemlerinin Yetersizliği	5	20
Üst Yönetimin Basel III Düzenlemelerine Gereken Önemi Vermemesi	-	-
Basel III Düzenlemesinin Anlaşılabilmesi	-	-
Maliyet	6	24

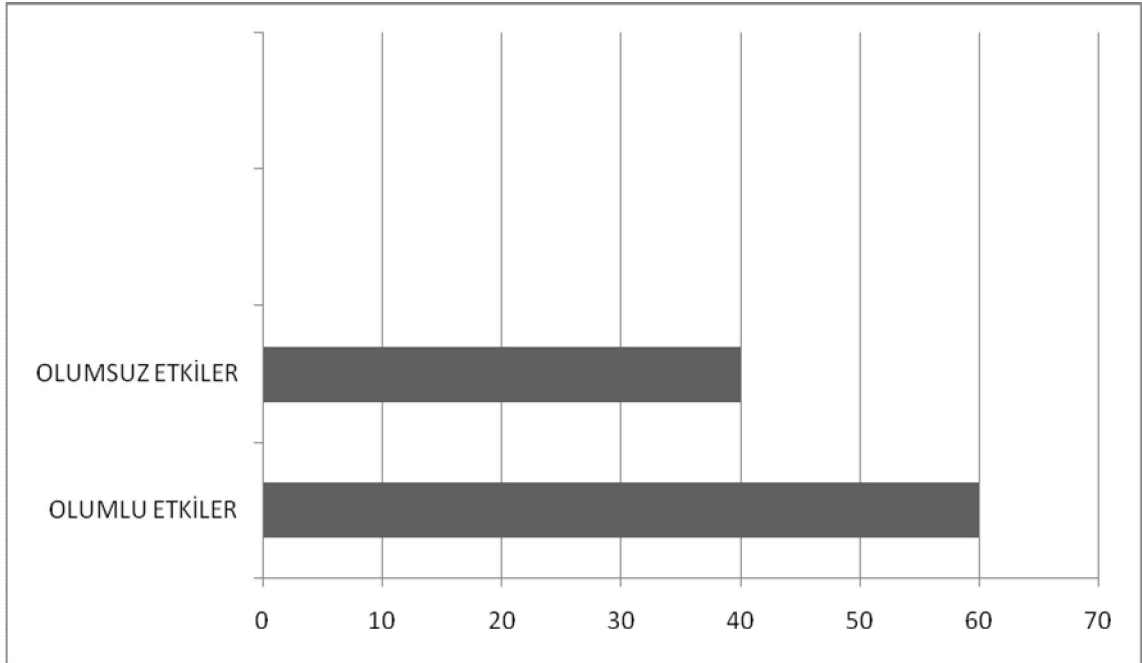
Şekil 4.11: Bankaların Basel III'e Uyum Sürecinde Sorun Yaşayabilecekleri Alanlar

Bankalarda Basel III kriterlerine uyum sürecinde sorun yaşayabileceği alanlara ilişkin sorulan soruya, ankete katılan bankaların %56'sı tarihsel veri yetersizliği ile ilgili sorun yaşayacaklarını, %20'si bilgi ve teknoloji sistemlerinin yetersizliği nedeniyle sorun yaşayabileceklerini, %24'ü ise diğer konular olarak yanıtlamıştır.

Soru 12: Basel III ile güvenli sermaye limitlerinin artırılması, sermaye limitleri açısından Türk Bankalarının nasıl etkiler?

Tablo 4.13: Basel III ile Güvenli Sermaye Limitlerinin Artırılması Türk Bankalarını Nasıl Etkiler

	Banka Sayısı	Yüzde (%)
Olumlu Etkiler	15	60
Olumsuz Etkiler	10	40

Şekil 4.12: Basel III ile Güvenli Sermaye Limitlerinin Artırılması Türk Bankalarını Nasıl Etkiler

Bankalarda Basel III kriterleri ile güvenli sermaye limitlerinin artırılmasına ilişkin sorulan soruya, ankete katılan bankaların %60'ı bankaları olumlu yönde etkileyeceğini, %40'ı ise bankaları olumsuz yönde etkileyeceği yanıtını vermiştir.

Anket sonuçları değerlendirildiğinde Türk Bankacılık Sistemin de risk yönetimi uygulamalarına yönelik ciddi yatırımlar yapılması sonucunda risklerin belirlenip, tanımlandığı ve kısmen de izlendiği aşamaya gelinmiştir. Ülkemizde bankaların Basel kriterlerine yönelik hazırlık çalışmalarında kurum çapında bütünleşik risk yönetimini etkin kılmaları gerekmektedir. Bu kapsamda bankalar, veri yönetimi politikalarını belirlemeli ve etkili şekilde uygulanmasını sağlamalıdır. Ankete katılan bankaların %32'si risk yönetimi modellemesi için yeterli veri tabanına sahip olmadıklarını belirtmektedir. Bu nedenle banka içi risk modellerinin oluşturulması için veri setlerini oluşturmalı, analiz etmeli ve yönetmelikler ile teknolojik yatırımların tamamlanması gerekmektedir. Ancak bankaların öncelikli sorun yaşadığı alanlardan veri setleri ve sistemsal altyapı oluşturulmasına yönelik yatırım yapmaları gerekliliği bankalarımıza ilave maliyet yaratacak ve sermaye ihtiyaçları artacaktır.

Türk Bankalarının Basel III düzenlemelerine uyum sürecini kapsamlı bir proje olarak ele aldığı görülmektedir. Ankete katılan bankaların %76'sının uzun bir geçiş süreci öngörülmesine rağmen gerekli hazırlıklara başladıkları ve %22'si düzenlemelere yönelik strateji ve politikalarını belirlediklerini belirtmektedir. Geçiş sürecine ilişkin, bankaların %44'ü bütçe tahsisi yapmış ya da planlamıştır. Bu araştırma kapsamında bankaların %96'sı kendi personelinin eğiteceklerini ifade etmiştir.

Basel III düzenlemeleri ile güvenli sermaye limitlerinin artırılması ankete katılan bankaların %60'ı tarafından uzun dönemde Türk Bankacılık sektörünü olumlu etkileyeceği görüşünü bildirmiştir. Ancak %60 olumlu beklenti olmasına rağmen bankaların daha fazla sermaye ayırmalarının karlılığı azaltabilecek olması ve özellikle tarihsel veri yetersizliği ve bilgi teknolojileri alanlarında endişeler mevcuttur.

SONUÇ

Küreselleşme ile birlikte dünya genelinde yaşanan gelişmelerin mali boyutlarının tüm ekonomik birimleri etkiler hale gelmesi, son dönemde yaşanan finansal kriz etkilerinin de benzer şekilde zincirleme sonuçlar doğurması, bankacılık sisteminde ortaya çıkması muhtemel risklerin ölçülmesi ve kontrol altında tutulması gereğini artırmıştır. Bankacılık sisteminin gelecekte karşılaşılabilecek krizlere karşı dayanıklılığını artırmak amacıyla likidite, sermaye gereksinimlerinin ve kalitesinin artırılması, ekonomik konjonktürün dikkate alınması ve sermaye yükümlülüğünün artırılması gibi önemli reformların gerekliliğini gözler önüne sermiştir.

Bankacılık sisteminde hem ulusal hem de uluslararası düzeyde istikrarı sağlamak, sektörün düzenlenmesini ve denetlenmesini belirli kural ve standartlar dahilinde gerçekleştirilmesi amacıyla kurulan Basel Komitesi bankacılık ile ilgili düzenlemeler ve akademik çalışmalar konusunda temel otorite konumuna gelmiştir. Basel Komitesinin yayınları, uluslararası düzenleme kuruluşlarının faydalanacakları geniş bir perspektife sahip regülasyon politikalarını içermektedir. Basel Komitesi'nin yayınladığı "Bankacılıkta Etkin Denetim ve Gözetime İlişkin Prensipler" ve "Basel Sermaye Yeterliliği Uzlaşısı" gibi çalışmalarda denetim otoriteleri için en önemli kaynakları oluşturmaktadır.

Türk Bankacılık Sektörü 2000 Kasım ve 2001 Şubat aylarında yaşanan finansal krizlerden önemli ölçüde etkilenmiştir. Bankacılık sektörünün aktif kalitesinin bozulmasına ve daralmasına neden olan bu krizler sektörün kapsamlı bir yeniden yapılanma süreci içerisine girmesini zorunlu kılmıştır. Bu kapsamda Türk Bankacılık Sektöründe Basel kriterlerine uyum süreci başlamış, risk yönetimi ve iç denetim konularına önem veren bankalar Basel I standartlarına dayandırılan yönetmelikleri 1 Ocak 2002'de Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu gözetiminde uygulamaya başlamıştır.

2007 yılında itibaren Avrupa Birliği üye ülkelerin tamamında uygulanmaya başlayan Basel II Uzlaşısı ile risk yönetiminin daha etkin bir şekilde yönetilmesi

hedeflenmekte, bankalar başta olmak üzere mali kesimin istikrarını sağlamaya yönelik yaklaşımları içermektedir.

Basel II uzlaşısının uygulanmasıyla birlikte, uygulama için gerekli veri setleri ve sistemsal altyapı oluşturulmasına yönelik yatırımlar bankalarımıza ilave maliyet yaratacaktır. Basel II ile bilgi ve deneyim sahibi bankalar kredi ve operasyonel risklerin ölçülmesinde içsel derecelendirme yaklaşımının kullanımına gelişmekte olan ülkelerden daha önce geçebilecekler, bu durum gelişmekte olan ülkelerdeki bankalarla birleşmeleri ve hatta banka satın almaları şeklinde yaşanacak bir konsolidasyon sürecini hızlandırabilecektir. Bankacılık sektöründe yabancı sermaye oranı artışı ile şube ağları, ürün ve hizmet portföyleri genişleyecek ve insan kaynakları yatırımları artışı gelecek dönemde de sürecektir.

Basel I uzlaşısında yer alan kredi riski açısından sermaye yükümlülüğünün OECD üyesi ülkelere tanınan avantajın ortadan kaldırılması Türkiye için bir dezavantaj oluşturmaktadır. Uzlaşımın uygulanmasıyla birlikte risk ağırlığı sıfır olan devlet iç borçlanma senetlerinin risk ağırlığı ülke notuna göre belirleneceğinden bu borçlanma araçlarına yatırım yapan bankalara ilave sermaye yükü ve maliyeti getirecektir. Ülkemizde BDDK tarafından gerçekleştirilen anket sonuçlarından görüleceği üzere, Türk Bankacılık Sektörünün Basel II'ye geçiş sürecini büyük ölçüde tamamladığı görülmektedir. Ancak ülkemizde 2009 yılı başında uygulanmaya konması planlanmakta iken, küresel kriz ortamında yaşanan sebepleri ve etkileri derin ve belirsiz olumsuz gelişmeler, Türk Ticaret Kanunu tasarısının yasalasmaması ve finans ve reel sektör temsilcilerinin ilgili görüşleri alınarak uygulanması ileri bir tarihe ertelenmiştir.

Global kriz döneminde 7 Mayıs 2009'da Strasburg'daki Avrupa Parlamentosunda kabul edilen yönetmelikle kredi derecelendirme mekanizmasının şeffaflığını ve bağımsızlığını arttırmaya yönelik kurallar belirlenmiştir. Yönetmeliğin çıkarılmasına neden olarak getirilen eleştiriler, Kredi Derecelendirme Kuruluşlarının mali piyasa koşullarının kötüleştiğini zamanında fark edememeleri, derecelendirmede geç kalınması ve bu nedenle kredi piyasası yeni risklere uyum sağlamada başarısız olmasıdır.

Basel II düzenlemelerinin temelini oluşturan özdenetim ve derecelendirme şirketlerinin kredi notlarına dayalı yapısı finansal krizle birlikte sorgulanmaya başlanmıştır. Basel Komitesi tarafından 12 Eylül 2010 tarihinde Basel III olarak adlandırılan söz konusu reformlar kamuoyu ile paylaşılmıştır.

Basel III düzenlemesi ile birlikte, global mali kriz döneminde bankaların sahip oldukları sorunlu varlıkların değer kaybı nedeniyle uğradıkları zararın yol açtığı sermaye kayıplarının tekrarlanmasını önlemek ve bankacılık sisteminde mali istikrarı tehdit eden unsurların olumsuz etkisini azaltmak amacıyla sermaye rasyoları arttırılmıştır. Bu hususlara ilave olarak Basel II uygulamalarının en büyük eksikliği olarak görülen likidite yeterlilik ve risk bazlı olmayan kaldıraç oranları gibi hususlarda yeni düzenlemeler oluşturulmuştur.

Basel Bankacılık Denetim Komitesi tarafından kararlaştırılan ve 2013 yılı itibarıyla uygulamaya konulacak olan bu kurallar, Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu tarafından kriz öncesi dönemde ve kriz sürecinde yürürlüğe konulmuş likidite rasyoları, %12'lik hedef sermaye yeterliliği rasyosu, kar dağıtımının izne bağlanması ve karşılıklara ilişkin değişiklikler gibi proaktif önlemlerle Türk bankaları sermaye sıkıntısı sorunu ile karşılaşmamışlardır.

Türk Bankacılık Sisteminin sermaye yapısı değerlendirildiğinde özkaynaklar içerisindeki sermaye benzeri kredilerin oranının düşük olduğu, ödenmiş sermaye, kar yedekleri ve dağıtılmamış karlar gibi çekirdek sermaye kalemlerinin daha yüksek olduğu görülmektedir. BDDK tarafından 2006 yılında çıkarılan yönetmelik ile likidite riskinin ölçülmesinde ve yönetiminde önemli aşama kaydedilmiştir. Özellikle finansal kriz döneminde bankalarımızın likidite nedeniyle sıkıntı yaşamaları önlenmiştir.

2004 yılında yayımlanan Basel II uzlaşısında iki kez değişikliğe gidilmiş ve 2009 ve 2010 yıllarında Basel III olarak adlandırılan geniş kapsamlı değişiklikler yapılmıştır. Bankacılık sektöründe ürün çeşitliliği ve portföy yapıları değişim gösterdiği müddetçe düzenleme ve uzlaşılardaki değişiklikler süreklilik arz edecektir. Bu nedenle Türk Bankacılık sektörünün ve BDDK'nın değişime hızlı adapte olma kapasitesini artırması gerekecektir.

Ankete katılan bankaların %76'sı uzun bir geçiş sürecine rağmen Basel III uygulamalarına yönelik hazırlık aşamasında bulduklarını bildirmiştir. Bankalarımızın %60'ı uzun dönemde güvenli sermaye limitlerinin arttırılmasının sektörü olumlu etkileyeceği beklentisi taşımasına rağmen özellikle tarihsel veri yetersizliği, bilgi teknolojileri ve maliyet konularında endişeler mevcuttur. Ancak bankaların veri setleri ve sistemsal altyapı oluşturulmasına yönelik yatırım yapmaları gerekliliği bankalarımıza ilave maliyet yaratacak ve sermaye ihtiyaçları artacaktır.

Basel III'n uygulanma sürecine yönelik endişelerden bir diğeri, yeni uygulamada adaptasyon sürecinin uzun ve kademeli bir zamana yayılmasıdır. Uyum sürecinin uzun olması nedeniyle bankacılık sistemi yeni risklerle karşı karşıya kalabilecektir. Ayrıca lkelerarasında mevzuattan kaynaklanan yasal boşluklar nedeniyle bankaların denetim arbitrajı imkanın dan yararlanmak için yoğun faaliyet göstereceği beklenmektedir. Bu nedenle dünyadaki tüm düzenleyici ve denetleyici otoritelerin koordinasyon halinde bulunmaları gerekmektedir.

Basel III düzenlemeleri Türk Bankaları açısından değerlendirildiğinde önemli bir değişiklik getirmemektedir. Türk Bankacılık sektörünün kaldıraç oranlarının düşük olması, sermayenin büyük oranda ana sermayeden oluşması ve fonlamanın ağırlıklı olarak mevduat ile sağlanması neticesinde kısa vadede yeni düzenlemeden olumsuz etkilenmesi beklenmemektedir.

EK -1

ANKET

Sayın Risk Yöneticisi,

Kadir Has Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Finans ve Bankacılık Bölümünde yüksek lisans öğrencisiyim. Tezimin bir bölümünde Basel – III Uzlaşısına yer vermekteyim.

Anket sonucu elde edilecek bilgiler yalnızca bilimsel amaçlarla kullanılacak olup kesinlikle hiçbir kişi veya kurumla paylaşılmayacaktır ve anket sonuçları genel olarak değerlendirilecektir. Bankanızın adı anket sonuçlarında yer almayacaktır.

İlgi ve katılımınız için teşekkür ederim.

Berna Çalışkan

sayarberna@gmail.com

- 1) **Bankanızın risk yönetimi organizasyonunu izah eden kapsamlı bir dokümanınız mevcut mudur?**
 Evet Hayır Hazırlık aşamasında
- 2) **Risk yönetimi modellemesi için yeterli veri tabanı mevcut mudur?**
 Evet Hayır
- 3) **Bankanızın karşılaşılabileceği risk türlerine ilişkin tanımlamalar mevcut mudur?**
 Evet Hayır
- 4) **Risk türlerine ilişkin yapılan tanımlamalar düzenli olarak kontrol ediliyor mu?**
 Evet Hayır
- 5) **Bankanızın risk yönetimi birimlerinde çalışanların iş tanımı mevcut mudur?**
 Evet Hayır
- 6) **Bankanızın Basel III 'e uyum düzeyi hangi aşamadır?**
 Başlamadı Hazırlık aşamasında Orta Düzey İleri Düzey
- 7) **Bankanız Basel III uyum sürecine yönelik strateji ve politikalar belirlemiş midir?**
 Evet Hayır Hazırlık aşamasında
- 8) **Bankanızda Basel III kriterlerine uyum sürecine yönelik bütçe tahsisi yapılmış mıdır?**
 Evet Hayır Planlama aşamasında Yapılması düşünülüyor

9) Basel III kriterleri uygulamalarında yeterli teknik bilgiye sahip personel ihtiyacı nasıl karşılanacak?

Mevcut personel eğitilecek

Teknik bilgiye sahip yeni personel istihdam edilecek

10) Basel III kriterleri konusunda personele eğitimler verilmekte midir?

Evet Hayır Henüz başlanmadı

11) Bankanızın Basel III'e uyum sürecinde en çok sorun yaşayabileceğiniz alanlar nelerdir?

Tarihsel veri yetersizliği

Bilgi teknoloji sistemlerinin yetersizliği

Üst yönetimin Basel III düzenlemelerine gereken önemi vermemesi

Basel III düzenlemesinin anlaşılabilmesi

Maliyet

12) Basel III'e göre güvenli sermaye limitlerinin artırılması, sermaye limitleri açısından Türk Bankalarını etkiler mi?

Olumlu etkiler Olumsuz etkiler

KAYNAKÇA

Kitaplar

- Aksoy, Tamer, **Basel II ve İç Kontrol**, Ankara Serbest Muhasebeci ve Mali Müşavirler Odası, Ankara, 2007.
- Aksoy, Tamer, **Tüm Yönleriyle Denetim, AB ile Müzakere ve Uyum Sürecinde Denetimde Yeni Bir Paradigma**, 2. Baskı, Yetkin Yayınları, Ankara, 2006
- Altıntaş, M. Ayhan, **Bankacılıkta Risk Yönetimi ve Sermaye Yeterliliği- 5411 Sayılı Bankacılık Kanunu, Basel I ve Basel II Düzenlemeleri Çerçevesinde**, Turhan Kitabevi, Ankara, 2006.
- Ayan, Ebubekir, **Bankacılık Risklerinin Yönetiminde Basel-II Uzlaşısı**, 1. Basım, Beta Yayınları, İstanbul, 2007.
- Aytekin, Y. Haluk, **Bankacılık ve Finansal Terimler Sözlüğü**, Palme Yayıncılık, Ankara, 2008.
- Babuşçu, Şenol, **Basel 2 Düzenlemeleri Çerçevesinde Bankalarda Risk Yönetimi**, Akademi Consulting & Training, Ankara, 2005.
- Başar, Mehmet, **Basel II Düzenlemeleri ve KOBİ'ler**, T.C. Anadolu Üniversitesi Yayınları, Eskişehir, 2007.
- Bolgün, K. Evren, M. Barış Akçay, **Risk Yönetimi: Gelişmekte Olan Türk Finans Piyasasında Entegre Risk Ölçüm ve Yönetim Uygulamaları**, Scala Yayıncılık, İstanbul, 2005.
- Candan, Hasan, Alper Özün, **Bankalarda Risk Yönetimi ve Basel II**, Türkiye İş Bankası Yayınları, İstanbul, 2009.
- Çolak, Ö. Faruk, Kadir Eser, **Makro Açıdan Türkiye'de Bankacılık Krizleri, Bankacılık Sorunları Sempozyumu**, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü Yayınları, Ankara, 2005.
- Diñer Ahmet, **Bankacılık Sektöründe Konsolidasyon, Ülke Deneyimleri ve Türkiye için Öneriler**, DPT Yayınları, Ankara, 2006.
- Leblebici Teker, Dilek, **Bankalarda Operasyonel Risk Yönetimi Örnek Banka Uygulamalı**, Literatür Yayınları, İstanbul, 2006.

Sürelî Yayınlar

- Acar Boyacıoğlu, Melek, “ Operasyonel Risk Yönetimi “, TBB, **Bankacılar Dergisi**, Sayı 43, 2002
- Adıgüzel, Adem, “Sıra Basel II’de”, **Ekonomistler Platformu Bülteni**, Sayı 70, 2008
- Akan N. Burak, Piyasa Riski Ölçümü, **TBB Bankacılar Dergisi**, Sayı 61, 2007.
- Akan N.Burak, Oktay Arif ve Tüzün Yasemin, “Parametrik Riske Maruz Değer Yöntemi Türkiye Uygulaması”, **Bankacılar Dergisi**, TBB, Sayı 45, 2003.
- Aksoy, Tamer, “ Basel II: Temel Düzenlemeler, Etkiler ve Ülkemize Yönelik Öneriler”, **ASMMMO Ankara Serbest Muhasebeci Mali Müşavirler Odası Bülteni**, Sayı 162, Ankara, 2005.
- Aksoy, Tamer. Basel II ve İç Kontrol, **Ankara Serbest Muhasebeci ve Mali Müşavirler Odası**, Yayın No 53, Ankara, 2007.
- Altınok, Tevfik, “Piyasalarda Risk Yönetimi Zorunludur”, **Finans Politik Ekonomik Yorumlar Dergisi**, Sayı 507, 2006.
- Aras, Güler, “Basel II Bankacılık Düzenlemeleri ve İç Denetim”, **TİDE Türkiye İç Denetim Enstitüsü Derneği**, İç Denetim Dergisi, Sayı 17, 2007.
- Arslan, İbrahim, “Basel Kriterleri ve Türk Bankacılık Sektörüne Etkileri”, **Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, 2006.
- Candan, Hasan, “Kriz Sürecinde Basel II’de Öngörülen Değişiklikler”, TBB, **Bankacılar Dergisi**, Sayı 68, 2009.
- Çelik, Faik, İhsan Kızıl, “ Banka Sermaye Yeterliliğinde Basel II Yaklaşımı ve Türk Bankacılığı”, **Doğuş Üniversitesi Dergisi**, Sayı 9, 2008.
- Çelik, Nuri, Mehmet Fedai Kaya, “Uç Değerler Yöntemi ile Riske Maruz Değer’in Tahmini ve İstanbul Menkul Kıymetler Borsası Üzerine Bir Uygulama”, **Bankacılık ve Sigortacılık Araştırmaları Dergisi**, Sayı 1, 2010.
- Demirbilek, Müslüm, Basel II: Yeni Sermaye Yeterliliği Standardı, **Sermaye Piyasasında Gündem Dergisi**, Sayı 31, 2006.
- Dwight, C. Smith, Basel II and Basel I A: New Capital Rules on Track, but Stil a Long Trip Ahead, **Bank Accounting and Finance**, December 2005 – January 2006.
- Eken, Mehmet Hasan, Basel II Kriterleri ve Kobi’lerin Finansman Olanakları, **Maliye Finans Yazıları**, Yıl:22, Sayı:80, Temmuz 2008.
- Geçer, Turgay, Basel II ve Kredi Riski: Kaos İçindeki Düzen, **Active**, Eylül- Ekim 2004.

- Intrater, Marc, Basel II for Non- Basel II Banks, **Bank Accounting&Finance**, October – November, 2004.
- Jones, Griffith, Avinash Persaud, **The Pro-cyclical Impact of Basel II on Emerging Markets and Its Political Economy**, June.
- Kidder, Lee, Basel II: Roadblock or Opportunity?, **Mortgage Banking**, September 2003.
- Kühn, Reimer, Peter Neu, Functional Correlation Approach to Operational Risk in Banking Organizations, **Physica A: Stastical Mechanics and Its Applications**, Volume 322, May 2003.
- Metzger, Martin, Basel II: Benefits for Developing Countries?, **BIF Working Papers on Financial Markets**, No:2, 2004.
- Mishkin, S. Frederic, Is Monetary Policy During Financial Crises?, **NBER Working Paper 14678**, January 2009.
- Ong, Michael, The Basel Handbook A Guide For Financial Practitioners, **KPMG**, 2005.
- Özince, Ersin, “Finansal İstikrar, Basel II ve Bankalar Açısından Etkileri”, **TBB, Bankacılar Dergisi**, Sayı 53, 2005.
- Rodoplu, Gültekin, Ebubekir Ayan, “Basel II Uzlaşısında Piyasa Riski Yönetimi ve Türkiye Açısından Faiz Riskine İlişkin Bir Uygulama”, **Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi**, Sayı 2, 2008.
- Sounders, Anthony, Marcia Millon Cornett, Financial Institution Management: A Risk Management Approach, New York, **Mcgrow Hill Irwin**, 2001.
- Smith, Richard, Saketh Kaveripatnam, The first Pillar-Credit Risk: The Standardised Approach, **United Kingdom: City& Financial Publishing**, 2005.
- Taş, Oktay, Zeynep İltüzer, “Monte Carlo Simülasyon Yöntemi ile Riske Maruz Değerin İMKB 30 Endeksi ve DİBS Portföyü Üzerinde Bir Uygulaması”, **Dokuz Eylül Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi**, Sayı 1, 2008.
- Teker, Suat, K.Evren Bolgün, M.Bariş Akçay, “Banka Sermaye Yeterliliği: Basel II Standartlarının Bir Türk Bankasına Uygulanması”, **Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi**, Sayı 12, 2005.
- TBB, “Basel II’nin Kobilere Etkileri”, **Bankacılar Dergisi**, Sayı 58, 2006.
- TBB, “Sermaye Yeterliliği Konusunda BIS Tarafından Getirilen Yeni Öneriler ve Değerlendirilmesi”, **Araştırma Grubu**, 2002.
- TBB, “Türkiye’de Bankacılık Sistemi Banka, Şube, Personel Bilgileri, Aralık 2009.

- TSPAKB. Türkiye Sermaye Piyasası Aracı Kuruluşları Birliği, Basel II: Yeni Sermaye Yeterliliği Standardı, **Sermaye Piyasasında Gündem Dergisi**, Sayı 31, 2005.
- Yardımcıoğlu, Mahmut ve am Alper Veli. “Sermaye Piyasalarındaki Derecelendirme Müessesesinin Basel II Kapsamında Değerlendirilmesi”, **Mali özüm Dergisi**, Sayı:80, 2007.
- Yıldırım, B.Önal, Murat, Doğanlar ve Serpil, Canbaş. “Döviz Kuru Riskinin Özel Türk Bankalarının Hisse Senedi Fiyatlarına Etkisinin Araştırılması”, **IMKB Dergisi**, Cilt 6, Sayı 22, 2002.
- Yılmaz Biçen, Hatice, “ Basel II ve KOBİ’ler Üzerindeki Etkileri”, **Paradoks Ekonomi Sosyoloji ve Politika Dergisi**, Yıl 3, Sayı 1.

Tezler

Avcıbaşı, Fatma Tuğba, **Basel II'nin Türk Bankacılık Sistemi Üzerine Etkileri**, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi, 2008.

Karakaş, Nermin Dilara, **Basel II Düzenlemesinin Türkiye'deki Kobilerin Kredilendirme Sürecine Etkileri**, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Dokuz Eylül Üniversitesi, 2007.

Mercan, Devrim İlhan, **Basel II Kriterleri Çerçevesinde Türk Bankacılık Sektöründeki Sermaye Yeterliliği Sorununun İncelenmesi**, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Marmara Üniversitesi, 2006

Diğer Etüd ve Tezler

Can, Evrim, **Operasyonel Risk ve Yönetimi**, SPK Yeterlilik Etüdü, Ankara, 2003.

Değirmenci, Nihal, **Sermaye Yeterliliği Konusundaki Basel Standartları ve Seçilmiş Bazı Ülkelerdeki Uygulamalarının Değerlendirilmesi**, TCMB Uzmanlık Yeterlilik Tezi, Ankara, 2003.

İmişiker, Serkan, **Basel II ve Piyasalarımıza Olası Etkileri**, SPK Araştırma Dairesi, Yeterlilik Etüdü, Ankara, Kasım 2005.

Rapor ve İncelemeler

- Atiker, Mustafa, **Basel I ve Basel II**, Konya Ticaret Odası, Bilgi Raporu, 2005.
- Aydın, Aydan, **Sermaye Yeterliliği ve VaR: Value At Risk**, TBB Bankacılık ve Araştırma Grubu, Araştırma, Eylül 2000.
- Bandırma İktisadi Araştırmalar Enstitüsü, **Basel II Uygulamaları ve Kobiler**, Bilgilendirme Kitapçığı Dizisi, Yayın no: BK-3, 2007.
- BDDK Araştırma Dairesi, **10 Soruda Yeni Basel Sermaye Uzlaşısı (Basel II)**, 2005, http://www.bddk.org.tr/websitesi/turkce/BaselIII/125010_Soruda_BaselIII.pdf
- BDDK, **Basel II'ye Geçiş İlişkin Yol Haritası (Taslak)**, 2005.
- BDDK, **ABD Mortgage Krizi**, Çalışma Tebliği, Sayı 3, Ağustos 2008.
- BDDK, **Sorularla Basel III**, Risk Yönetimi Dairesi, Aralık 2010.
- BDDK, **Finansal Piyasalar Raporu**, Sayı 16, Aralık 2009.
- BDDK, **Bankacılık Sektörü Basel II İlerleme Raporu**, Ekim 2010.
- BDDK, **Türk Bankacılık Sektörü Genel Görünümü**, Aralık 2009.
- Beyzatlar, Pınar, **Sub-prime Mortgage Krizi ve Küresel Dalgalanma**, 12 Nisan 2009, http://www.ziraatyatirim.com.tr/raporlar/MakroEkonomik_Analizler/MA_07.pdf
- Dalla, L. Valle and Giudici, P. “ **A Bayesian approach to estimate the marginal loss distributions in operational risk management**”, Computational Statistics & Data Analysis, Volume 52, Issue 6, 2008.
- Harle, Philipp, Erik Lüders, Theo Papanides, Sonja Pfetsch, **Basel III and European banking: It's impact, how banks might respond, and the challenges of implementation**, Mc Kinsey & Company, 2010.
- Karacan, Ali İhsan, **Bankalar Kanunu Tasarısı Üzerine Bazı Düşünceler**, KHU, İstanbul
- Küçüközmen, C. Coşkun, **Basel II Üçüncü Yapısal Blok (Pillar-3) Piyasa Disiplini**, BDDK, 09 Aralık 2006.
- Maximilian, J.B. Hall., **Basel II: Panacea or A Missed Opportunity?**, Journal of Banking Regulation, Vol.7, No: 1-2, 2006.
- Illing, Mark ve Graydon Paulin, **Basel II and The Cyclicalty of Bank Capital**, Canadian Public Policy (University of Toronto Press), 2005, Vol 31., No.2.
- Mazıbaş, Murat, **İkinci Yapısal Blok Denetimsel Gözden Geçirme**, BDDK, Araştırma Dairesi, 2006.

- Mazıbaşı, Murat, **Operasyonel Riske Basel Yaklaşımı: Üç Yapısal Blok Çerçevesinde Bir Değerlendirme**, BDDK Araştırma Raporu, 2005.
- Özçam, Mustafa, **Basel II Uzlaşısı**, SPK Araştırma Raporu, Araştırma Dairesi, 2004.
- Sevil, Güven, **Finansal Risk Yönetimi Çerçevesinde Piyasa Volatilitésinin Tahmini ve Portföy VaR Hesaplamaları**, Eskişehir, 2001.
- TCMB, **Para Politikası Çıkış Stratejisi**, 2010.
- TCMB, **Finansal İstikrar Raporu**, Mayıs 2010.
- TCMB, **Finansal İstikrar Raporu**, Aralık 2010
- Vakıfbank, **Ekonomik Araştırmalar**, Eylül 2010
- Yayla, Münür, Yasemin Türker Kaya, **Basel II Ekonomik Yansımaları ve Geçiş Süreci**, BDDK Çalışma Raporları, No:2005 /3, 2005.
- Yaşar, Serpil, Ayhan Topcu, **Basel II Sürecinde KOBİ'ler: Sermaye Piyasaları ve Anadolu Yaklaşımı Çerçevesinde Konunun Değerlendirilmesi**, SPK Sermaye Piyasası Kurulu Araştırma Raporu, Araştırma Dairesi, 2008.
- Yörük, Nevin, **Basel II Standartları'nın Kobi'ler Üzerindeki Etkisinin Belirlenmesine Yönelik Anket Uygulaması**, Finans Bilim Platformu, 2008.

Kongre, Sempozyum ve Seminerler

Feleban, **Conclusions from the Conference on the effects of Implementing Basel-II in Emerging Markets**, 2004. <http://www.latinbanking.com>

Taş, Oktay, Sinan Tiftikçi, **Bankacılıkta Piyasa Riski Yönetimi ve Alım/Satım Portföyü için RMD Ölçümleri**,
<http://bsy.marmara.edu.tr/TR/konferanslar/2005/2005tebligleri/16.doc>

Topçuoğlu, Ayşenur, **Bankacılık ve KOBİ'ler, Türkiye Bankalar Birliği Eğitim ve Tanıtım Grubu Semineri**, İstanbul, 7 Haziran 2004.

Yılmaz, Durmuş, **TCMB TÜSİAD – CEO Forumu**, 16 Ekim 2010

Meyer, H. Laurence, **The New Basel Capital Proposal, Remarks At Annual Washington Conference of the Institute of International Bankers**, Washington D.C., March 2001. <http://federalreserve.gov/BoardDocs/speeches/2001/20010305/default.htm>

Diğer

- Baykal, Esra, Global Finans Sisteminin Gizli ve Büyük Gücü: BIS, **Activeline**, Eylül 2005. <http://www.makalem.com/>
- Best, P., Implementing Value at Risk, **John Wiley&Sons, Inc.**, NY, 1999.
- BDDK, **Basel II Uygulamasının Ertelenmesine İlişkin Basın Açıklaması**, 16 Kasım 2008 www.bddk.org.tr
- BDDK, **Bankaların İç Denetim ve Risk Yönetimi Sistemleri Hakkında Yönetmeliğin Uygulanmasına İlişkin 1 Sayılı Tebliğ Taslağı**, 19 Ağustos 2002.
- BDDK, **Sermaye Ölçümü ve Sermaye Standartlarının Uluslararası Düzeyde Uyumlaştırılması (Yeni Basel Sermaye Uzlaşısı) Gözden Geçirilmiş Düzenleme (Türkçe Çeviri)**, Haziran 2004. http://www.bddk.org.tr/websitesi/turkce/Basel-II/1249Basel%20II%20Çeviri14102005-16_19.pdf
- BIS, <http://www.bis.org/about/origins.htm>
- BIS, <http://www.bis.org/publ/bcbs.htm>
- BIS, **Higher Global Minimum Capital Standards Announced by the Group of Governors and Heads of Supervision**, <http://www.bis.org/press/p100912.htm>
- BIS, **The Basel Committee's Response to the Financial Crisis: Report to the G-20**, 2010. <http://www.bis.org/publ/bcbs179.htm>
- BIS, **Assesing The Macroeconomic Impact of The Transition The Stronger Capital And Liquidity Requirements**, 2010. <http://www.bis.org/press/p100818>
- Nyugen, Van, **Basel II: What are the Ekoonomic Consequences**, 2004. www.economic_research.bnpparibas.com
- OECD Glossary of Statistical Terms, <http://www.stats.oecd.org/glossary>
- Oesterreichhische Nationalbank, **Basel II History**, http://oenb.at/finanzm_stab/basel_II/-basisinfo/entstehungsgeschichte/basel_ii_history.jsp
- Reichling, P., **The New Basel Capital Accord Effects on MSEs in Central and Eastern Europe**, 2002. www.uni-magdeburg.de
- Wellink, Nout, **Basel II Market Developments and Financial Institution Resiliency**, BIS, <http://www.bis.org/review/r0803040/pdf>

